

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra

Andrius Kryžiokas

II kurso, Baudžiamosios justicijos
magistro studijų programos studento

Magistro darbas

Nusikalstamų veikų kvalifikavimas esant baudžiamosios teisės normų konkurencijai
Qualification of Criminal Acts In the Competition of Criminal Law Norms

Vadovas: asist. dr. Paulius Veršekys

Recenzentė: doc. dr. Andželika Vosyliūtė

Vilnius

2023

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojamos nusikalstamų veikų kvalifikavimo, baudžiamosios teisės normų, nusikalstamų veikų sudėčių, teisės normų konkurencijos sampratos, taip pat teisės normų konkurencijos rūšys bei jų pagrindiniai požymiai, teisės normų konkurencijos atskyrimas nuo nusikalstamų veikų sutapties. Magistro rašto darbe analizuojamas privilegijuotų nužudymų taikymas praktikoje bei pasikėsinimo nužudyti ir baigtų sveikatos sutrikdymų atribojimas. Taip pat analizuojamas sukčiavimo santykis su turtinės žalos padarymu apgaule bei atskirai su kreditiniu sukčiavimu, lyginami šių veikų objektyvieji, subjektyvieji požymiai bei teismų praktikos taikymas, analizuojamos doktrinoje pateiktos priešingos nuomonės dėl šių nusikalstamų veikų taikymo praktikoje bei reikalingumo, tokiu būdu mėginant įvertinti tarp šių teisės normų pasireiškiančią normų konkurenciją.

Pagrindiniai žodžiai: teisės normų konkurencija, nusikalstamų veikų sudėtis, kvalifikavimas, baudžiamosios teisės normos, sukčiavimas, nužudymas.

The work analyses concepts of corpus delicti, qualification of corpus delicti, criminal law norms, composition of corpus delicti, competition of legal norms, it also analyses types of competition of legal norms and its main characteristics, separation from coincidence of criminal acts. The master's thesis analyzes the application of privileged murders in practice and the distinction between attempted murder and completed health disorders. It also analyzes the relationship of fraud with causing property damage by fraud and separately credit fraud, comparing the objective and subjective characteristics of the criminal acts and the application of court practice, while analyzing the opposing opinions presented in the doctrine regarding the application of these criminal acts in practice and the necessity, such in an attempt to assess the competition of norms between these legal norms.

Key words: competition of legal norms, composition of corpus delicti, qualification of corpus delicti, criminal law norms, fraud, murder.

Turinys

IŽANGA	2
1. NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ KVALIFIKAVIMO, BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS NORMOS BEI TEISĖS NORMŲ KONKURENCIJOS SAMPRATOS	5
1.1. Nusikalstamų veikų kvalifikavimo samprata	5
1.2. Baudžiamosios teisės norma ir nusikalstamos veikos sudėtis	8
1.3. Teisės normų konkurencijos samprata	14
1.4. Baudžiamosios teisės normų konkurencijos rūšys	19
1.4. 1. Bendrosios ir specialiosios normų konkurencija	19
1.4.2. Specialiųjų normų konkurencija	23
1.4.3. Visumos ir dalies konkurencija	24
1.5. Normų konkurencijos ir nusikalstamų veikų sutapties atskyrimas	27
2. NUŽUDYMŲ KVALIFIKAVIMO YPATUMAI	32
2.1. Nužudymas ir nužudymas labai susijaudinus	32
2.2. Nužudymas ir naujagimio nužudymas	38
2.3. Pasikėsinimas nužudyti ir baigti sveikatos sutrikdymai	43
3. SUKČIAVIMO SANTYKIS SU KITOMIS NUSIKALSTAMOMIS VEIKOMIS	48
3.1. Sukčiavimas ir turtinės žalos padarymas apgaule	48
3.2. Sukčiavimas ir kreditinis sukčiavimas	53
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	62
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	65
SANTRAUKA	72
SUMMARY	73

IŽANGA

Darbo aktualumas. Teisės normų konkurencija yra teisės veikimo dalis, baudžiamojoje teisėje šis procesas atsiranda kvalifikuojant nusikalstamas veikas, tai atvejai, kai tam pačiam faktiniam įvykiui (nusikalstamai veikai) galima pritaikyti kelias baudžiamosios teisės normas, bet iš kelių pasirenkama viena. Visos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000) (toliau – BK) specialiosios dalies normos turi tam tikrą ryšį – tai gali būti kvalifikuotos, privilegijuotos sudėtys, sudėtinės nusikalstamos veikos. Teisės aktai, kaip ir žmonių poelgiai kuriuos reguliuoja įstatymai, vietoje nestovi, jie kinta, baudžiamieji įstatymai keičiami, keičiasi ir nusikalstamų veikų sudėtys įtraukiant atskirus požymius arba įtvirtinant naujų nusikalstamų veikų sudėtis, išskiriant kvalifikuotas, privilegijuotas sudėtis, kurios konkuruos su jau baudžiamajame įstatyme egzistuojančiomis normomis. Baudžiamosios teisės normų konkurencija yra aktuali tema, kadangi baudžiamosios teisės normų konkurencija yra neatsiejama nuo nusikalstamų veikų kvalifikavimo, teisės sistemos veikimo. Rašto darbas aktualus tuo, jog sukčiavimo ir turtinės žalos padarymo apgaule klausimas yra spęstas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (Toliau – LAT), tai gana dažnai pasitaikančios nusikalstamos veikos. Kreditinio sukčiavimo norma buvo pakeista 2019 metais, įtraukiant tikslinės paramos, subsidijos ir dotacijos gavimą apgaule ir dėl to padarant didelės turtinės žalos, dėl ko iškilo būtinybė peržiūrėti sukčiavimo ir kreditinio sukčiavimo kvalifikavimo ypatumus. Praktikoje sprendžiamas ir nužudymo atribojimas nuo nužudymo labai susijaudinus bei naujagimio nužudymo, taip pat pasikėsینimo nužudyti ir baigto sveikatos sutrikdymo atribojimas. Kadangi visos minėtos veikos turi daug padarymo būdų, yra sudėtingos, vienos ar kitos normos parinkimas gali lemti švelnesnį ar griežtesnį nusikalstamos veikos vertinimą, todėl rašto darbe siekiama aptarti šių veikų kvalifikavimą, normų konkurencijos įveikimo būdus.

Darbo tikslas. Atskleisti teorines ir praktines problemas susijusias su nusikalstamų veikų kvalifikavimu esant baudžiamosios teisės normų konkurencijai.

Darbo uždaviniai. 1. Išanalizuoti baudžiamosios teisės normų konkurencijos sampratą kartu analizuojant nusikalstamų veikų kvalifikavimo, baudžiamosios teisės normų bei nusikalstamų veikų sudėčių sampratą. 2. Pateikti ir išanalizuoti galimas baudžiamosios teisės normų konkurencijos kvalifikuojant nusikalstamas veikas rūšis bei pateikti baudžiamosios teisės normų konkurencijos ir nusikalstamų veikų sutapties atskyrimą. 3. Išnagrinėti nužudymo ir nužudymo labai susijaudinus bei naujagimio nužudymo nusikalstamų veikų santykį, pasikėsینimo nužudymo bei sveikatos sutrikdymo atribojimą,

pateikti galimus šių normų atribojimo bei normų konkurencijos sprendimo būdus. 4. Išnagrinėti sukčiavimo nusikalstamos veikos santykį su turtinės žalos padarymu apgaule bei kreditiniu sukčiavimu, pateikti galimus šių normų atskyrimo, normų konkurencijos sprendimo būdus.

Darbo objektas. Nusikalstamų veikų kvalifikavimo samprata. Nusikalstamos veikos sudėties, dispozicijos, baudžiamojo įstatymo straipsnio ir baudžiamosios teisės normų atribojimas. Baudžiamosios teisės normų konkurencijos samprata. Teisės normų konkurencijos ir nusikalstamų veikų sutapties atskyrimas. Nužudymo ir nužudymo labai susijaudinus bei naujagimio nužudymo atribojimas. Pasikėsinimo nužudyti ir baigtų sveikatos sutrikdymų atribojimas. Sukčiavimo ir turtinės žalos padarymo apgaule normų konkurencija ir jos įveikimas. Sukčiavimo ir kreditinio sukčiavimo normų konkurencija ir jos įveikimas.

Darbo originalumas. Buvo analizuojama tiek nauja, pastarųjų penkių metų, tiek senesnė Lietuvos teismų praktika atskirų nusikalstamų veikų kvalifikavimo esant baudžiamosios teisės normų konkurencijai atžvilgiu. Darbo originalumas pasireiškia tuo, jog pagrindinė literatūra pasirinktai rašto darbo temai – nusikalstamų veikų kvalifikavimas esant baudžiamosios teisės konkurencijai – yra ganėtinai sena, pagrindinės teorinės nuostatos suformuotos daugiau nei prieš 30 metų ir daugiau neplėtota. Taip pat šia tema yra parašytų magistro darbų atskiriems kvalifikavimo atvejams, paliečiant ir konkurencijos klausimą, tačiau nėra parašytų magistro rašto darbų ar disertacijų išimtinai nusikalstamų veikų kvalifikavimui esant baudžiamosios teisės normų konkurencijai. Rašto darbas orientuotas į teismų praktikos bei teisinės literatūros analizę. Šis rašto darbas orientuotas tiek į teoriją, tiek į šios teorijos aiškinimą per pavyzdžius, teismų praktiką.

Tyrimo metodai. Atliekant tyrimą buvo remtasi dokumentų sisteminės analizės, lyginamuoju, kokybinės dokumentų analizės metodais. Dokumentų sisteminės analizės metodas buvo naudojamas kaupiant reikiamą literatūrą bei informacinius išteklius: Lietuvos Respublikos teisės aktus, Lietuvos teismų praktiką, mokslinę literatūrą, vadovėlius. Lyginamuoju metodu buvo vertina baudžiamosios teisės normų konkurencijos ir nusikalstamų veikų sutapties sampratos, taip pat tiriamojoje dalyje aptariamų nusikalstamų veikų požymiai. Kokybinės dokumentų analizės metodas naudotas analizuojant baudžiamąsias bylas dėl sukčiavimo santykio su kitomis nusikalstamomis veikomis ir jų konkurencijai nagrinėti bei nagrinėti privilegijuotų nužudymų atribojimo nuo nužudymo sudėties, taip pat pasikėsinimo nužudyti atribojimo nuo baigto sveikatos sutrikdymo kvalifikavimo.

Svarbiausi šaltiniai. Siekiant išsamiai atskleisti nusikalstamų veikų kvalifikavimo esant baudžiamosios teisės normų konkurencijai temą, darbe analizuojamos mokomosios priemonės, vadovėliai, nagrinėjamai temai atskleisti analizuojama pirmosios, apeliacinės ir kasacinės instancijų teismų praktika. Nusikalstamų veikų kvalifikavimo bei baudžiamosios teisės normų ir nusikalstamų veikų sudėčių sampratoms atskleisti remiamasi įvairia teisine literatūra, A. Klimkos, E. Bieliūno, P. Veršekio darbais, Gintaro Švedo ir kt. autorių metodine priemone bei kitų autorių darbais. Nagrinėjant teisės normų konkurencijos sampratą bei rūšis, remiamasi A. Klimkos, V. Pavidonio, E. Bieliūno, V. Vaišvilos ir kitų autorių darbais bei teismų praktika siekiant pateikti praktinius pavyzdžius. Atribojant baudžiamosios teisės normų konkurenciją nuo nusikalstamų veikų sutapties remiamasi V. Pavidonio, E. Bieliūno, V. Piesliako, T. Girdenio darbais, G. Švedo ir kt. autorių metodine priemone bei kitais šaltiniais. Antroje magistro darbo dalyje, nagrinėjant privilegijuotų nužudymų atribojimą nuo nužudymų ir pasikėsینimo nužudyti atribojimą nuo baigtų sveikatos sutrikdymų remtasi teismų praktika, Vytauto Didžiojo universiteto baudžiamosios teisės vadovėliu bei O. Fedosiuk ir kitų autorių vadovėliu. Trečioje magistro darbo dalyje, nagrinėjant sukčiavimo ir turtinės žalos padarymo apgaule normų konkurenciją, iš esmės remiamasi T. Girdenio, A. Gutausko, P. Kujalio metodine priemone, Vytauto Didžiojo universiteto baudžiamosios teisės vadovėliu, O. Fedosiuk darbais bei pirmosios, apeliacinės, kasacinės instancijos teismų praktika. Nagrinėjant sukčiavimo ir kreditinio sukčiavimo normų santykį remiamasi O. Fedosiuk darbais, Vytauto Didžiojo universiteto baudžiamosios teisės vadovėliu, taip pat baudžiamojo įstatymo pakeitimo projektais, jų aiškinamaisiais raštais bei pirmosios, apeliacinės, kasacinės instancijų teismų praktika.

1. NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ KVALIFIKAVIMO, BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS NORMOS BEI TEISĖS NORMŲ KONKURENCIJOS SAMPRATOS

1.1. Nusikalstamų veikų kvalifikavimo samprata

Kadangi baigiamasis darbas orientuotas į baudžiamosios teisės normų konkurenciją, kuri yra nusikalstamų veikų kvalifikavimo dalis ir įmanoma tik esant konkrečiam, faktiniam įvykiui, temos pavadinimas išskiria tris svarbias dedamąsias dalis – nusikalstamų veikų kvalifikavimą, baudžiamosios teisės normas bei teisės normų konkurenciją – todėl, norint detaliau nagrinėti baudžiamosios teisės normų konkurencijos temą, pirmiausia nagrinėtina nusikalstamų veikų kvalifikavimo samprata.

Žodyne žodžio „kvalifikuoti“ viena iš pateikiamų reikšmių – „vertinti“ (Lietuvių kalbos žodynas. „Kvalifikuoti“), taip pat *qualitas* – kokybė ir *facere* – nustatyti (Abramavičius *et al.*, 2001a, p. 21). Tai suponuoja, kad reikia kažką nustatyti, vertinti. Mokslinėje literatūroje atsispindi ta pati pozicija, kad „BK specialiosios dalies straipsnio dispozicija atitinkamų teisingumą vykdančių institucijų turi būti ne tik objektyviai nustatyta, bet ir teisiškai įvertinta“ (Abramavičius *et al.*, 2001a, p. 21).

E. Bieliūnas išskiria tokias kvalifikavimo prielaidas: a) faktas, veika, kurie privalo būti teisiškai vertinami pagal baudžiamąjį įstatymą; b) teisinė, tai nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtys, kildinamos iš jas nustatančių šaltinių; c) kompetentingų subjektų, privalančių ar galinčių duoti teisiškai reikšmingą nusikalstamų veikų kvalifikaciją (Bieliūnas, 2017, p. 8, 9). Kaip pateikiama teisinėje literatūroje, kvalifikavimas „baudžiamosios teisės moksle yra apibrėžiamas kaip tapatumo tarp padarytos juridiskai reikšmingos veikos (dažnai vadinamos faktinės sudėties) ir nusikaltimo sudėties, aprašytos BK specialiosios dalies straipsnio normoje, nustatymas bei įtvirtinimas teisės normos taikymo akte“ (Abramavičius *et al.*, 2001a, p. 21-22). Faktinė veika iš esmės yra asmens veikimas ar neveikimas. Tai realus gyvenimo įvykis, kuriam būtinas teisinis vertinimas.

Svarbi ir sudedamoji *nullum crimen sine lege* dalis – jog nusikalstama veika turi būti uždrausta įstatymo (Švedas *et al.*, 2019, p. 55), tai reiškia, kad teisiniam įvertinimui būtinas rašytinis faktinės veikos uždraudimas, tiesiogiai įtvirtintas BK 2 straipsnio 4 dalyje, be to, šis uždraudimas, t. y. baudžiamosios teisės norma, savyje turi atspindėti faktinę veiką – todėl rašytiniame įstatyme, BK specialiojoje dalyje, įtvirtinti straipsniai (forma), baudžiamosios teisės normos (turinys), numatantys nusikalstamas veikas, kurios turi nusikalstamų veikų sudėtis bei nusikalstamų veikų požymius. Todėl kvalifikuojant

visada daroma nuoroda į atitinkamą BK straipsnį, taip ją išreiškiant skaičių pavidalu, pavyzdžiui, „kaltinama nusikaltimo, numatyto BK 140 straipsnio 2 dalyje, padarymu“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-306-697/2019), ši išreiškiama matematine išraiška. Taigi, reikia spręsti ar padaryta nusikalstama veika ir, jei ji padaryta, nuspręsti, kurią teisės normą pritaikyti.

Baudžiamoji teisė, o kartu ir nusikalstamų veikų kvalifikavimas, kaip *ultima ratio*, galimi tik peržengus pavojingumo ribą, kai įvykio negalima įvertinti nei civilinės teisės, administracinės ar kokios nors kitos teisės kontekste. Tačiau kvalifikavimui būtina visa nusikalstamos veikos sudėtis, kuri suprantama kaip „baudžiamajame įstatyme numatytų objektyvių ir subjektyvių požymių visuma, lemianti pavojingos veikos pripažinimą nusikalstama veika“ (Švedas *et al.*, 2019, p 167).

Mokslinėje literatūroje, teorijoje kvalifikavimas skirstomas įvairiai, tačiau svarbiausios yra skiriamos tokios kvalifikavimo rūšys: oficialusis ir neoficialusis. Šia tematika rašė Egidijus Bieliūnas, pateikdamas įvairių autorių nuomones dėl oficialiojo kvalifikavimo (Bieliūnas, 2012, p. 53-57), tačiau galima išskirti, kad oficialusis kvalifikavimas – tas kvalifikavimas, kurį įstatymų nustatyta tvarka daro kvotos, tardymo ir teismo organai (Klimka, 1970, p. 5-6), taigi, šiuo metu tai yra teismo, prokuroro, ikiteisminio tyrimo tyrėjo atliekamas faktinio įvykio kvalifikavimas, kuris suteikia tam tikrą veikos juridizaciją, tam tikras pasekmes. Taigi, sietinas su oficialiomis pareigomis bei įstatymuose numatytomis funkcijomis. Tuo tarpu, kaip teigiama teisinėje literatūroje, „neoficialusis kvalifikavimas gali būti skirstomas į paprastąjį ir doktrininį. Paprastasis neoficialusis kvalifikavimas – tai toks kvalifikavimas, kurį duoda atskiri asmenys (advokatas, kiti teisininkai, teikdami juridinę konsultaciją piliečiams). Doktrininis kvalifikavimas – tai kvalifikavimas mokslinės faktų analizės pagrindu, moksliniams darbuotojams, kitiems praktiniams darbuotojams apibendrintai išsakant mintis žurnaluose, monografijose, mokymo priemonėse ir pan. Esminis šio kvalifikavimo bruožas yra tas, kad duotas konkretaus nusikaltimo juridinis vertinimas nėra kam nors privalomas ir nekelia tiesiogiai kokių nors teisinių pasekmių“ (Apanavičius, Pavilionis 1980 cituota Bieliūnas, 2012, p. 54). Doktrininis kvalifikavimas svarbus oficialiajam – subjektai šiuo vadovaujasi bei taip pat šis atlieka mokomąją funkciją, nes yra formuojamas pagal teismų atliekamą kvalifikavimą, teisės ir nusikalstamų veikų sudėčių požymių aiškinimą. Taip pat juose teikiami pasiūlymai normų keitimui.

Apie kvalifikavimą rašė E. Bieliūnas, nagrinėdamas nusikalstamų veikų kvalifikavimą kaip procesą ir rezultatą, pateikė tokį nusikalstamų veikų kvalifikavimo apibrėžimą: „oficialusis nusikalstamų veikų kvalifikavimas – tai asmenų padarytos bent

vienos socialiai žalingos veikos požymių ir baudžiamojoje teisėje numatytos bent vienos nusikalstamos veikos sudėties požymių optimalaus tapatumo nustatymas / atskleidimas ir konstatavimas baudžiamojo proceso teisės nustatyta tvarka“ (Bieliūnas, 2008b, p. 20).

Iš esmės kvalifikavimas yra mąstomoji veikla, loginis procesas, kadangi susipina fakto ir teisės klausimas – ieškoma tapatumo tarp faktinio veikimo ir baudžiamajame įstatyme numatytos veikos. Kvalifikavimas paremtas dispozicijoje įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėties, jos požymių visumos nustatymu iš surinktų duomenų, įrodymų. Nors kartais faktinis veikimas gali atitikti kelias sudėtis, t. y. susiduriama su teisės normų konkurencija, tokiu atveju iš kelių teisės normų pritaikoma viena, labiausiai nusikalstamą veiką atspindinti teisės norma, tai palikta kvalifikavimą atliekančio subjekto vertinimui.

Nusikalstamų veikų kvalifikavimas atliekamas tiek ikiteisminiame tyrime, tiek teisiniame bylos nagrinėjime ir yra pasiekiamas jo rezultatas, t. y. procesiniame dokumente dedama nuoroda į BK specialios ir, tam tikrais atvejais, (pavyzdžiui, esant rengimosi, pasikėsinimo stadijoms) bendrosios dalies straipsnį. Pavyzdžiui, prokuroras pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, 2000) (toliau – BPK) 219 straipsnį surašo kaltinamąjį aktą aprašydamas nusikalstamą veiką ir duomenis, grindžiančius kaltinimą, t. y. surašo jį tada, kai įsitikina, kad padaryta nusikalstama veika atitinka būtent tą BK straipsnį atlikęs išankstinį įrodymų (duomenų) vertinimą. Tačiau neužtenka vien tikslaus nusikalstamos veikos kvalifikavimo, jei pats procesas atliktas ne BPK numatyta tvarka. Visa tai galima įvardinti kaip šio loginio proceso rezultatą – veikos įtvirtinimą juridškai svarbiuose dokumentuose BPK nustatyta tvarka. Kiekvienoje baudžiamojo proceso stadijoje kvalifikavimas yra kiek skirtingas: ar tai bus pranešimo apie įtarimą surašymas, ar kaltinamojo akto surašymas, ar teismo nuosprendis, tačiau visa tai suteikia įvykiui tam tikrą juridinę reikšmę, nes teikiama nuoroda į atitinkamą baudžiamojo įstatymo straipsnį.

Kvalifikuojant veiką neatsietinai sprendžiami ir bendrosios dalies klausimai. Pavyzdžiui, nusikalstamos veikos stadija, t. y. baigtumo momentas, baudžiamojo įstatymo galiojimo laikas, bendrininkavimo ir kiti. Kiti klausimai, kurie sprendžiami kvalifikuojant nusikalstamas veikas, daugiau palikti nusikalstamų veikų kvalifikavimo teorijai, pavyzdžiui, baudžiamosios teisės normų konkurencija, jie nenumatyti baudžiamuosiuose įstatymuose.

Verta paminėti, jog kvalifikavimo teorijos šaltiniai gana seni (Pakštaitis, 2021, p. 123), normų sudėtys keičiasi arba išnyksta, reali nusikaltimo raiška kiekvienoje situacijoje yra individuali, atskiri klausimai daugiau plėtojami teismų praktikoje, mokslinėse

publikacijose. Kvalifikavimo taisyklės retai kada formuluojamos ir net nebandomos pateikti kaip baigta susisteminta visuma (Bieliūnas, 2017, p. 8). Nors kai kuriais klausimais yra pasisakęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pavyzdžiui, pavienės veikos ir sutapties (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 28 d. Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl sudėtingų pavienių nusikalstamų veikų ir nusikalstamų veikų sutapčių apžvalga).

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad nusikalstamų veikų kvalifikavimas – tai procesas arba rezultatas, siekiant faktinei veikai suteikti juridinę reikšmę, priskirti BK specialiosios ir tam tikrais atvejais (pavyzdžiui, esant bendrininkavimui, pasikėsimo, rengimosi stadijoms) bendrosios dalies straipsnius. Nusikalstamų veikų kvalifikavimas kaip procesas – tai tapatumo tarp faktinės veikos ir BK normos, kurioje numatyta nusikalstama veika, nustatymas iš bylos ar ikiteisminio tyrimo medžiagos. Nusikalstamų veikų kvalifikavimas kaip rezultatas – tai nusikalstamos veikos įtvirtinimas juridiskai svarbiame dokumente, dedant nuorodą į baudžiamojo įstatymo straipsnius (ir jų dalis). Jis gali būti oficialus, sukeltis tam tikras pasekmes, ir neoficialus, doktrininis.

1.2. Baudžiamosios teisės norma ir nusikalstamos veikos sudėtis

Nusikalstamų veikų sudėtys sudarytos iš nusikalstamų veikų požymių visumos. Kiekviena nusikalstamos veikos sudėtis yra skirtinga ir atribojama pagal šiuos požymius. Tuo tarpu teisės norma apima ir tokio elgesio (nusikalstamos veikos) prielaidas bei atsakomybę (sankcija). Šioje rašto darbo dalyje siekiama atriboti baudžiamojo įstatymo straipsnį, baudžiamosios teisės normą bei nusikalstamos veikos sudėtį.

BK suskirstytas į bendrą ir specialią dalį, šie į skyrius, skyriuose numatyti straipsniai. Baudžiamojo įstatymo straipsnis gali būti skirstomas į dalis (ir/ar punktus), numatančius kvalifikuotas ar privilegijuotas nusikalstamų veikų sudėtis. Straipsnis tai teisės normą formuluojantis tekstas (dažniausiai įstatymo straipsnis) (Vaišvila, 2000, p. 223).

Teisės norma, perteikia įstatymo leidėjo valią, sukuria tam tikras elgesio taisykles. Literatūroje skiriami tokie teisės normos požymiai: bendrojo ir privalomojo pobūdžio taisyklė; ją nustato kompetentinga valstybės institucija; ji adresuota grupei asmenų, kuriems būdingi rūšiniai požymiai; ji skirta tam tikram santykiui ir įgyvendinama kiekvieną kartą, kai tik atsiranda joje numatyta situacija ar aplinkybės; jos nevykdymas užtraukia valstybės prievartos priemonių taikymą ir t. t. (Švedas *et al.*, 2019, p 109). Teisės normai būtinas rašytinis pavidalas, pavyzdžiui, įstatymas – ji negali būti menama, žodinė, kaip

nurodoma teisinėje literatūroje, viena iš baudžiamosios teisės principo – *nullum crimen sine lege*, dalių – tik įstatyme aptartos pavojingos veikos užtraukia baudžiamąją atsakomybę (Švedas *et al.*, 2019, p 55), jos formuluojamos BK straipsniuose. Iš esmės straipsnis yra forma, o norma – turinys (Abramavičius *et al.*, 1998, p. 91).

BK esančias normas iš dalies galima atskirti į normas, esančias BK bendrojoje ir specialiojoje dalyse, kadangi baudžiamasis įstatymas suskirstytas į bendrąją ir specialiąją dalis. Bendroji dalis apibrėžia baudžiamąjį įstatymo tikslus (BK 1 straipsnis), galiojimo ribas laike (BK 3 straipsnis) ir erdvėje (BK 4, 5, 6, 7, 8 straipsniai), nusikalstamų veikų rūšis (10, 11, 12 straipsniai), kaltės formas (BK 14 straipsnis) ir kitas taisykles. Tai baudžiamąjį įstatymo pamatinės taisyklės, skirtos tiek nusikalstamų veikų kvalifikavimui, tiek bausmės skyrimui. Tuo tarpu BK specialioji dalis išimtinai skirta nusikalstamoms veikoms, jų detalizavimui, „baudžiamosios teisės specialiosios dalies normos nustato konkrečių nusikaltimų rūšinius požymius, apibūdinančius atitinkamą nusikaltimo sudėtį, bei apibrėžia sankciją“ (Abramavičius *et al.*, 2001a, p. 11). Tačiau šioje BK dalyje yra ir kitokių normų – tų, kurios detalizuoja atskirus nusikalstamų veikų sudėčių požymius, pavyzdžiui, BK 190 straipsnis, skirtas turto vertei išaiškinti, arba numato tam tikras taisykles. BK bendrosios ir specialiosios dalies normos dažnai taikomos kartu (pavyzdžiui, nebaigta nusikalstama veika), arba specialiojoje dalyje numatytos sankcijos, kurių skyrimo tvarka detalizuota BK bendrojoje dalyje.

Verta aptarti struktūrines normas dalis. Baudžiamosios teisės normos sudarytos iš hipotezės, dispozicijos ir sankcijos. „Hipotezė – normos dalis, nustatanti asmenis, kuriems skirta norma, ir sąlygas, kurioms esant pradeda veikti dispozicija“ (Švedas *et al.*, 2019, p 110). Sankcijos reikšmė ir tikslas – bausmės rūšių ir jų ribų, dydžių numatymas, pagal kurias, vadovaujantis BK bendrojoje dalyje numatytais taisyklėmis, skiriama bausmė. Tačiau kartais reikšminga ir kvalifikavimui, pavyzdžiui, tolesniuose skyriuose plėtojama normos-dalies ir normos-visumos sąveika, kai sudedamoji dalis – veika, baustina griežčiau ir inkriminuojama papildomai, nes „atitinkamai nustatant, kad *norma-dalis* nustato griežčiau baustiną nusikalstamą veiką, ji negali būti apimama *normos-visumos* ir kvalifikuojama atskirai“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-98-628/2022).

Teisinėje literatūroje nurodyta, jog „dispozicija – normos dalis, kurioje nustatoma pati elgesio taisyklė, apimanti teisinio santykio subjektų teises ir pareigas“ (Švedas *et al.*, 2019, p. 110). Kaip nurodo P. Švedas, žodis „dispozicija“ gali būti suvokiamas tiek kaip teisės normos išdėstymas konkrečiame teisės akto straipsnyje, straipsniuose ar net kelių teisės aktų straipsniuose, tiek dispozicija gali būti suvokiama ne kaip su teisės šaltiniu, o su

teisės norma susijusi sąvoka, t. y. teisės normos dalis, kurioje suformuluota elgesio taisyklė (Švedas, 2010, p. 182).

Normos turinys, formuojama elgesio taisyklė, nusikalstamos veikos sudėtis atsiskleidžia dispozicijoje, kaip teigia P. Veršekys, „iš tiesų dauguma nusikalstamos veikos sudėties požymių (ypač kalbant apie sudėties objektyviąją pusę) yra įtvirtinti baudžiamojo įstatymo straipsnio dispozicijoje (pavyzdžiui, veika, dalykas, būdas, padariniai, įrankiai, priemonės, motyvai, tikslai ir pan.)“ (Veršekys, 2012, p. 202). Tačiau tam tikri sudėties požymiai dažnai nenumatomi straipsnio dispozicijoje (pavyzdžiui, kaltė) ir turi būti nustatyti iš bylos medžiagos visumos, atsižvelgiant į BK bendrosios dalies taisykles, jų turinys, praktinė raiška formuojama teismų praktikos, doktrinos, tai nematoma dispozicijoje įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėties pusė.

Taip pat teisinėje literatūroje išskiriamos blanketinės dispozicijos, kurių turinys atsiskleidžia kituose teisės aktuose. Jų problematika – keičiantis teisės aktui, keisis ir šio turinys (Švedas, 2010, p. 191), pavyzdžiui, P. Veršekys nurodo, jog „tam tikrų objektyviosios pusės požymių turinys gali būti atskleistas tik per kitą baudžiamojo įstatymo straipsnį, jo dalį, punktą arba apskritai kitą teisės aktą – blanketinių dispozicijų atveju. Pavyzdžiui, BK 281 straipsnio 1 dalies dispozicijoje minimos kelių eismo saugumo ar transporto priemonės eksploatavimo taisyklės. Šių taisyklių konkrečios nuostatos nepatenka į baudžiamojo įstatymo straipsnio tekstą, tačiau patenka į nusikalstamos veikos sudėtį ir yra būtinas sudėties požymis, be kurio neįmanomas atitinkamos nusikalstamos veikos kvalifikavimas“ (Veršekys, 2013, p. 29). Todėl kvalifikuojant nusikalstamas veikas neužtenka vien baudžiamojo įstatymo straipsnio – nusikalstamos veikos sudėtis atskleidžiama remiantis kito teisės akto turiniu. Todėl BK straipsnis neapima visų nusikalstamos veikos požymių.

Kvalifikuojant, padaryta veika (faktinė sudėtis) turi atitikti įstatymo aprašytą nusikaltimo sudėtį (modelį), kad šią vadinti nusikaltimu (Abramavičius *et al.*, 2001a, p. 26). Nusikalstama veika – tai neteisėta veika, uždrausta baudžiamojo įstatymo, tai realus gyvenimo įvykis, asmens veikimas ar neveikimas, o, kaip teigia P. Veršekys, „nusikalstamos veikos sudėtis – tai nusikalstama veika, supaprastintai formalizuota baudžiamajame įstatyme“ (Veršekys, 2012, p. 203). Nusikalstamos veikos sudėtis – tai baudžiamajame įstatyme numatytų objektyvių ir subjektyvių požymių visuma, lemianti pavojingos veikos pripažinimą nusikalstama veika (Švedas *et al.*, 2019, p. 167). Tačiau verta pažymėti, kad faktinio įvykio raiška teisės normoje nėra pilna – norma negali numatyti visos veikos sudėties požymių, nei visų padarymo būdų. Todėl teisės normoje numatyti tik rūšiniai, konkretūs požymiai.

Šia tema yra rašęs P. Veršekys teigdamas, jog „taip pat reikėtų pabrėžti, kad nusikalstamos veikos sudėtis, kitaip nei straipsnis, kuris gali turėti aprašymo ar blanketiškumo požymių, visada yra konkreti“ (Veršekys, 2012, p. 202). Nusikalstama veika yra faktinis veikimas, nusikalstamos veikos sudėtis aprašo būtinus nustatyti nusikalstamos veikos požymius, baudžiamojo įstatymo straipsnis įtvirtina nusikalstamos veikos sudėtį, tačiau ne visus jos požymius. BK straipsnis, kaip teigia P. Veršekys, „gali turėti keletą dalių, kuriose gali būti įtvirtinti skirtingų nusikalstamų veikų sudėčių požymiai (pavyzdžiui, kvalifikuotos sudėtys). Straipsnį gali „perskaityti“ bet kas, o išanalizuoti sudėtį – tik teisinių žinių turintis asmuo, nes ne visi sudėties požymiai yra akivaizdūs, išreikšti gramatinėmis konstrukcijomis ar tiesiogiai užrašyti teisiniame tekste“ (Veršekys, 2012, p. 202). Teisinėje literatūroje minima, jog „sudėtis yra tik nusikalstamos veikos požymių aprašymas, o norma yra kur kas platesnė, nes apima ne tik subjekto draudžiamą elgesį, tačiau ir tokio elgesio prielaidas bei atsakomybę. Kita vertus, baudžiamosios teisės norma ir nusikalstamos veikos sudėtis turi panašumų, nes neapsiriboja vienu baudžiamojo įstatymo straipsniu (ir atvirkščiai – vienas straipsnis gali turėti kelias normas)“ (Veršekys, 2012, p. 202).

Nusikalstamos veikos sudėtis sudaryta iš nusikalstamos veikos požymių. Šie skirstomi į objektyvius ir subjektyvius, pagrindinius ir papildomus (fakultatyvius) (Švedas *et al.*, 2019, p. 176), kur tam tikrai nusikalstamai veikai konstatuoti, t. y. pripažinti, kad yra tam tikros veikos sudėtis įtvirtinta BK specialiosios dalies normoje, būtina nustatyti pagrindinius, kol fakultatyvūs veikos konstatavimui nėra būtini, jie papildomi.

Kaip nurodoma teisinėje literatūroje, „nusikalstamos veikos faktinės aplinkybės, netapusios reikšmingomis kvalifikavimo procese, gali būti juridškai reikšmingos kituose procesuose – pavyzdžiui, skiriant bausmę ar nustatant kaltinamojo asmenybę (pavyzdžiui, tokie nusikalstamos veikos požymiai – laikas, vieta, motyvas ir pan.). Maža to, tam tikri nusikalstamos veikos požymiai gali būti reikšmingi tiriant ir atskleidžiant nusikalstamą veiką, taip pat įrodinėjant nusikalstamą veiką (pavyzdžiui, nusikalstamos veikos subjekto aprangos detalės, automobilio modelis ar pan.)“ (Veršekys, 2012, p. 203).

Tik esant objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visumai galima kalbėti apie nusikalstamos veikos padarymą bei jos kvalifikavimą pagal BK, kaip nurodo P. Veršekys, „visi kartu jie sudaro teisinę prielaidą atitinkamą veiką kvalifikuoti kaip vagystę, o kiekvienas atskirai gali būti ir kitos nusikalstamos veikos sudėties požymiu. Pavyzdžiui, svetimas turtas kaip dalykas yra priskiriamas ne tik vagystei, bet ir kitoms turtinio pobūdžio nusikalstamoms veikoms (pavyzdžiui, sukčiavimui, plėšimui ir kt.)“ (Veršekys, 2012, p.

200). Verta paminėti, jog baudžiamajame įstatyme negali būti identiškų nusikalstamų veikų sudėčių, kaip nurodo P. Veršekys, „viena sudėtis nuo kitos turi skirtis bent vienu požymiu. Sudėtyje įtvirtintų požymių turi pakakti kvalifikuoti veiką kaip nusikalstamą ir atskirti nuo kitų nusikalstamų veikų sudėčių, bet kartu jų neturi būti daugiau, nei būtina nusikalstamai veikai kvalifikuoti. Kitaip sakant, jei sudėtyje yra įtvirtintas konkretus požymis, jis privalo būti inkriminuotas, kad veika būtų kvalifikuota kaip nusikalstama pagal tokią sudėtį“ (Veršekys, 2012, p. 200-201), tas bent vienas požymis ar šių požymių pritaikymo praktikoje teismų formuojamas aiškinimas yra priemonė atriboti nusikalstamų veikų sudėtis.

Teisės principo *nullum crimen sine lege* sudėtinė dalis numato, jog veikos požymiai turi būti aiškūs ir tikslūs (Švedas *et al.*, 2019, p 55). Tačiau požymiai ne visada būna tikslūs ir aiškūs, nors ir apibrėžti baudžiamajame įstatyme, kaip nurodo P. Veršekys, aiškumo ir tikslumo nesilaikoma dėl teisinės kalbos sudėtingumo; kai yra tokia plati sritis, kad būtų nepraktiška ar tiesiog neįmanoma juos visus reglamentuoti; kai specialiai paliekama terpė pasireikšti taikančių teisę pareigūnų diskrecijai; vertinamųjų požymių naudojimas, jų turinį perleidžiant atskleisti teismams (Veršekys, 2012, p. 211), kurie tiek praktikoje, tiek teorijoje traktuojami kaip vieni iš sudėtingiausiai inkriminuojamų (Veršekys, 2016, p. 214), tačiau kiekvienu atveju priklauso nuo jų vertinančio subjekto, bei šių požymių turinys gali keistis keičiantis visuomenės moralinėms nuostatoms.

Verta paminėti, jog tarp labai didelės dalies baudžiamosios teisės normų yra tam tikras ryšys – ne tarp visų tarpusavyje, o tarp atskirų normų. Pavyzdžiui, neretai susiduriama su sudėtinėmis veikomis, kurios, kaip pažymėtina teisinėje literatūroje, gali būti su dviem objektais, dviem veiksmis, keliais alternatyviais požymiais, padarytos pakartotinai, kvalifikuotos sunkinančiomis aplinkybėmis, sudarančiomis kitą nusikalstamos veikos sudėtį (Švedas *et al.*, 2019, p 393), iš esmės atskiri jų požymiai gali būti vertinami kaip atskiros nusikalstamos veikos, geriausiai šį pavyzdį iliustruoja BK 180 straipsnis – plėšimas, kuriame vartojamas požymis „panaudodamas fizinį smurtą“, kurio sukeltos pasekmės vertinamos kaip sveikatos sutrikdymas, tačiau papildomai kvalifikuojamas tik BK 135 straipsnyje numatytas sunkus sveikatos sutrikdymas, t. y. apima BK 140 ir 138 straipsniuose numatytus sveikatos sutrikdymus. Atskirų požymių reikšmė ir kvalifikavimo taisyklės neretai išaiškinami teismų, todėl svarbus ir teisės aiškinimas, siekiant atskleisti normų turinį.

Sudėtys, pagal pavojingumo laipsnį, gali būti pagrindinės, kvalifikuotos ir privilegijuotos (Švedas *et al.*, 2019, p 178-179) bei itin kvalifikuotos. Kvalifikuotos ir privilegijuotos sudėtys gali būti tiek to pačio straipsnio dalys ir/ar punktai, tiek išdėstytos

skirtinguose straipsniuose. Teisinėje literatūroje nurodoma, jog kvalifikuota sudėtis – sudėtis be bendrųjų atitinkamos rūšies požymių, turinti požymių, kurie didina šios rūšies nusikaltimo pavojingumą, privilegijuotoji sudėtis – turinti požymius, kurie mažina šios rūšies nusikaltimo pavojingumą (Abramavičius *et al*, 1998, p. 154). Taigi, egzistuoja tam tikras šių sudėčių (pavyzdžiui, bendros ir kvalifikuotos, bendros ir privilegijuotos) ryšys ir tam tikras specialumas – iš esmės vienodos, tačiau privilegijuotos ir kvalifikuotos sudėtys numato siauresnes nusikalstamų veikų sudėtis. Šios sudėtys (kvalifikuotos ir privilegijuotos) išreiškiamos įvairiai per nusikalstamų veikų sudėčių požymius: detalizuojant nusikalstamos veikos dalyką, pavyzdžiui, BK 178 straipsnio 2 dalyje, pagrobus ne bet kokį turtą, o automobilį ar didelės vertės turtą; atskirą būdą, pavyzdžiui, itin žiauriai, įsibraudamas į patalpą; specialų subjektą, pavyzdžiui, motina, dėl gimdymo nulemtos būsenos arba mažamečio nužudymas ir kiti.

Kaip pažymi P. Veršekys, „pavienių straipsnių pakeitimai ardo BK sistemą, nes nėra sistemiškai suderinti, skiriasi projektų rengėjai ir pan. Vienas iš didžiausių naujųjų pakeitimų trūkumas – prastas nusikalstamos veikos sudėties požymių formulavimas, o tai tiesiogiai daro įtaką dar prasčiau priimtus pakeitimus taikyti praktikoje“ (Veršekys, 2012, p. 199), L. Pakštaitis, teigiantis jog baudžiamosios teisės ir nusikalstamų veikų kvalifikavimo teorija nevienareikšmė, baudžiamieji įstatymai keičiasi ir sukuria nepageidautinos normų konkurencijos ar net kolizijos (Pakštaitis, 2021, p. 122). Iš tikrųjų, kartais sudėtys papildomos naujais požymiais, kurie, tam tikroje situacijoje, gali sutapti su kitos veikos sudėtimi ir taip atsirasti baudžiamosios teisės normų konkurencija ar net kolizija, taip iš esmės pasunkinant nusikalstamų veikų kvalifikavimą bei bandant dirbtinai atriboti šių nusikalstamų veikų kvalifikavimo taisykles.

Todėl skiriant rašto darbe vartojamas sąvokas galima teigti, jog nusikalstama veika – realus gyvenimo įvykis, tai veika, kuri uždrausta baudžiamojo įstatymo. Nusikalstamų veikų sudėtys sudarytos iš objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visumos, kurią būtina nustatyti kvalifikuojant nusikalstamas veikas pagal BK. Dispozicijoje numatytas nusikalstamų veikų aprašymas, dalinė jų sudėtis (tik dalis sudėties požymių). Baudžiamojo įstatymo straipsnis – tai forma, jis gali būti išskirstytas į dalis ir kartais punktus, straipsnis gali turėti kelias normas (pavyzdžiui, atskiros straipsnio dalys), norma – tai turinys, apimanti ir nusikalstamos veikos prielaidas bei atsakomybę (sankcija) bei neapsiribojanti vienu baudžiamojo įstatymo straipsniu.

1.3. Teisės normų konkurencijos samprata

Teisės normų konkurencija yra neatsiejama teisės sistemos veikimo dalis. Teisės normų konkurencija sprendžiama kvalifikuojant nusikalstamas veikas ir ieškant tapatumo tarp fakto ir teisės. Rašto darbe siekiama išnagrinėti kas yra teisės normų konkurencija ir pateikti teisės normų konkurencijos sampratą bei svarbiausius jos požymius baudžiamojoje teisėje.

Žodžio „konkuruoti“ reikšmė žodyne pateikiama kaip varžytis, rungtis, siekiant kurio nors tikslo, vykdyti konkurenciją (Lietuvių kalbos žodynas. „Konkuruoti“), taip pat konkurencija (lot. *concurrentia* < *concurro* – bėgu drauge), varžymasis, rungtyniavimas kurioje nors srityje siekiant to paties tikslo (Jonuškienė. Visuotinė lietuvių enciklopedija. „Konkurencija“). Lotyniškas žodis *concurro*, pagal Lotynų-lietuvių kalbos žodyną, pateikiamas kaip: 1. Subėgti, suplaukti, sueiti; 2. susidurti, susikirsti, susiremti; 3. Įvykti tuo pačiu metu, sutapti; atitikti; kreiptis pagalbos; rungtis, konkuruoti (Ekalba. Lotynų-lietuvių kalbos žodynas. „concurro“). Taigi, aptariant konkurenciją susiduriama su atveju kai kas nors susikerta, sutampa, atitinka, rungtiasi. Darbo temai svarbus ir nagrinėtinas teisės normų santykis, jų rungtinėjimas dėl pirmumo.

Kaip reiškinytis konkurencija teisėje nėra naujovė, su ja susiduriama nuolat. Taip yra todėl, kad dažniausiai teisės normos turi ryšį viena su kita, viena norma gali konkretizuoti kitą, būti atskira sudedamoji normos dalis ir pan. Teisės teorijoje, kaip rašo Alfonsas Vaišvila, teisės normų konkurencija apibrėžiama kaip situacija, kai kuri nors teisės normomis reguliuojama veika atitinka keliose teisės normose aprašytus kai kuriuos jos požymius (Vaišvila, 2004, p. 293).

Reikėtų paminėti, kad galima ne tik normų konkurencija, bet ir principų, nors jų konkurencija skiriasi nuo normų. Teisinėje literatūroje teigiama, jog „konkuruojančių normų atveju turbūt negalime kalbėti apie suderinamumą ar balansavimą, o tik apie prioriteto teikimą vienai ar kitai normai, ignoruojant kitą“ (Baltrimas, Lankauskas, 2014, p. 14-15), taip pat gali konkuruoti teisės principai ir normos. Normų konkuravimas gali pasireikšti tiek tarp tos pačios teisės šakos, pavyzdžiui, skirtingos baudžiamosios teisės specialiosios dalies normos (nors šiuo metu BK beveik visos normos su kažkuo konkuruoja, turi ryšį), tiek tarp skirtingų teisės šakų, pavyzdžiui, dėl atsakomybės gali konkuruoti civilinės ir baudžiamosios teisės normos, administracinės ir baudžiamosios teisės normos ir pan., nors šios normos savo prigimtimi yra skirtingos.

Teisės normų konkurencijos sąvoka neįtvirtinta nei viename teisės akte, įstatyme. Verta paminėti, kad jos sprendimo (įveikimo) būdų bei sampratos nerasime nei BK, nei

BPK, ši plėtojama nusikalstamų veikų kvalifikavimo teorijos, tačiau daugiausiai nagrinėta senesnėje teisinėje literatūroje, nors kai kurios šalys šias taisykles numato savo baudžiamuosiuose įstatymuose, pavyzdžiui, Ispanija savo baudžiamojo kodekso 8 straipsnyje įtvirtina *lex specialis derogat legi generalis* (Ministerio de Justitia. Criminal Code. 2016).

Pagal BK 2 straipsnio 4 dalį numato, jog asmuo pagal baudžiamąjį įstatymą atsakys tik šio nusikalstamai veikai atitinkant nusikalstamos veikos sudėtį, tačiau, jei atliktai veikai galima inkriminuoti ne vieną, o kelias teisės normas, kurią pasirinkti? Kaip nurodo V. Pavilionis ir E. Bieliūnas, kelių normų atitikimas vienai padaryto nusikaltimo sudėčiai vadinamas normų konkurencija (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 4). Tai iš esmės situacija, kai už tą patį veikimą ar neveikimą, tą patį juridinį faktą galima inkriminuoti kelias baudžiamojo įstatymo normas (Pavilonis, 1996, p. 38), t. y. kai faktinis įvykis atitinka dviejų ar daugiau nusikalstamų veikų sudėtis, tačiau taikyti reikia tik vieną. Tai labiausiai faktinės veikos tapatumą atitinkančios normos parinkimas iš kelių galimų pritaikyti teisės normų.

Teoriniu lygmeniu galima pateikti tokį pavyzdį – BK įtvirtintos dvi savarankiškos teisės normos, tai BK 129 straipsnio 1 dalis nužudymas bei BK 131 str. naujagimio nužudymas. Galima pastebėti, kad BK 131 straipsnis yra tas pats nužudymas, tačiau jį atlikti gali tik motina, nužudydama savo naujagimį, t. y. išskiriamas specialusis subjektas, bei nurodoma dėl ko nužudoma – dėl gimdymo nulemtos būsenos. Iš esmės abu straipsniai savo požymiais sutampa (tai yra tas pats nužudymas), BK 129 straipsnio 1 dalis numato bendrą nužudymo sudėtį, skirtą neribotam subjektų ratui, tačiau BK 131 straipsnyje įtvirtinta norma turi siauresnę apimtį – tik motina, tik dėl gimdymo nulemtos būsenos. Nesant gimdymo nulemtos būsenos – taikomas BK 129 straipsnis.

Kaip pavyzdį galima pateikti ir kai tam tikros specialiosios dalies normos lyg ir suponuoja apie galimą normų konkurenciją, pavyzdžiui, BK 228 straipsnio 2 dalis, kurioje nurodyta jeigu nebuvo kyšininkavimo požymių, kai iš BK straipsnio lyg ir galima suprasti, kad kyšininkavimas yra susiaurintas, atskiras piktnaudžiavimo atvejis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-207/2013). Taigi, teisės normų konkurencija pasireiškia kaip galimybė nusikalstamai veikai pritaikyti kelias teisės normas, tačiau pritaikoma tik viena, labiausiai faktinę situaciją atspindinti teisės norma.

Šis reiškinyms baudžiamojoje teisėje atsiranda dėl įvairių priežasčių. Plėtojantis baudžiamiesiems įstatymams priimamos naujos normos, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai paliečia jau galiojančias ta prasme, kad jos ima reguliuoti santykius, kurie iš dalies jau buvo

reguliuojami galiojančių normų (Abramavičius *et al.*, 2001b, p. 335). Taip pat BK normos keičiamos, papildomos, panaikinamos ratifikuojant tarptautines sutartis, ES teisės aktų nuostatas (teisėkūros būdas) ir pan. (Švedas *et al.*, 2019, p 94-95), atsižvelgiant į įvairias rekomendacijas, o, keičiant teisės normas neretai keičiasi ir nusikalstamų veikų sudėtys, dėl ko gali atsirasti ir normų konkurencija. Arba teisinėje literatūroje nurodomos nusikalstamos veikos su dviem objektais, pavyzdžiui, BK 180 straipsnis (plėšimas) sudarytas iš vagystės ir sveikatos sutrikdymo, atskirai neparodantys nusikalstamos veikos esmės (Švedas *et al.*, 2019, p 393-394), taip išvengiant kvalifikavimo pagal kelias teisės normas.

Konkurencija gali atsirasti ir išskiriant kvalifikuotas, privilegijuotas sudėtis, taip pažymint šių didesnę ar mažesnę pavojingumą. Tai išimtinai palikta įstatymo leidėjo valiai, nes tik įstatymų leidėjas gali keisti teisės normų turinį. Teisinėje literatūroje nurodoma, jog tai „nėra įstatymų netobulumo pasekmė. Konkuruojančias normas įstatymų leidėjas sukuria sąmoningai, vadovaudamasis tam tikrais baudžiamosios politikos sumetimais. Kuriant teisę, derinamos dvi kryptis: bendrinimo (abstrahavimo) ir smulkinimo (kazuistinio) [...] Iš bendrų normų apimties išskiriant atskiras veikų rūšis, kartais siekiama labiau diferencijuoti atsakomybę, subtiliau nustatyti jos ribas, pabrėžti šiek tiek skirtingą tam tikrų veikų pavojingumo laipsnį. Todėl tinkamas konkurencijos klausimo išsprendimas baudžiamojoje teisėje reikiamais atvejais lemia teisingos bausmės paskyrimą“ (Klimka, 1968 cituota Vaišvila, 2004, p. 293-294). Taip pat galima išskirti ir tai, jog ne tik teisingos bausmės paskyrimą, bet ir apskritai neapsunkinti kaltinamojo padėties be reikalo. Taigi, iš esmės tai yra teisės normų konstravimo, juridinės technikos pasekmė ir siekiamas rezultatas.

Baudžiamasis įstatymas keičiasi, sukuria iki tol nebuvousių situacijų, nepageidautinos normų konkurencijos ar net kolizijų (Pakštaitis, 2021, p. 122), kurie gali sukelti sunkumų kvalifikuojant nusikalstamas veikas, ypač kai normos sukuriamos neatsižvelgiant į galiojančių normų sistemą. Pavyzdžiui, siūlymas išskirti itin kvalifikuotą nužudymo normos sudėtį – mažamečio nužudymą, nesilaikant normų nuoseklumo įstatyme, nors praktikoje toks atvejis kvalifikuojamas pagal 129 straipsnio 2 dalies 1, 2, 3 punktus, kurie sudaro požymių sutaptį, kuo jų daugiau, tuo griežtesnė bausmė, šiuo atveju būtų sukuriama norma, kuri taptų pavojingiausia veika BK, taip pat neįtraukiant tokio požymio ir BK 135 straipsnyje (Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2017 m...., 2017). Vargu ar toks nužudymas būtų pavojingesnis už kvalifikuotą nužudymą. Kaip ir sukčiavimo norma (BK 182 straipsnis), kuri neretai kelia problemų atribojant ją nuo kitų veikų, pavyzdžiui, BK 186 straipsnio. Toks konkuravimas

kelia daugiau problemų nei jų išsprendžia, t. y. sukuria tam tikras „kolizines, problematiškas situacijas“, kai siekiama nustatyti, kuri teisės norma geriau atspindės faktinę nusikalstamos veikos raišką.

Sutiktina su išsakyta nuomone, kad nusikaltimų kvalifikavimo šaltiniai yra ganėtinai seni (Pakštaitis, 2021, p. 122), baudžiamosios teisės normų konkurencijos teorija seniau daugiausia plėtota V. Pavilionio ir A. Klimkos, baudžiamosios teisės normų konkurencijos tema plėtojama teismų praktikoje konkrečiose situacijose – taikant teisės normas praktikoje, bei parašyti atskiri darbai tam tikriems konkuravimo atvejams bei įvairūs vadovėliai, kuriuose daugiausia atkartojamos bendrosios šio reiškinio nuostatos. Tačiau, manytina, kad naujas teisės normų konkurencijos šaltinis, kartu su sudėtingiausiais praktiniais pavyzdžiais, būtų naudingas geriau suvokti šį reiškinį bei mokomaisiais, ugdymo tikslais.

Taip pat verta atskirti teisės normų konkurenciją bei teisės normų koliziją. Šių atskyrimą pateikia ne vienas autorius, nors nurodoma, kad kartais teisės normų konkurencija nagrinėjama kaip speciali kolizinių normų rūšis (Abramavičius *et al.*, 2001b, p. 336). Tačiau šiuo metu jie laikytini atskirais ir skiriami pagal tam tikrus požymius.

Išskiriami šie kolizijos ir konkurencijos skirtumai:

1) Kolizinės normos yra tokios, kurios prieštarauja viena kitai. Toks prieštaravimas gali atsirasti, pavyzdžiui, tuomet, kai tam pačiam klausimui sureguliuoti dar galioja ir senas įstatymas, ir jau priimtas naujas. Esant normų konkurencijai tokio prieštaravimo nėra. Abi normos galioja savarankiškai ir savarankiškai privalo būti pritaikytos.

2) Normų kolizijos ir konkurencijos skirtumas taip pat yra tas, jog normų kolizija – tai įstatymų leidybos netobulumas. Ji egzistuoja tarp normų, nesvarbu, ar yra konkretūs faktai, kuriems jas reikia taikyti, ar ne. O esant normų konkurencijai tarp galiojančių įstatymų jokie prieštaravimo nėra. Klausimas, kokią normą reikia pritaikyti, atsiranda tik tuomet, kai yra konkretus nusikaltimas, kuriam galima taikyti skirtingas normas (Abramavičius *et al.*, 2001b, p. 336).

Pavyzdžiui, Aiškinamajame rašte dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 199, 259 ir 260 straipsnių pakeitimo ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 71 straipsnio pakeitimo įstatymų projekto nurodoma, jog prieš priimant naująjį Administracinių nusižengimų kodeksą anksčiau buvo susidariusi kolizinė situacija, kai iki 2016 m. gruodžio 31 d. atsakomybę už nedidelio kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų disponavimą be tikslo platinti buvo taikomas tiek Administracinių teisės pažeidimų kodekso 44 straipsnis, tiek BK 259 straipsnio 2 dalis bei Lietuvos teismams

reikėjo ieškoti dirbtinų atsakomybės atirbojimo kriterijų, tačiau ši problema įstatymų leidėjo buvo ištaisyta (Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 199, 259 ir 260 straipsnių pakeitimo ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 71 straipsnio pakeitimo įstatymų projekto). Tai atvejis kai tą patį santykį reguliuoja dvi atsakomybių rūšys, tarp kurių iš esmės nėra jokių skiriamųjų bruožų.

Atsiradus situacijai, kai konkrečios nusikalstamos veikos sudėtys yra su tapačiais požymiais, vienas iš straipsnių turi būti panaikinamas arba pakeičiamas (Švedas *et al.*, 2019, p 177), t. y. šios problemos (kolizijos) sprendimas paliekamas įstatymų leidėjui, o teisės normų konkurencija – teisės sistemos veikimo dalis, kuri sprendžiama pasirenkant vieną iš dviejų ar daugiau teisės normų, straipsnių naikinti nereikia.

V. Pavilionis pažymi, jog „normų konkurencijos atveju jų taikymo klausimą remdamasis nustatytais aplinkybėmis išsprendžia tardytojas, prokuroras, teisėjas ar kitas pareigūnas, kuriam pavesta taikyti teisės normą“ (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 10), kas šiuo metu iš esmės atitiktų ikiteisminio tyrimo tyrėją, prokurorą, teismą, tai, pavyzdžiui, teisės normų konkurencijos problema ikiteisminiame tyrime bus sprendžiama surašant tiek pradinį, tarpinį, galutinį pranešimą apie įtarimą (vis paaiškėjant naujoms aplinkybėms, sprendžiant fakto ir teisės klausimą), tiek kaltinamąjį aktą ir kitus dokumentus, kuriais nusikalstama veika įgauna juridinį pagrindą. Tačiau svarbiausias yra teismų atliekamas nusikalstamų veikų kvalifikavimas, kadangi tik teismas vykdo teisingumą ir tik teismas gali spręsti ar yra padaryta nusikalstama veika, jei taip – kokia, bei kokį sprendimą priimti – asmenį nuteisti arba išteisinti.

Kiekviena faktinė situacija yra individuali, kadangi teisės normų konkurencijoje susipina „fakto ir teisės klausimai, kurie reikalauja gana gilaus baudžiamųjų įstatymų, taip pat ir teismų praktikos žinojimo“ (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 10). Taip yra todėl, nes konkurencijos atvejai, kaip ir dalis kitų kvalifikavimo taisyklių, baudžiamojo įstatymo aiškinimas iš esmės palikti teismų aiškinimui bei teisės doktrinai (Švedas *et al.*, 2019, p 135). Kaip nurodo P. Veršekys, „sudėtinės plėšimo sudėties papildomas objektas – žmogaus sveikata – apims ne visus sveikatos sutrikdymus, o tik nedidelį ir nesunkų sveikatos sutrikdymą. Tai tiesiogiai neišplaukia iš plėšimo sudėties padarinių požymio, o tik iš teismo teisės aiškinimo, remiantis teismų praktikos ir doktrinos suformuotomis normų konkurencijos sprendimo taisyklėmis“ (Veršekys, 2012, p. 209).

Šiuo metu teorijoje ir praktikoje skiriamos tokios baudžiamosios teisės normų konkurencijos rūšys: 1) bendrosios ir specialiosios; 2) specialiųjų normų; 3) visumos ir dalies (Abramavičius *et al.*, 2001b, p. 337). Šių teisės normų konkurencijos įveikimo rūšių ir suformuotų taisyklių žinojimas svarbus užtikrinant įstatymų leidėjo valią bei BPK 1

straipsnio 1 dalį ir BK 2 straipsnio 4 dalį, anot E. Bieliūno, „Lietuvos baudžiamojoje teisėje jos teturi labai bendrą, itin abstrakčiai suformuluotą pagrindą – BK 2 straipsnio 6 dalį, draudžiančią bausti už tą pačią nusikalstamą veiką antrą kartą“ (Bieliūnas, 2008a, p. 29), taigi tam tikra apsauga nuo perteklinio asmens nubaudimo, taip pat teisinėje literatūroje nurodoma, jog tai palengvina kvalifikavimo klausimų sprendimą, užtikrina jo tikslumą. Kai kurios iš šių taisyklių suformuluotos ankstesniuose Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimuose, Šio teismo aprobuotuose apygardų ir kitų teismų nuosprendžiuose, Aukščiausiojo Teismo duotuose išaiškinimuose, mokslinėse rekomendacijose. Tačiau visais atvejais jos išplaukia iš baudžiamojo įstatymo esmės, baudžiamosios teisės principų (Abramavičius *et al.*, 2001b, p. 337).

Taigi, teisės normų konkurencija – tai atvejis, kai nusikalstama veika atitinka kelias teisės normas, tačiau pritaikoma tik viena, kuri labiausiai atitiks faktinį įvykį ir baudžiamajame įstatyme numatytos nusikalstamos veikos sudėtį.

1.4. Baudžiamosios teisės normų konkurencijos rūšys

1.4. 1. Bendrosios ir specialiosios normų konkurencija

Baudžiamosios teisės normų konkurencija turi savas rūšis, kurių kiekviena turi savas taisykles. Šioje darbo dalyje bus siekiama aptarti kiekvieną iš jų bei nurodyti pagrindinius jų požymius bei taikymo taisykles.

V. Pavidonis nurodo, jog buvo diskutuotina kokios yra normų konkurencijos rūšys baudžiamojoje teisėje, buvo skiriamos ir respublikinių ir sąjunginių normų, kelių sąjunginių respublikinių normų, nacionalinės baudžiamųjų įstatymų normų ir kitų užsienio valstybių baudžiamųjų įstatymų normų, nacionalinės baudžiamųjų įstatymų normų ir tarptautinės teisės normų konkurencija (Pavidonis, Bieliūnas, 1984, p. 10). Alfonsas Vaišvila teisės teorijoje išskiria dviejų rūšių teisės normų konkurenciją: bendrosios ir specialiosios (apimties) bei specialiųjų (turinio) (Vaišvila, 2004, p. 293). Šiuo metu nusikalstamų veikų kvalifikavimo teorija skiria tris baudžiamosios teisės normų konkurencijos atvejus, tai: 1) bendrosios ir specialiosios normų konkurencija; 2) specialiųjų normų konkurencija; 3) visumos ir dalies normų konkurencija (Abramavičius *et al.*, 2001b, p. 337), taigi iš esmės apimties ir turinio atžvilgiu. Kiekviena iš jų verta detalesnio aptarimo, norint skirti pagrindinius šių bruožus.

Bendrosios ir specialiosios normų konkurencija, kaip rašoma teisinėje literatūroje, yra atvejis kai „vienam atvejui gali būti pritaikomos dvi normos: viena bendresnė, kita konkretnė“ (Pavidonis, Bieliūnas, 1984, p. 11). Ji įvardijama kaip konkurencija apimties

atžvilgiu. Bendrąją normą galima suvokti kaip normą, kuri numato bendrą nusikalstamos veikos sudėtį, o kita – specialioji norma, ją detalizuoja, turi siauresnę apimtį. Teisės teorijoje, kaip nurodo A. Vaišvila, pateikiami tokie apibrėžimai: bendroji teisės norma formuluoja bendrąją elgesio taisyklę, yra taikoma neribotam subjektų ratui ir nustato specialiųjų normų formulavimo kryptį ir metodą. Jos turiniui plėtoti gali būti kuriamos specialiosios normos. Specialioji teisės norma priimama remiantis bendrąja norma, jai neprieštaruoja ir skirta bendrosios normos imperatyvams konkretinti, plėtoti atsižvelgiant į reguliuojamų visuomeninių santykių specifiką. Tokios yra visų teisės šakų normos konstitucinių normų atžvilgiu, taip pat visų kodeksų specialiosios dalies normos (Vaišvila, 2004, p. 289). Teisės teorijoje pažymima, jog „specialioji norma neprieštaruoja bendrosios normos dvasiai, o tik išplėtoja ją, specialioji norma turi daugiau požymių nei bendroji – ji konkrečiau, išsamiau reglamentuoja reguliuojamą visuomeninį santykį“ (Vaišvila, 2000, p. 233), specialioji norma išsamiau aprašo šios veikos požymius (apima daugiau požymių) (Vaišvila, 2004, p. 293).

Kvalifikuojant veikas galima šį santykį aiškinti taip – specialiojoje normoje įtvirtinta nusikalstamos veikos sudėtis turi bendrojoje normoje įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėties požymius, tačiau kartu turi tik jai būdingus požymius. Bendrosios ir specialiosios normos atvejui pavaizduoti galima pateikti BK 129 straipsnio 1 dalyje numatytą nužudymo bei BK 131 straipsnyje naujagimio nužudymo nusikalstamų veikų santykį. BK 131 straipsnyje numatyta norma konkretesnė – nužudyti gali motina, savo naujagimį, dėl gimdymo nulemtos būsenos, t. y. numato specialų subjektą ir dėl ko nužudoma. Esant specialiajam subjektui ir atsiradus konkurencijai, kaip rašoma teisinėje literatūroje, ji išsprendžiama pagal bendrosios ir specialiosios normų konkurencijos taisyklės (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 26).

Kartais specialiajai norma išskirti gali būti naudojama pasiunčiamoji (nukreipiančioji) dispozicija, kuri nukreipia į kitą BK straipsnį ar jo dalį, siekiant išvengti teisės normos teksto perrašymo, pavyzdžiui 140 straipsnio 2 dalis (Švedas *et al.*, 2019, p. 111-112), kurioje nurodyta, jog padarius 140 straipsnio 1 dalyje nurodytą veiką savo artimajam giminaičiui ar šeimos nariui, t. y. tai yra ta pati nusikalstama veika, tik išskiriami subjektai.

Bendrosios ir specialiosios normos gali išsidėstyti tiek tam pačiam straipsnyje (skirtingose jo dalyse), tiek tarp skirtingų straipsnių tam pačiam BK specialiosios dalies skyriuje (rūšinių veikų atveju, pavyzdžiui, nužudymai), tiek tarp skirtinguose skyriuose esančių normų. Tam pačiam straipsnyje dažniausiai bendroji norma bus pirmoji straipsnio dalis, o specialiosios – antroji, trečioji, tai kvalifikuotos, itin kvalifikuotos ar privilegijuotos

sudėtys. Pavyzdžiui, tyčiniai nužudymai, kurie skirstomi į paprastuosius, kvalifikuotus, privilegijuotus (Abramavičius *et al.*, 2001a, p. 163). Arba vagystė, kurios pirmoji dalis numato paprastą vagystę, tačiau nustačius antroje dalyje įtvirtintą įsibrovimo požymį bus taikoma antroji dalis, kadangi ši norma detalizuoja bendrą vagystės normą. Nors kartais normos, numatytos baudžiamojo įstatymo atitinkamo straipsnio dalyse, gali būti skirtingos, neturėti ryšio, t. y. šios normos gali būti savarankiškos normos.

Šis normų santykis galimas ir tarp skirtingų straipsnių tam pačiam BK skyriuje. Pavyzdžiui, BK 228 straipsnio 2 dalyje nurodyta, „jeigu nebuvo kyšininkavimo požymių“, kas nusako, jog kyšininkavimas bus specialioji norma piktnaudžiavimo normos atžvilgiu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-207/2013). BK 182 ir 186 straipsniai taip pat sudaro konkurenciją vienas kitam – sukonkretinamas nusikalstamos veikos dalykas – veika sietina su piniginiams atsiskaitymams už tam tikras suteiktas paslaugas, gautas prekes ar atliktus darbus, o sukčiavimo sudėtyje prievolės, kurios kaltininkas išvengia panaudodamas apgaulę, pobūdis nedetalizuotas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 2 d. Teismų praktikos sukčiavimo baudžiamosiose bylose (baudžiamojo kodekso 182 straipsnis) apžvalga). Kaip nurodo Armanas Abramavičius, BK specialiosios dalies normų išdėstymo logiškumui įtakos gali turėti ir tai, kad „įstatymų leidėjas, siekdamas patikslinti baudžiamosios teisės normos veikimo ribas ir sušvelninti arba sugriežtinti atsakomybę, sąmoningai sukuria normų konkurenciją“ (Abramavičius *et al.*, 2001a, p. 18), nors jos ne vienodo pavojingumo, tačiau BK jos sudaro artimai susijusių straipsnių grupę, kaip pavyzdį pateikdamas greta nužudymo ir privilegijuotus nužudymus bei nužudymo veikas su kvalifikuojančiais požymiais (Abramavičius *et al.*, 2001a, p. 18).

Konkuruoti gali ir veikos, numatytos skirtinguose BK specialiosios dalies skyriuose, pavyzdžiui, teismų praktikos formuojama taisyklė, kad daiktai, išimti iš apyvartos, ar daiktai, kurių apyvarta yra ribota, nėra nusikalstamos veikos dalykas BK 178, 180 straipsnių atžvilgiu, jie kvalifikuojami atitinkamai pagal BK 119, 254, 256, 263, 296, 302, 306 straipsnius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 23 d. Senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“), t. y. išskiriami atskiri vagystės ir plėšimo atvejai, numatyti skirtinguose skyriuose, pažeidžiantys atskiras vertybes.

Įstatymų leidėjas neretai specialiai kuria normas siekdamas pabrėžti šių pavojingumą arba atvirkščiai, numatydamas švelnesnę baudžiamąją atsakomybę. Įstatymų leidėjas bet kada gali išplėsti nusikalstamos veikos požymius ar įtvirtinti naują nusikalstamos veikos sudėtį, taip sukurdamas specialią normą, tačiau kol to nepadarė,

santykiai reguliuojami bendrąja norma. Bendroji norma taip pat svarbi ir dekriminalizacijos atveju, jei būtų panaikinta specialioji norma – už atitinkamą veiką būtų galima taikyti bendrąją, pavyzdžiui, kaip nurodo G. Švedas, gali būti, kad už tą veiką plačiau ar siauriau atsakomybę numato kitas BK straipsnis, hipotetiškai panaikinus BK 115 straipsnį, už Lietuvos Respublikos Prezidento nužudymą būtų galima bausti pagal BK 129 straipsnio 1 ar 2 dalis (Švedas, 2015, p. 29).

Panaši nuostata nurodoma ir teisinėje literatūroje, jog „gana sudėtinga spręsti baudžiamojo įstatymo galiojimą laike tuomet, kai BK straipsnių normos konkuruoja. Esant bendrosios ir specialiosios normų konkurencijai, panaikinus specialiąją normą lieka galioti bendroji ir ji turi būti taikoma. Pavyzdžiui, jeigu straipsnis greta pagrindinės sudėties turi kvalifikuotą ir itin kvalifikuotą sudėtį, tai panaikinus itin kvalifikuotą sudėtį asmuo negali būti visiškai atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės. Padariusiajam itin kvalifikuotą nusikaltimą turi būti inkriminuojama kvalifikuota sudėtis, o jeigu ir jos nėra - tai norma, kuri numato pagrindine sudėtį. Panaši situacija yra ir tuomet, kai konkuruoja normos, esančios skirtinguose BK straipsniuose“ (Abramavičius *et al.*, 2001b, p. 103).

Įveikiant šios rūšies teisės normų konkurenciją vadovaujamosi principu *Lex specialis derogat legi generalis* – esant bendrosios ir specialiosios normų konkurencijai, yra taikoma specialioji norma (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-201-648/2019) arba specialioji norma turi prioritetą prieš bendrąją. A. Vaišvila nurodo, jog ši nuostata atėjo iš Romos imperijos laikų, kai vyravo ne teisės, o įstatymo viršenybė, nebuvo Konstitucinių Teismų, ginančių bendrosios normos viršenybę (Vaišvila, 2004, p. 291). Šis principas pripažįstamas Lietuvos Respublikos konstitucinėje jurisprudencijoje, teismų praktikoje kvalifikuojant nusikalstamas veikas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-P-31-788/2021), taip pat visose teisės šakose.

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog bendrųjų ir specialiųjų normų konkurencija yra atvejis, kai galima taikyti dvi teisės normas tai pačiai situacijai, taikoma specialioji norma. Specialioji norma susiaurina, sukonkretina bendrąją normą, specialiojoje normoje įtvirtinta nusikalstamos veikos sudėtis turi bendrojoje normoje numatytą nusikalstamos veikos sudėtį, tačiau yra siauresnės apimties, turi išskirtą požymį, gali skirtis sankcija – bus griežtesnė (kvalifikuota sudėtis) arba švelnesnė (privilegiuota sudėtis). Tarp šių normų visada bus pavaldumas.

1.4.2. Specialiųjų normų konkurencija

Taip pat skiriama ir kita baudžiamosios teisės normų konkurencijos rūšis – specialiųjų normų konkurencija. V. Pavilionis nurodo, jog tai atvejis, kai „bendrosios normos atžvilgiu konkuruoja ne viena, o kelios normos, kurios pagal savo apibrėžtumą gali būti priskirtos prie specialiųjų normų. Tačiau skirtingai nuo bendrosios ir specialiosios normų konkurencijos, čia visos specialiosios normos iš esmės yra lygiavertės“ (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 15). Išskiriami tokie specialiųjų normų konkurencijos atvejai: a) specialiųjų normų, su sunkinančiomis ir lengvinančiomis aplinkybėmis, konkurencija; b) specialiųjų normų, numatančių kvalifikuotą ir itin kvalifikuotą sudėtis, konkurencija (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 16, 17).

Pirmąją situaciją turėtume vertinti kaip privilegijuotos ir kvalifikuotos normų varžymąsi dėl pirmumo, kai privilegijuotoji visada turės prioritetą prieš kvalifikuotą. Šis santykis sprendžiamas atsižvelgiant į nusikalstamų veikų sankcijas – švelnesnę sankciją turinti norma bus privilegijuota. Kaip matyti iš teismų praktikos, kad kvalifikuojant veiką pagal BK 131 straipsnį, BK 129 straipsnio 2 dalies aplinkybių buvimas veikos kvalifikavimui reikšmės neturi (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. Senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“), taigi, šiuo atveju konkuruoja tiek nužudymo pirma ir antra dalys, tiek BK 131 straipsnyje įtvirtinta norma. Suteikiant prioritetą privilegijuotai normai, kaip rašo V. Pavilionis, „iš esmės skiriasi kriminologinė ir baudžiamoji teisinė padarytos veikos prigimtis“ (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 17).

Specialiųjų normų, numatančių kvalifikuotą ir itin kvalifikuotą sudėtis, atveju taikoma itin kvalifikuojanti norma. Šios taisyklės laikomasi ir teismų praktikoje, kur LAT nurodė, jog jei padarytoje nusikalstamoje veikoje yra keli ją kvalifikuojantys požymiai, šiai veikai taikomas tas BK straipsnis ar jo dalis, kuri numato sunkiausią kvalifikuojantį požymį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 28 d. Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl sudėtingų pavienių nusikalstamų veikų ir nusikalstamų veikų sutapčių apžvalga, Teismų praktika Nr. 44).

Šias normas, be specialiųjų požymių, apibūdina sankcija, ypač jei veikos yra tam pačiam straipsnyje, pavyzdžiui, BK 178 straipsnyje numatyta vagystė, kurios atskirose dalyse (kvalifikuotos sudėtyse) numatytos griežtesnės sankcijos (išskyrus baudžiamąjį nusižengimo sudėtį). Kaip šios normų konkurencijos pavyzdį galima pateikti baudžiamąją bylą Nr. 2K-44/2012, kurioje G. K., D. L. nubausti pagal 178 straipsnio 3 dalį už tai, kad turėtu raktu atsirakinę duris įsibrovė į gyvenamąją patalpą – butą, iš kur pagrobė L. G.

priklausantį didelės vertės turtą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-44/2012). Taigi, nors yra vagystės antrosios dalies požymis – įsibrovimas, tačiau didelė turto vertė yra itin kvalifikuotas požymis, t. y. pavojingesnis už įsibrovimą, baustinas griežčiau.

Verta pažymėti, jog jei būtų dvi specialios normos – privilegijuota ir itin privilegijuota, būtų taikoma itin privilegijuota norma. Šiuo metu itin privilegijuotos normos bei tokios normų konkurencijos BK nėra.

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog specialiųjų normų konkurencija – tai atvejis, kai bendrosios normos atžvilgiu konkuruoja kelios specialios normos. Tokios specialiosios normos, be specialių, joms būdingų požymių, nustatomos ir pagal sankciją, t. y. privilegijuota ir itin privilegijuota normos turės švelnesnę sankciją, itin kvalifikuota norma turės griežtesnę sankciją. Esant konkurencijai tarp kvalifikuotos ir privilegijuotos normos, taikoma privilegijuota norma. Esant konkurencijai tarp kvalifikuotos ir itin kvalifikuotos normos, taikoma itin kvalifikuota norma. Esant konkurencijai tarp privilegijuotos ir itin privilegijuotos normos, taikoma itin privilegijuota norma.

1.4.3. Visumos ir dalies konkurencija

Trečioji galima baudžiamosios teisės normų konkurencijos rūšis yra visumos ir dalies konkurencija. Teisinėje literatūroje nurodoma, jog jai būdinga, kad: 1. Dvi ar daugiau normų numato atsakomybę už padarytą veiką. 2. Bendra norma apima visą veiką. Kitos normos atitinka kvalifikuojamos veikos dalis. 3. Bendroji norma atitinka veiką tiksliausiai, nes atskiras šios veikos dalis apibūdinančios normos neišryškina šios veikos specifikos. 4. Normos savo turiniu yra tarpusavyje pavaldžios (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 21).

Kad pilnai išsiaiškinant veikos turinį (norma-visuma), reikia ieškoti ne siauresnės apimties, o žiūrėti kokios dalys sudaro nusikalstamos veikos sudėtį (normos-dalys). Pritaikius visas kvalifikuotinas normas, būtų nepagrįstai pasunkinama kaltinamojo padėtis. Todėl įveikiant šią konkurencijos rūšį „turi būti taikoma bendra norma, nes ji išsamiausiai atitinka visus padarytos veikos požymius“ (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 21).

Ta norma, kuri numato veikos visumą, turi būti pavojingesnė už normas dalis. Kaip teigia V. Pavilonis, „visuma yra paprastai pavojingesnė už kiekvieną paimtą atskirai dalį. Jeigu bet kuri įeinanti į visumą dalis gali būti pavojingesnė – tuomet ji kvalifikuojama savarankiškai“ (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 22). Pavojingumas turima omeny pavojingumo laipsnį (sankciją) ir pobūdį.

Ryšciausias normos dalies ir normos visumos santykis matomas sudėtinuose nusikaltimuose, teisinėje literatūroje sudėtinė nusikalstama veika apibrėžiama kaip „sudaryta iš kelių nusikalstamų veikų sudėčių, kurių kiekviena, vertinama atskirai, atitinka savarankišką nusikalstamą veiką, bet dėl sudėtinės nusikalstamos veikos konstrukcijos tokios veikos kvalifikuojamos pagal vieną BK straipsnį ar jo dalį“ (Švedas *et al.*, 2019, p 393). Viena iš jų – nusikalstama veika su dviem objektais. Teisinėje literatūroje nurodoma jog sudėtinė nusikalstama veika su dviem objektais „yra tokia sudėtinės pavienės veikos rūšis, kurios esmę sudaro dviejų objektų, iš kurių kiekvienas atskirai yra ginamas baudžiamojo įstatymo, pažeidimas vienu metu. Įstatymų leidėjas, įvertinęs tai, kad dviejų objektų pažeidimas vienu metu yra aiškiai pavojingesnis, kėsiniama į juos sujungia į vieną naujos kokybės nusikalstamą veiką“ (Švedas *et al.*, 2019, p. 393), kaip pavyzdžius pateikiant plėšimą, kurį sudaro vagystės (BK 178 straipsnis, objektas turtas) ir smurto veiksmų (BK 138, 140 straipsniai – žmogaus sveikata) junginys, tačiau atskirai jie neparodo nusikalstamos veikos esmės, taip pat minimi ir smurto veiksmai prievartavime, išžaginime (BK 149, 150 straipsniai) (Švedas *et al.*, 2019, p 393-394). Doktrinoje dar skiriamos sudėtingosios nusikalstamų veikų sudėtys, tokios kaip su dviem padariniais, su dviem objektais (Švedas *et al.*, 2019, p 180).

Šiuo atveju vartojamas žodis „apima“, tačiau kokios dalys įeina į visumą, t. y. kokias veikas ši norma apima, galima žinoti tik gerai suvokiant veikų sudėtis, teismų praktiką, doktriną, pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 2K-289/2013 pažymėta, „jog pakanka taikyti BK 292 straipsnio atitinkamą dalį, kuri visiškai apima neteisėtą valstybės sienos perėjimą, už kurią atsakomybė numatyta BK 291 straipsnyje“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-289/2013). Kaip, kad BK 178 straipsnio 2 dalyje naudojamas įsibrovimo požymis (kaip vagystės padarymo būdas, siekiant užvaldyti turtą, kurio metu gali būti sugadintas turtas), kuris pagal teismų praktiką apima tik iki 1 MGL vertės (šiuo metu pagal BK 190 straipsnį 3 MGL – *aut. past.*) sugadintą ar sunaikintą turtą, jei žala viršija šią turto vertę, veikos kvalifikuojamos kaip idealioji sutaptis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 23 d. Senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“), taigi, iš esmės neapima BK 187 straipsnio veikos.

Teisinėje literatūroje nurodoma, jog „antrojo nusikaltimo objektas yra tik sunkesniu nusikaltimu numatyto objekto dalis“ (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 23) bei „dalies objektas yra pavaldus visumos objektui ir šis išsamiau atspindi tuos visuomeninius santykius, į kuriuos kėsiniama nusikalstama veika“ (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 24). Pavyzdžiui, plėšimas (BK 180 straipsnis), kurio sudedamoji veika yra fizinis smurtas (BK

140, 138 straipsniai) arba neteisėtas laisvės atėmimas (BK 146 straipsnis). Paprastai kai vienos normos būdas yra kitos veikos požymis (apgaulė, smurtas ir pan.), jis neturėtų būti kvalifikuojamas kaip atskira veika (Abramavičius *et al.*, 2001a, p. 36).

Kaip pažymi V. Pavilionis visumos ir dalies santykis sprendžiamas ir esant nebaigta nusikalstamai veikai (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 26-30). Tai kelių normų atribojimas, sprendžiant kurią iš jų taikyti, kuri iš jų nusako veikos visumą, kuri tik dalį. A. Klimka nurodo, kad objektai visada yra vienuodiniai ir vienas iš jų arba sudaro sudėtinę antrojo dalį arba yra subordinacinio pobūdžio (sveikata yra ne gyvybės dalis, o ją užtikrinanti sąlyga) (Klimka, 1970, p. 77). A. Klimka nurodo, jog veikai esant tam pačiam straipsnyje ir numatant visas tris stadijas, konkuravimo problema sprendžiama paprastai – baigta veika bus pilnesnė už pasikėsinimą ir rengimąsi, pasikėsinimas – už rengimąsi ir paskesnė apims prieš tai buvusias, už jas bausti nereikės, tačiau veikoms esant skirtinguose straipsniuose konkuravimas sudėtingesnis (Klimka, 1970, p. 79). Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 1A-351-148/2016, nustatius tiesioginę tyčią nužudyti, nors ir esant padariniams – sunkiam sveikatos sutrikdymui – veika kvalifikuota pagal BK 22 straipsnio 1 dalį ir 129 straipsnio 2 dalies 3 punktą, kadangi pasikėsinimas nužudyti labiausiai atspindi faktinį įvykį (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-351-148/2016), tuo pačiu ši norma yra pavojingesnė už baigtą sunkų sveikatos sutrikdymą. Arba, pavyzdžiui, LAT nurodė, kad norint pagrobti didelės vertės svetimą turtą, pagrobiamas turtas, nesudarantis didelės vertės turto požymio, veika kvalifikuotina kaip pasikėsinimas pagrobti didelės vertės turtą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 23 d. Senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“).

Šiuo atveju svarbios tam tikros kvalifikavimo taisyklės. Rengimosi stadija, pagal BK 21 straipsnį, galima tik esant sunkiems ir labai sunkiems nusikaltimams, o pasikėsinimo stadija, pagal BK 22 straipsnį – esant bet kokiai veikai, net ir baudžiamajam nusižengimui. Taip pat svarbios ir nukirstinės nusikalstamų veikų sudėtys, kurios apima parengiamuosius ar pirmuosius veikos veiksmus, materialios, kurios apima ir veiką, ir padarinius, bei formalios, kurios apsiriboja tik veika, padariniai nebūtinai (Švedas *et al.*, 2019, p. 181).

Kvalifikuojant nebaigtas nusikalstamas veikas svarbi ir tyčios rūšis, kadangi, kaip nurodoma literatūroje, jei yra kitokios tyčios rūšys nei tiesioginė tyčia, veika bus kvalifikuojama pagal atsiradusias pasekmes (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 28). Pavyzdžiui, teismų praktikoje nurodoma, jog kaip kvalifikuoti nusikalstamą veiką kaip pasikėsinimą nužudyti galima tik esant tiesioginei apibrėžtai tyčios rūšiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. Senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų

žmogaus gyvybei bylose“. Teismų praktika, 2004), taigi, jei buvo tiesioginė neapibrėžta tyčia ar netiesioginė tyčia, veika kvalifikuojama pagal atsiradusius padarinius, pavyzdžiui, sunkų sveikatos sutrikdymą ir t. t.

V. Pavilionis taip pat nurodo visumos ir dalies konkurenciją esant bendrininkų atsakomybei, kur sprendžiama ar reikės nuorodos į BK bendrąją dalį dėl bendrininkų vaidmenų, atsakomybės, ar ne (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 31). Pats bendrininkavimas, kaip kvalifikuojantis požymis, numatytas aštuoniose veikose: BK 147 str. 2 d., 149 str. 2 d., 150 str. 2 d., 157 str. 2 d., 170¹ str. 1 d., 178 str. 3 d., 180 str. 3 d., 181 str. 3 d., 182 str. 2 d. ir 263 str. 3 d. (Lietuvos Respublikos Seimo Aplinkos apsaugos komiteto... 2021). BK bendrosios dalies normos tokiu atveju netaikomos. Taip pat V. Pavilionis aprašydamas šį atvejį nurodo, kad „visais atvejais, kai savarankiška norma konkuruoja su norma apie bendrininkavimą sunkesniame nusikaltime, pirmenybė atiduodama normai apie bendrininkavimą“ (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 32). Pažymėtina, jog rašto darbe bendrininkų baudžiamosios atsakomybės ir bendrininkavimo atvejai daugiau nenagrinėtini dėl rašto darbo apimties.

Tačiau, šiuo metu, kvalifikuojant nebaigtą veiką, kalbama apie nusikalstamų veikų atribojimą, baigtos veikos ir jos stadijų atribojimą, o kvalifikuojant bendrininkų veikas, kalbama apie bendrininkų atsakomybės klausimus, jų atribojimą, neišskiriant šių atvejų kaip normos-visumos ir normos-dalies nei teismų praktikoje, nei naujesniuose vadovėliuose ir pan. Apie visumos ir dalies santykį dažniausiai kalbama esant baigtoms nusikalstamoms veikoms, kurios yra kitos nusikalstamos veikos sudėties dalis (išreikšta kaip pasekmė, kaip veika).

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog visumos ir dalies konkurencija – tai teisės normų konkurencija, kai taikoma norma-visuma, labiausiai nusikalstamos veikos sudėtį atspindinti teisės norma. Normos-dalys netaikomos, išskyrus tuos atvejus, kai norma-visuma neapima kitos normos, už kurią baudžiama griežčiau. Dažniausiai pasireiškia sudėtinėse nusikalstamosiose veikose. Kvalifikavimo taisyklės išplaukia iš teismo nusikalstamos veikos sudėties požymių aiškinimo.

1.5. Normų konkurencijos ir nusikalstamų veikų sutapties atskyrimas

Teisės normų konkurencija ir nusikalstamų veikų sutaptis – tai atvejai kai padaryta faktinė veika gali būti kvalifikuojama pagal kelis BK specialiosios dalies straipsnius, tik teisės normų konkurencijos atveju renkantis tarp dviejų ar daugiau galimų normų ir pritaikant vieną iš jų, o nusikalstamų veikų sutapties atveju konstatuojant, jog atliktos

kelios nusikalstamos veikos. Todėl verta aptarti kuo šie abu institutai panašūs, kuo skiriasi ir koks jų ryšys. Aktualu išanalizuoti šiuos atvejus: a) visumos ir dalies konkurencija bei idealioji nusikalstamų veikų sutaptis; b) bendrosios ir specialiosios bei specialiųjų normų konkurencija ir realioji nusikalstamų veikų sutaptis.

Vertėtų paminėti, kad „Vokietijos baudžiamosios teisės teorijoje nusikalstamų veikų (poelgių) daugetas nagrinėjamas kaip specifinė normų konkurencijos problema“ (Wessels, 2003 cituota Nevera, 2003, p. 40). Tačiau, nors jie yra vienas su kitu glaudžiai susiję, abu juos skiria tam tikri bruožai.

Teisės normų konkurencijos pagrindinis bruožas – viena nusikalstama veika kvalifikuojama pagal vieną teisės normą, renkantis tarp dviejų ar daugiau teisės normų. Esant nusikalstamų veikų sutapčiai, susiklosto kitokia situacija – tai atvejis kai yra kelių nusikalstamų veikų sudėtys faktinėje veikoje ir joms reikia pritaikyti BK specialiosios dalies normas, kaip nurodoma mokslinėje literatūroje, „nusikalstamų veikų daugetas – tai to paties asmens padarytos bent dvi pavienės nusikalstamos veikos, dėl kurių asmuo nebuvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn“ (Švedas *et al.*, 2019, p. 387). Taip pat nurodoma, jog „pirmąją nusikalstamų veikų daugeto forma tradiciškai pripažįstama nusikalstamų veikų sutaptis. Ji yra dvejopa: idealioji ir realioji“ (Nevera, 2003, p. 41).

Idealioji nusikalstamų veikų sutaptis – situacija, kai viena veika, tuo pačiu laiku, padaromos dvi ar daugiau nusikalstamos veikos skirtinguose BK straipsniuose, kuriai konstatuoti būtina įvertinti veikų pavojingumą, pažeistų vertybių santykį, nusikalstamų veikų baigtumo momentą, laiko tarpą tarp jų, taip pat baudžiamojo įstatymo normų konkurencijos įveikimo taisyklės (Švedas *et al.*, 2019, p 397-398). Iš esmės idealiosios nusikalstamų veikų sutapties atveju viena veika atliekamos skirtingos nusikalstamos veikos, tačiau jos yra neatsiejamos, būtinos bendram sumanymui. Idealiosios nusikalstamų veikų sutapties atveju viena veika sukelia kelis pavojingus padarinius, kurių nenumato (neapima) vienas BK straipsnis (Piesliakas, 2008, p. 129).

Realioji nusikalstamų veikų sutaptis – „situacija, kai tas pats asmuo savarankiškomis veikomis, paprastai esant tarp jų laiko tarpui, įgyvendina dviejų ar daugiau nusikalstamų veikų sudėčių požymius, numatytus skirtinguose arba tuose pačiuose BK straipsniuose ar jų dalyse“ (Švedas *et al.*, 2019, p 398). Teisinėje literatūroje pažymima, jog „realioji nusikalstamų veikų sutaptis bus tada, kai asmuo kelis kartus padaro (kartoja) veiką, numatytą viename BK straipsnyje, ar per tam tikrą laiko tarpą (kelis kartus) padaro kelias veikas, numatytas skirtinguose BK straipsniuose. Visais atvejais tarp tų veikų turi būti bent nedidelis laiko tarpas, leidžiantis spręsti, kad tai kelios veikos, o ne vienos veikos tęsinys“ (Piesliakas, 2008, p. 129-130).

Skiriant idealiąją sutaptį nuo realiosios nurodomi tokie požymiai: idealioji sutaptis visada bus tarp skirtingų veikų, o realioji – tarp skirtingų, tapačių, vienuarūšių (Švedas *et al.*, 2019, p. 399). Teisinėje literatūroje pažymima, jog „kelios nusikalstamos veikos gali būti padaromos vienu metu iš esmės viena veika, bet gali būti padaromos ir keliomis veikomis, skirtingu laiku“ (Piesliakas, 2008, p. 129), V. Piesliako pažymima, jog šių sutapties rūšių atskyrimo kriterijai – padarytų nusikalstamų veikų skaičius ir jų padarymo laikas (Piesliakas, 2008, p. 130).

Kadangi baudžiamajame įstatyme įtvirtintos pavienių nusikalstamų veikų sudėtys, bet nenumatomi atvejai, kai padaromos kelios nusikalstamos veikos, o tęstinė, trunkamoji, sudėtinė veikos panašios į daugetą, esant faktui ir teisei iškyla klausimas ar tai pavienė nusikalstama veika, ar kelių nusikalstamų veikų sutaptis. Pavienei nusikalstamai veikai būdinga: vieningi kėsmai, vieninga tyčia, vieningas bendras kėsintis objektas, vieningi veiksmai susiję su atsiradusiais padariniais, vientisas poelgis, kurie atitiks vieną BK specialiosios dalies straipsnį (Švedas *et al.*, 2019, p. 390). Pažymėtina, jog esant teisės normų konkurencijai viena teisės norma taikoma, kita netaikoma – padaroma viena pavienė nusikalstama veika, tačiau reikia rinktis iš dviejų ar daugiau teisės normų.

Teorijoje formuojama taisyklė, jog „visuma yra paprastai pavojingesnė už kiekvieną paimtą atskirai dalį. Jeigu bet kuri įeinanti į visumą dalis gali būti laikoma pavojingesne – tuomet ji kvalifikuojama savarankiškai“ (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 22), t. y. kai šis nusikaltimas neatitiks visumos ir reikalaus atskiro įvertinimo. Atribojant sudėtinę nusikalstamą veiką nuo daugeto, tinkama yra teisinėje literatūroje nurodyta sankcijos aiškinimo ir lyginimo taisyklė, kad nusikalstamų veikų sutaptis bus tuo atveju, kai lyginant su pagrindiniame straipsnyje numatyta sankcija, šalutinio straipsnio sankcija griežtesnė, o jei ji švelnesnė ar tokia pati – veika turėtų būti kvalifikuojama kaip viena nusikalstama veika pagal pagrindinį straipsnį (Piesliakas, 2008, p. 139), jei tai sudėtinė nusikalstama veika su dviem objektais, tokiu būdu palyginama ir pagrindinės bei papildomos veikos vertybių svarba, tačiau lyginti reikia pagrindines, ne kvalifikuotas sudėtis (Girdenis *et al.*, 2014, p. 66-67). Pavyzdžiui, LAT nurodė, jog BK 284 straipsnio 1 dalį apima BK 140 straipsnio 1 dalį, tačiau jei smurtas panaudotas prieš artimąjį giminaitį ar mažametį, nustatius, kad papildomai vertybei yra padaroma didesnė žala, nei viešajai tvarkai, veika bus kvalifikuojama kaip savarankiškas nusikaltimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 28 d. Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl sudėtingų pavienių nusikalstamų veikų ir nusikalstamų veikų sutapties apžvalga), kadangi papildoma vertybė reikalauja atskiro įvertinimo.

Šios sankcijos griežtumo taisyklės atspindi įstatymų leidėjo veikos pavojingumo vertinimą, taip pat užkerta kelią asmens veiksmus teisiškai įvertinti du kartus, pavyzdžiui, ir pagal plėšimą, kuris numato fizinio smurto panaudojimą, ir pagal sveikatos sutrikdymą, tačiau juridškai neįvertinti griežčiau baudžiamos ir pavojingesnės savo padariniais nusikalstamos veikos būtų neteisinga. Tam nemažai reikšmės turi ir teismų formuojama praktika. Kaip nurodo V. Pavilionis, „sudėtinis nusikaltimas faktiškai yra įstatymo įtvirtinta nusikaltimų sutaptis“ (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 40), taigi, iš dalies galima formuoti tokią prielaidą, kad visumos ir dalies normų konkurencija yra ideali šių nusikalstamų veikų sutaptis, tačiau išreikšta vienu straipsniu, dalims esant baustinoms griežčiau, kvalifikavimo taisyklės liepia juridškai veikas vertinti atskirai, taip pabrėžiant šių pavojingumą. Tomas Girdenis teigė, jog „visumos ir dalies konkurencijos reikėtų nelaikyti baudžiamosios teisės normų konkurencijos rūšimi, nes tai savo esme yra sudėtinės nusikalstamos veikos atribojimo nuo idealiosios nusikalstamų veikų sutapties problema (t. y. nusikalstamų veikų daugeto problema)“ (Girdenis, 2010, p. 24).

Todėl aptariant visumos ir dalies konkurenciją bei idealiąją sutaptį verta pažymėti, jog tiek esant visumos ir dalies konkurencijai, tiek esant idealiajai sutapčiai tai tuo pačiu veikimu (tuo pačiu metu) padaroma nusikalstama veika, tačiau konkurencijos atveju renkamasi tarp dviejų ar daugiau teisės normų, o idealiosios sutaptis atveju daroma išvada, jog padarytos kelios nusikalstamos veikos. Tačiau, sprendžiant šiuos klausimus, viskas remiasi į nusikalstamų veikų sudėtis, teismų praktiką bei doktrininį išaiškinimą – tinkamai taikyti aptariamą taisyklę galima tik žinant kokias kitų nusikalstamų veikų sudėtis apims kvalifikuotina nusikalstama veika. Todėl kvalifikuojant tokias veikas, reikia tikrinti, kokias ši veikas apima ir ar jos atliekamos bendram tikslui pasiekti.

Teisinėje literatūroje formuojama taisyklė, kad bendrosios ir specialiosios normų konkurencijos atveju realioji sutaptis galima tik tada, kai padaryti keli tarpusavyje nesusieti nusikaltimai (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 14), pavyzdžiui, vienu atveju įvykdžius paprastą vagystę, kitu atveju – kišenvagystę, esant laiko tarpui tarp šių veikų. Panaši situacija aprašoma ir teisinėje literatūroje, kur nurodoma, kad padarius kelias atskiras vagystes, pavyzdžiui, vieną gatvėje, kitą iš gyvenamosios, kitą iš negyvenamosios patalpos, šios kvalifikuojamos savarankiškai (Abramavičius *et al.*, 2001b, p. 335), tokia situacija pasireiškia esant specialiosiose normose numatytooms veikų sudėtims, tačiau atliktoms skirtingu laiku.

Netinkamai įveikus konkurencijos klausimą, galimas nepagrįstas realiosios sutapties inkriminavimas tiek specialiųjų normų, pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 2K-289/2013 asmuo ne tik organizavo neteisėtą žmonių gabenimą per sieną (BK 292

straipsnio 3 dalis), bet ir atliko tai dėl savanaudiškų paskatų (BK 292 straipsnio 2 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-289/2013), tiek bendrųjų ir specialiųjų, pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 2K-207/2013, kurioje spręstas piktnaudžiavimo ir kyšininkavimo santykis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-207/2013). Pažymėtina, jog specialiųjų normų konkurencijos negalima vertinti ir kaip idealiosios sutapties, pavyzdžiui, atlikus vagystę organizuotoje grupėje, bet įsibrovus į patalpą, veika kvalifikuotina kaip padaryta dalyvaujant organizuotoje grupėje – tai taip pat išplaukia iš teismų praktikos. Gali pasitaikyti ir idealiosios sutapties atvejis, pavyzdžiui, LAT apžvalgoje aptariant baudžiamąją bylą Nr. 2K-138-976/2015, nors santykis yra bendrosios ir specialiosios, taikyta idealioji sutaptis BK 168 straipsnio ir BK 198 straipsnio veikoms (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 28 d. Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl sudėtingų pavienių nusikalstamų veikų ir nusikalstamų veikų sutapčių apžvalga). Taigi, pirmiausia būtina spręsti teisės normų konkurencijos klausimą, o tik tada taikyti sutapties taisyklės, tačiau tam būtinas ir geras normų sudėčių ir jų santykio išmanymas. Tai natūraliai išplaukia iš to, jog specialioji norma detalizuos bendrąją, todėl negalima tam pačiam juridiniam faktui taikyti abiejų normų.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad nusikalstamų veikų sutapties atveju juridškai konstatuojama, jog atliktos dvi ar daugiau nusikalstamos veikos, baudžiamosios teisės normų konkurencijos atveju – viena, pavienė. Nusikalstamų veikų sutaptis taikoma tuo atveju, kai situacijos negali išspręsti teisės normų konkurencijos įveikimo taisyklės. Realioji nusikalstamų veikų sutaptis taikoma tada, kai nėra bendrųjų ir specialiųjų ar specialiųjų normų konkurencijos, t. y., kai nusikalstamos veikos atskirtos laiko tarpu, padaromos viena po kitos. Idealioji nusikalstamų veikų sutaptis, esant visumos ir dalies normų konkurencijai, bus taikoma esant bendram sumanymui, nesant didelio laiko tarpo, kai veikos vienu veikimu bei pažeidžiama papildoma vertybė, kuri baustina griežčiau.

2. NUŽUDYMŲ KVALIFIKAVIMO YPATUMAI

2.1. Nužudymas ir nužudymas labai susijaudinus

BK nužudymų sudėtys skirstomos į pagrindinę (BK 129 straipsnio 1 dalis), skirtą visiems atvejams, kurių nenumatys specialiosios nužudymo normos, kvalifikuotą, (BK 129 straipsnio 2 dalis), numatančią nužudymo pavojingumą didinančias aplinkybes ir privilegijuotas (BK 130, 131 straipsniai), numatančias nužudymo pavojingumą mažinančias aplinkybes. Taip pat atskirai išskirtos neatsargaus gyvybės atėmimo (BK 132 straipsnis), sukurstymo nusižudyti ar privedimo prie savižudybės (BK 133 straipsnis), padėjimo nusižudyti (BK 134 straipsnis) sudėtys.

BK 130 ir 131 straipsniuose numatytos nusikalstamos veikos yra specialiosios normos pagrindinės nužudymo nusikalstamos veikos, numatytos BK 129 straipsnio 1 dalyje, atžvilgiu – tai privilegijuotos nužudymo normos, turinčios visus pagrindinės nužudymo nusikalstamos veikos sudėties požymius, tačiau numato švelnesnę sankciją bei turi specialių, tik joms būdingų požymių, šie papildomai nustatinėjami.

BK 130 straipsnis numato nužudymą labai susijaudinus. BK 130 straipsnyje įtvirtintas nužudymas labai susijaudinus yra *lex specialis* BK 129 straipsnio 1 dalyje numatyto nužudymo atžvilgiu. BK 130 straipsnio norma numato švelnesnę sankciją – laisvės atėmimą iki šešerių metų, kai BK 129 straipsnio 1 dalies sankcija – laisvės atėmimas nuo septynerių iki penkiolikos metų.

Teisinėje literatūroje pažymima, jog pagal šią normą kvalifikuojama tada, kai „kaltininkas yra fiziologinio afekto būsenos, pasireiškiančios intelektinę veiklą stabdančiu emociniu stresu, nusilpusia geba suvokti ir (arba) kontroliuoti savo veiksmus, savitvardos praradimu, dėl ko žmogus tampa ribotai pakaltinamas“ (Gruodytė *et al.*, 2021, p. 48). Nužudymo (BK 129 straipsnis) atlikimo veiksmai gali būti tiek planuojami, tiek kylantys staiga, jų sąrašas yra begalinis, t. y. šūvis, dūris ir pan., tačiau nužudymo labai susijaudinus (BK 130 straipsnis) privilegijuojantis požymis – labai susijaudinus, taigi atliekami veiksmai nužudant kyla staiga, griebiamas kas yra po ranka, suduodami smūgiai ir pan. Be pagrindinėje nužudymo sudėtyje numatytų nusikalstamos veikos požymių, nužudymas labai susijaudinus turi nusikalstamos veikos pavojingumą mažinančius požymius: padaroma dėl neteisėto ar itin įžeidžiančio nukentėjusiojo poelgio, labai didelio susijaudinimo, fiziologinio afekto būsenoje, t. y. susilpnėjus savitvardai, bet nepraradus gebėjimo valdyti savo veiksmų.

Kaip nurodoma baudžiamojoje byloje Nr. 2K-189/2013, būtina nustatyti: 1) neteisėtą ar itin įžeidžiantį nukentėjusiojo poelgį; 2) kaltininko buvimą afekto būsenos (kaltininkui iš dalies aptemsta sąmonė, susilpnėja savitvarda, tačiau neprarandamas gebėjimas suprasti savo veiksmus ir juos valdyti); 3) priežastinį ryšį tarp nukentėjusiojo poelgio, staigaus kaltininko didelio susijaudinimo ir nužudymo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-189/2013). Šie kriterijai yra būtini atribojant BK 129 straipsnyje numatytą pagrindinę ar kvalifikuotą nužudymo sudėtį ir BK 130 straipsnyje numatytą nužudymą labai susijaudinus.

Sudėtyje numatytos dvi, išskirtos jungtuku „ar“, sąlygos: a) neteisėtas asmens poelgis; arba b) itin įžeidžiantis elgesys. Taikyti šią normą reikia bent vienos iš šių sąlygų. Teismų praktikoje neteisėtas asmens poelgis – tai bet koks prieš kaltininką ar jo artimą asmenį nukreiptas priešingas teisei nukentėjusiojo elgesys, kuris gali reikštis kėsinimusi į asmens gyvybę, sveikatą, turtą (tyčia ar dėl neatsargumo), smūgių sudavimu, kankinimu, laisvės atėmimu ir pan., taip pat psichiniu poveikiu – grasinimu panaudoti smurtą, tyčiojimusi, šantažu ir kitaip (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-942/2017). Teisinėje literatūroje pažymėtina, jog ši norma netaikoma jeigu tai yra atsakas į teisėtą elgesį, nors šis būtų ir susijęs su smurto panaudojimu įgyvendinant profesines pareigas, vykdamas įsakymą, veikiant būtiniosios ginties situacijoje. Neteisėtas poelgis gali būti įgyvendintas ir veikimu, ir neveikimu, tyčine ar neatsargia kaltės forma (Gruodytė *et al*, 2021, p. 49).

Tuo tarpu įžeidžiantis elgesys yra vertinamasis požymis, jis gali pasireikšti kaip daugelis nusikalstamų veikų, pavyzdžiui, garbei, orumui. LAT pažymėjo, jog „spręsdamas, ar nukentėjusiojo poelgis yra itin įžeidžiantis, teismas atsižvelgia į tai, kiek nukentėjusiojo tyčiniai veiksmai esmingai prieštarauja moralės bei dorovės principams, pažeidžia žmogaus garbę ir orumą ir kaip tai paveikia kaltininką, atsižvelgiant į jo individualias asmenines savybes“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-942/2017), bei „santuokinės neištikimybės aktas teismų praktikoje traktuojamas kaip itin įžeidžiantis poelgis, jei nukentėjęs sutuoktinis tyčia, ciniškai demonstruoja savo neištikimybę“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-942/2017).

Kvalifikuojant nusikalstamą veiką kaip nužudymą labai susijaudinus svarbu skirti kaltės rūšis. Nužudymai gali būti padaromi tiek tiesiogine, tiek netiesiogine tyčia. Teisinėje literatūroje kaltės formos taip pat skirstomos pagal susiformavimo momentą į iš anksto apgalvotą (išankstinę) tyčią ir staiga atsiradusią tyčią (Švedas *et al*, 2019, p. 263), staiga atsiradusi į paprastąją ir afektinę. Nors paprastoji tyčia susiformuoja kaltininkui esant iš

esmės normalios psichinės būsenos, teisinėje literatūroje nurodoma, jog afekto būseną apibūdina kaip privilegijuotos nusikaltimo sudėties požymį (BK 130, 136 str) (Švedas *et al*, 2019, p. 264). Ši kaltės rūšis skiria paprastą nužudymą nuo nužudymo labai susijaudinus.

Fiziologinio afekto būseną gali sukelti nukentėjusiojo neteisėtas ar itin įžeidžiantis poelgis (Fedosiuk *et al*, 2013, p. 48). Tačiau, kaip nurodoma teisinėje literatūroje, „jei asmuo yra patologinio afekto būsenos, tai asmuo yra nepakaltinamas, nes psichinės veiklos sutrikimas atima galimybę suvokti savo veiksmus ir juos valdyti“ (Fedosiuk *et al*, 2013, p. 48).

Kadangi fiziologinio afekto būseną yra staigus, didelis susijaudinimas, sukeltas nukentėjusiojo neteisėto ar itin įžeidžiančio poelgio, taip pat reikia nustatyti susijaudinimo dydį (turi būti didelis susijaudinimas) bei staigumą, todėl svarbus laiko tarpas tarp neteisėto ar įžeidžiančių nukentėjusiojo veiksmų bei kaltininko atliktų veiksmų, nulėmusių asmens mirtį, kaip teigiama baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-942/2017, „nužudymas pripažįstamas padarytas staiga labai susijaudinus tada, kai jis įvyko tuoj po nukentėjusiojo neteisėto ar itin įžeidžiančio kaltininką ar jo artimus asmenis poelgio kaip greitas atsakas į tai. Jei nuo nukentėjusiojo poelgio iki nužudymo praėjo ilgesnis laiko tarpas ar kaltininkas atliko kokius nors pasiruošimo tam veiksmus, toks nužudymas paprastai negali būti kvalifikuojamas kaip padarytas staiga labai susijaudinus, nes šios aplinkybės rodo, kad staigaus didelio susijaudinimo būseną daugeliu atvejų jam jau buvo praėjusi“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-942/2017).

Pavyzdžiui, nuosprendžiu nuteistas R. P. nukentėjusįjį nužudęs ne tuoj po pastarojo įžeidžiančio poelgio, o po kurio laiko ir nebūdamas staigaus didelio susijaudinimo būsenos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. Senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. Teismų praktika, Nr. 21). Baudžiamojoje byloje Nr. 1A-20/2013, byloje paskirta kompleksinė teismo psichiatrijos-psichologijos ekspertizė, kurios metu nustatyta, kad T. V. baudžiamojo įstatymo uždraustos veikos padarymo metu negalėjo visiškai suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio ir valdyti savo veiksmų, t. y. jis buvo fiziologinio afekto būsenoje lengvo girtumo fone. Taip pat teismas padarė išvadą, jog faktinės aplinkybės patvirtina, kad T. V. neatliko veiksmų (peilio atsinešimo iš buto virtuvės), dėl kurių didelio susijaudinimo būseną būtų praėjusi, o veikė staiga (Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-20/2013). Kadangi, kaip teigiama teisinėje literatūroje, „šiam nusikaltimui būdinga staigioji (staigiai atsiradusi, afektinė) tyčia, kuri pasireiškia tuo, kad

dėl staigaus susijaudinimo kilęs nusikalstamas sumanymas realizuojamas betarpiškai (nedelsiant)“ (Fedosiuk *et al*, 2013, p. 48), kvalifikuoti veiką pagal BK 130 straipsnyje numatytą nusikalstamos veikos sudėtį šalina bet kokie atlikti pasiruošimo veiksmai, „kaltininko atsakomieji veiksmai turi sekti iš karto po neteisėtų ar įžeidžiančių nukentėjusiojo veiksmų, nes afektinė tyčia yra trumpalaikė“ (Aliukonienė *et al*, 2016, p. 56).

Afekto būseną nustatoma remiantis specialisto išvada, teismo psichologine arba teismo psichologine-psichiatrine ekspertizėmis. Teisinėje literatūroje pažymėta, jog pastebima tendencija, kad teismai priima sprendimus vadovaudamiesi išimtinai teismo psichiatrijos ekspertizės išvadomis (Gruodytė, Palionienė, 2014 cituota Aliukonienė *et al*, 2016, p. 56). Tačiau teismo psichologinė-psichiatrinė ekspertizė nėra privalomas ir vienintelis įrodymas, pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 1A-503/2014, kurioje nurodyta, jog ekspertizė neskirta dėl to, nes faktinės bylos aplinkybės yra pakankamos teigti, kad S. A. nebuvo fiziologinės afekto būsenos (Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-503/2014). LAT pažymėjo, jog „didelio susijaudinimo (fiziologinio afekto) būseną nustatoma pagal faktines bylos aplinkybes, prireikus gaunama specialisto išvada arba skiriama teismo psichologinė, teismo psichologinė-psichiatrinė ar kitokia ekspertizė. Tačiau tokia ekspertizė skiriama turint duomenų, rodančių buvus fiziologinio afekto būseną“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byla Nr. 2K-419/2009). Taigi, iš esmės užduoties specialistui, teismo psichologinės, teismo psichologinės-psichiatrinės ekspertizės skyrimas nėra būtinas, jei iš bylos duomenų matoma, jog nebuvo neteisėto ar itin įžeidžiančio elgesio, galėjusio sukelti fiziologinio afekto būseną. Tačiau, jei asmuo galėjo būti fiziologinio afekto būsenoje, šią būseną nustatyti įmanoma tik paskyrus teismo psichologinę, teismo psichologinę-psichiatrinę ekspertizę.

Kaip teigiama baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-942/2017, „taikant ar atsisakant taikyti privilegijuotą BK 130 straipsnyje numatytą normą, būtina įvertinti nukentėjusiojo žeidžiančio poelgio objektyvią galimybę sukelti afektinę reakciją. Taigi, šis aspektas yra svarbesnis nei subjektyvūs kaltininko bruožai, kurie nulėmė jo reakciją (didesnis agresyvumas, padidintas jautrumas, pavyduliavimas, nesveikai griežtas kitų žmonių moralės vertinimas, laisvės atėmimo vietose suformuoti elgesio standartai ir pan.)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-942/2017). Šioje baudžiamojoje byloje LAT atmetė V. S. ir jo gynėjos advokatės kasacinį skundą nusikalstamą veiką perkvalifikuoti iš BK 129 straipsnio 2 dalies 3 punkto į BK 130 ar 132 straipsnį, kadangi byloje be paties nuteistojo parodymų nebuvo jokių

objektyvių duomenų, kad vyras vardu F. egzistavo, todėl nenustatytas nei I. S. neištikimybės faktas, nei galimo fiziologinio afekto būseną (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-942/2017).

Priežastiniam ryšiui nustatyti svarbios tiek nukentėjusiojo, tiek kaltinamojo asmeninės savybės, patirtis, tarpusavio santykiai tiek įvykio metu, tiek praeityje, nes ne bet koks konfliktas ar veiksmas gali sukelti fiziologinio afekto būseną, vienam žmogui tai gali būti mažareikšmis dalykas, kitam didelis įžeidimas, todėl šie palikti teismų vertinimui, atsižvelgiant į byloje esančius įrodymus, pavyzdžiui, teismų praktikos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei apžvalgoje nurodyti pavyzdžiai, kada nenustatoma afekto būseną, pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 1-90-01/2003 E. S. būdamas girtas, iš pykčio konflikto metu nužudė savo sugyventinę P. L. Nuteistojo teiginį, kad tai padarė labai susijaudinęs dėl sugyventinės užgauliojimo, reikalavimo eiti skolintis pinigų ir dar nupirkti alkoholinių gėrimų, kolegija atmetė, motyvuodama tuo, kad byloje nenustatytos aplinkybės, lemiančios tokį susijaudinimą. Sugyventiniai, būdami girti, dažnai ginčydavosi, nuteistasis net smurtaudavo, todėl įvykio dieną įvykęs konfliktas nesiskyrė nuo įprasto jų gyvenimo būdo. Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-391/2003 D. R. nužudė savo brolių pati išprovokavusi konfliktą, be to, būdama sunkaus girtumo būsenos. Baudžiamojoje byloje Nr. 2-132/2004 L. V. būdama girta savų namų virtuvėje, smogė savo tėvui V. V. peiliu ir tyčia jį nužudė. Nuteistosios teiginius, kad dūrė peiliu, nes tėvas prieš tai ją įžeidęs, varydamas lauk, teismas atmetė, motyvuodamas tuo, kad ji pati dieną prieš tai vaikėsi tėvą po kiemą, grasino nužudyti ir kt. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. Senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. Teismų praktika, 2004). Iš esmės jei konfliktai kyla dažnai, tai yra įprastas elgesys, tai nebus pagrindas veiką kvalifikuoti pagal BK 130 straipsnyje numatytą nusikalstamos veikos sudėtį. Tokiu atveju, nesant privilegijuotoje normoje numatyto fiziologinio afekto būsenos požymio, taikoma bendra arba kvalifikuota nužudymo norma.

Sutuoktinės ar sugyventinės neištikimybė ne visada bus didelį susijaudinimą galinti sukelti priežastis. Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 1A-589/2012, nuteistasis namo kieme prie rūsių pamatė gulinčią savo sugyventinę, o ant jos kaimyną S. (liudytoją S. P.), lytiškai santykiaujančius. Galima teigti, kad šie veiksmai galėjo įžeisti apeliantą. Tačiau smurtą prieš savo sugyventinę panaudojo ne iš karto, o tik po to, kai išpyrė liudytojui S. P. ir pastarasis nuėjo. Be to, iš jo bei nukentėjusiosios L. J. parodymų matyti, kad sugyventinė būdavo jam neištikima ir anksčiau (Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-589/2012).

Dar vienas pavyzdys tai žodžio „gaidys“ panaudojimas, kuris kalinių tarpe laikomas kaip įžeidžiantis žodis, tačiau baudžiamojoje byloje Nr. 1A-279/2008 konstatuota, jog „žodžio „gaidys“ ir kito įžeidžiančio žodžio pasakymo teismas pagrįstai nevertino kaip sunkaus įžeidimo. Pirmasis žodis bendrinėje kalboje neturi jokio neigiamo potencialo. Kalinių tarpe abu pavartoti žodžiai laikomi įžeidžiančiais, tačiau konfliktas įvyko ne laisvės atėmimo vietoje, bet namuose, apeliantas atliko bausmę daugiau kaip prieš ketverius metus, ginčas kilo, kaip pats nuteistasis pripažino, dėl „senų laikų“. Todėl teismo išvada, kad R. M. nusikalstamų veiksmų paskatos buvo girtumo įtakoje dėl asmeninio pobūdžio konflikto kilęs pyktis, yra teisinga“ (Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. liepos 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-279/2008). Kitoje baudžiamojoje byloje konstatuota, jog tai, kad nukentėjusysis pavadino M. A. „gaidžiu“ negali būti laikoma itin įžeidžiančiu poelgiu, nes sveikoje visuomenėje šis žodis neturi itin įžeidžiančios reikšmės, o nusikaltėlių pasaulio terminija negali būti perkeliama ir taikoma normalios visuomenės dorovės ir moralės standartams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-378/2006).

Neteisėtas ar itin įžeidžiantis elgesys, netapęs pakankamu, kad sukelti fiziologinio afekto būseną, gali būti atsakomybę lengvinančia aplinkybe, tai juridiskai įtvirtinta BK 59 straipsnio 1 dalies 5 p. „veika padaryta dėl psichinės ar fizinės prievartos, jeigu tokia prievarta nepašalina baudžiamosios atsakomybės“, bei 6 p. – „veikos padarymui įtakos turėjo provokuojantis ar rizikingas nukentėjusiojo asmens elgesys“, tai taip pat matyti ir teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose, kur pažymėta, jog J. B. bendravimas su nukentėjusiuoju I. L. girtaujant bei smurtaujant tarpusavyje buvo dažnas, šis elgesys vertinamas ne kaip aplinkybė, galėjusi nulemti staigų kaltinamosios J. B. labai didelį susijaudinimą, o vertinamas kaip provokuojantis ir rizikingas elgesys, sukėlęs J. B. nusikalstamus veiksmus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. Senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. Teismų praktika, 2004).

Taip pat, pagal baudžiamosios teisės normų konkurencijos taisykles, kaip teigiama teisinėje literatūroje, „jeigu kaltininkas nužudymą padarė būdamas fiziologinio afekto būsenos, sukeltos neteisėto arba amoralaus nukentėjusiojo elgesio, jo veika kvalifikuojama kaip nužudymas, esant lengvinančioms aplinkybėms, neatsižvelgiant į nužudymą kvalifikuojančių požymių buvimą kaltininko veikoje (šie požymiai jam neinkriminuojami)“ (Fedosiuk *et al*, 2013, p. 49).

Taigi darytina išvada, jog atibojant BK 130 straipsnyje numatyta nužudymą labai susijaudinus nuo BK 129 straipsnyje įtvirtintų pagrindinės ir kvalifikuotų nužudymo

sudėčių, būtina nustatyti: a) neteisėtus ar itin įžeidžiančius nukentėjusiojo veiksmus; b) fiziologinio afekto būseną; c) priežastinį ryšį tarp nukentėjusiojo veiksmų, kilusio didelio susijaudinimo ir nužudymo; d) susijaudinimo dydį ir laiko tarpą tarp įžeidžiančių ar neteisėtų nukentėjusiojo veiksmų ir nužudymo. Taip pat asmenines, individualias kaltininko savybes bei tarpusavio santykius iki įvykio bei įvykio metu. Patvirtinti apie buvusią fiziologinio afekto būseną gali specialisto išvada, teismo psichologinė ar teismo psichologinė-psichiatrinė ekspertizės, tačiau iš bylos duomenų turi būti aišku, jog nukentėjusiojo atlikti neteisėti ar itin įžeidžiantys veiksmai galėjo sukelti fiziologinę afekto būseną. Bet kokie pasiruošimo veiksmai eliminuoja galimybę veika kvalifikuoti pagal BK 130 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos sudėtį. Didesnių problemų atribojant nužudymą ir nužudymą labai susijaudinus nenustatyta. Nenustačius didelio susijaudinimo, kilusio dėl nukentėjusiojo neteisėtų ar itin įžeidžiančių veiksmų, veika kvalifikuotina pagal numatytą BK 129 straipsnio 1 arba 2 dalyje numatytą nužudymo nusikalstamos veikos sudėtį.

2.2. Nužudymas ir naujagimio nužudymas

Kvalifikuojant nusikalstamas veikas taip pat tenka atriboti BK 129 straipsnyje numatytą nužudymą nuo BK 131 straipsnyje numatyto naujagimio nužudymo. BK 131 straipsnyje numatyta nusikalstamos veikos sudėtis – atvejis kai motina, dėl gimdymo nulemtos būsenos, nužudo savo naujagimį.

BK 131 straipsnyje numatyta privilegijuoto nužudymo sudėtis yra *lex specialis* BK 129 straipsnio – pagrindinės nužudymo sudėties, atžvilgiu. Šiai veikai būtinas specialus subjektas – naujagimio motina, kuri nusikalstamą veika padaro dėl gimdymo nulemtos būsenos, ir objektas – naujagimio gyvybė (Gruodytė *et al*, 2021, p. 52). Veika padaroma ir tiesiogine, ir netiesiogine tyčia. Teisinėje literatūroje pažymima, jog veika gali pasireikšti kaip „nusikalstamas veikimas (pvz., smauginimas, skandinimas, smūgiai į galvą); nusikalstamas neveikimas (pvz., nemaitinimas, palikimas be priežiūros ilgą laiką, tačiau šiuo atveju reikia skirti šią sudėtį nuo palikimo be pagalbos, kai motina palieka kūdikį tikėdamasi, kad jį toje vietoje kas nors ras ir priglaus)“ (Fedosiuk *et al*, 2013, p. 50).

Mažesnę BK 131 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos sudėties pavojingumą rodo specialus subjektas – pakaltinama naujagimio motina, jos (nusikaltimo subjekto) būseną – būseną, nulemtą gimdymo, bei sankcija – areštas arba laisvės atėmimas iki penkerių metų, kai tuo tarpu BK 129 straipsnio 1 dalyje numatytas laisvės atėmimas nuo

septynerių iki penkiolikos metų, o 2 dalyje (kvalifikuota sudėtis) numatytas laisvės atėmimas nuo aštuonerių iki dvidešimties metų arba laisvės atėmimas iki gyvos galvos.

Verta paminėti, jog pagal BK 13 straipsnio 1 dalį, už BK 131 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos padarymą naujagimio motina atsakys tik nuo 16 metų, BK 13 straipsnio 2 dalyje baudžiamoji atsakomybė nuo keturiolikos metų asmenims numatyta tik už nužudymą (BK 129 straipsnis), t. y., jei motina dėl gimdymo nulemtos būsenos nužudys savo naujagimį būdama jaunesnė nei 16 metų, baudžiamoji atsakomybė už BK 131 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką netaikytina.

Būtina aptarti ir naujagimio sąvoką. Naujagimiu laikomas vaikas nuo gimdymo pradžios (vaisiaus sunaikinimas iki gimdymo pradžios kvalifikuotinas kaip neteisėtas abortas arba sunkus sveikatos sutrikdymas) (Gruodytė *et al*, 2021, p. 51). Teisinėje literatūroje nurodoma, jog „pradiniu žmogaus gyvybės momentu derėtų laikyti visišką kūdikio atsiskyrimą nuo motinos iščių, nepriklausomai nuo to, ar perkirpta virkštelė ir atsiskyrė placenta, ir kai yra pastebėtas kvėpavimas ar kiti gyvybės požymiai – širdies plakimas, virkštelės pulsavimas ar raumenų judėjimas“ (Milinis *et al*, 2011, p. 1134).

Nors BK nereglamentuoja kiek laiko nuo gimimo turi praeiti, kad vaiko nebelaikyti naujagimiu, o medicininiais kriterijais tai vaikas iki 4 savaičių, tačiau tai neturi lemiamos reikšmės, pagal šį straipsnį galima kvalifikuoti ir jei motina nužudo vyresnį nei 28 parų naujagimį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. Senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. Teismų praktika, 2004), todėl šie neribojami jokių nustatytų kriterijų, naujagimiu gali būti ir vyresnis nei 28 parų amžiaus sulaukęs vaikas.

Kai motina nužudo savo naujagimį, reikia spręsti baudžiamosios teisės normų konkurencija tarp BK 131 straipsnyje ir BK 129 straipsnio 2 dalies 1, 2, 3 punktuose numatytų nusikalstamų veikų sudėčių. BK 129 straipsnio 2 dalies 1 punkte numatyta „tas, kas nužudė mažametį“. Mažametis yra asmuo, jaunesnis nei keturiolikos metų, tai matyti ir teismų praktikoje, kurioje nurodyta, jog pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 1 punktą kvalifikuojama, kai „kaltininkas nužudo keturiolikos metų nesulaukusį asmenį“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. Senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. Teismų praktika, 2004), taigi, naujagimis patenka į šią kategoriją, nes yra jaunesnis nei keturiolikos metų. BK 129 straipsnio 2 dalies 2 punkte numatyta „tas, kas nužudė bejėgiškos būklės žmogų“, tai atvejis, „kai kaltininkas asmenį, esantį bejėgiškos būklės, kuris dėl savo fizinių ar psichinių savybių negali suprasti kaltininko veikos pobūdžio, negali gintis ar aktyviai pasipriešinti kaltininkui“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. Senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų

praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. Teismų praktika, 2004), naujagimis dėl savo amžiaus ir fiziologinių savybių negali apsiginti, pasipriešinti. BK 129 straipsnio 2 dalies 3 punkte numatyta „tas, kas nužudė savo artimąjį giminaitį ar šeimos narį“, BK 248 straipsnyje numatytos artimųjų giminaičių ir šeimos narių sąvokos, tarp kurių išskirti tėvai (įtėviai) ir vaikai (įvaikiai). Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 2K-367-697/2016 A. J. lauko tualete pagimdžiusi naujagimį, iš karto po gimdymo, mažamečiui vaikui dėl kūdikystės esant bejėgiško būklės, nužudė savo naujagimį, pažymėta, jog pirmosios instancijos teismas teisingai veikia kvalifikavo pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 1, 2, 3 punktus, o ne pagal BK 131 straipsnį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-367-697/2016). Taigi, motinai nužudžius savo naujagimį BK 129 straipsnio 2 dalies 1, 2, 3 punktuose ir BK 131 straipsnyje numatytos nusikalstamų veikų sudėtys sutampa pagal prieš tai minėtus požymius, taip pat šios sudėtys turi visus pagrindinės nužudymo sudėties požymius.

Šios nusikalstamų veikų sudėtys atribojamos pagal gimdymo nulemtą būseną. Kaip pažymėtina baudžiamojoje byloje Nr. 2K-367-697/2016, „objektyviaisiais veikos požymiais BK 131 straipsnis atitinka 129 straipsnyje įtvirtintos nužudymo sąvokos kriterijus, tačiau šiame straipsnyje reikšminga aplinkybė, nulemianti veikos kvalifikavimą, yra tai, kad tais atvejais, kai dėl gimdymo proceso psichotraumuojantis poveikis lemia asmens sąmonę ir valią, ši aplinkybė lemia ir kaltininko tyčią formuojančių veiksnių turinį. Taigi BK 131 straipsnyje numatytą veiką privilegijuojantis požymis prieš 129 straipsnyje numatytą veiką yra gimdymo proceso padarinys – ypatinga kaltininkės psichofizinė būsena, kurią paprastai sukelia ne tik gimdymo metu patirti skausmai, bet taip pat lemia ir vienišumo ar negatyvi aplinka, kurioje vyksta gimdymas, nepageidaujamas nėštumas ir pan. Tokiems atvejams būdinga tai, kad dėl gimdymo metu patirtų skausmų bei kitų veiksnių nulemtos stresinės įtampos gimdyvė tampa ne visai pajėgi suprasti savo veiksmus ir juos valdyti. Tokią gimdyvės būseną galima vertinti kaip ribotai pakaltinamą“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-367-697/2016).

Teisinėje literatūroje pažymima, kad kaltinamosios būsena gali būti nulemta paties gimdymo proceso arba psichologinių priežasčių (pvz., nepageidaujamas nėštumas ir gimdymas, kaltininkė pastoja būdama nesusituokusi su vaiko tėvu, priešiškas artimųjų požiūris, esama ar būsima sunki materialinė padėtis), pasireiškia nusilpusiu gebėjimu kontroliuoti savo veiksmus arba pakaltinamumo nešalinančiu psichikos sutrikimu. Tokios būsenos ji gali būti ir gimdymo metu, ir po jo (paprastai tęsiasi iki dviejų mėnesių po gimdymo) (Gruodytė *et al*, 2021, p. 51).

Laiko atžvilgiu, jei sumanymas nužudyti kilo iki gimdymo, veika kvalifikuotina pagal BK 129 straipsnio 2 dalies atitinkamus punktus, net jei ir nustatyta gimdymo nulemta būseną, pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 2K-236-697/2022, nuteistoji sąmoningai slėpė nėštumą, neigė savo būklę aplinkiniams, informacijos ieškojo ne apskritai apie nėštumą, o apie jo nutraukimą ar priešlaikinio gimdymo sukėlimą, naujagimio virkštelės nutraukimo aplinkybės – buku būdu, nutraukiant (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-236-697/2022).

Konstatuoti, jog padaryta BK 131 straipsnyje įtvirtinta veika reikia teismo psichologinės-psichiatrinės ekspertizės. Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 2K-367-697/2016 teismo ekspertė patvirtino, jog „kas įvyko, lėmė psichikos sutrikimo lygio nesiekiantis žemas nuteistosios intelektas, psichikos sutrikimo lygio nesiekiantys asmenybės individualūs bruožai – tokie, kaip polinkis kaupti neigiamus išgyvenimus, atidėlioti problemos sprendimą, todėl kūdikio nužudymą lėmė gimdymo ir nėštumo metu buvusi emocinė būseną, o ne psichikos sutrikimas“. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-367-697/2016), Pritariama, kad „nepageidaujamas nėštumas nuteistosios asmenybės emocinis ir elgesio nebrandumas, disharmonija bei kitos aplinkybės reikšmingai lėmė nuteistosios ribinį silpnaprotystei gebėjimą suvokti savo nusikalstamus veiksmus ir valią juos valdyti“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-367-697/2016) t. y. nusikalstama veika kvalifikuota pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 1, 2, 3 punktus dėl to, nes ją padarė būdama ribotai pakaltinama, tačiau ne dėl gimdymo sukeltos būsenos.

Šią būseną (gimdymo nulemtą būseną) galima vertinti kaip ribotą pakaltinamumą, tačiau tai baudžiamosios atsakomybės nepašalina. Būtina vertinti gimdymo metu ar po jo, dėl gimdymo kilusius padarinius kaltinamosios psichikai, tačiau, priežastys, susijusios su nėštumo procesu, t. y. išorinės priežastys, tokios kaip sunki materialinė padėtis, spaudimas iš aplinkinių, turėtų būti vertinamos kaip vienos iš rodančių tiesioginės tyčios buvimą nužudyti naujagimį. „Teismų praktikoje taip pat laikomasi nuomonės, kad nėštumo slėpimas nuo aplinkinių, nesilankymas pas medikus, neplanavimas gimdyti ir negimdymas medicinos įstaigoje, neketinimas auginti gimusio kūdikio yra tos aplinkybės, leidžiančios daryti išvadą apie išankstinės tiesioginės tyčios buvimą naujagimio nužudymo atvejais (LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-341-489/2017)“ (Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-201-453/2018), todėl, tais atvejais, kai iš bylos medžiagos nustatoma, jog tyčia nužudyti buvo iš anksto arba

susiformavo iš karto po gimdymo, tačiau nesant gimdymo nulemtos būsenos, veika kvalifikuotina pagal BK 129 straipsnį.

Baudžiamojoje byloje Nr. 1A-201-453/2018 pažymėta, jog iš nuteistosios parodymų yra žinoma ir tai, kad prasidėjus gimdymui, ji elgėsi visiškai priešingai nei elgtųsi suaugęs, normalaus protinio išsivystymo žmogus tokioje situacijoje – greitosios medicinos pagalbos nekviėtė, į kitame kambaryje buvusį brolių nesikreipė, nors kaip pati parodė, tokias galimybes turėjo, sąmoningai gimdė viena, be medikų ir šeimos narių pagalbos, tyliai (gimdymo negirdėjo kitame kambaryje buvusį brolius bei tame pačiame kambaryje kur vyko gimdymas – miegoję kiti L. V. vaikai), o pagimdžiusi gyvą, gyvybingą kūdikį, niekaip nesistengė pati juo pasirūpinti, nekviėtė pagalbos, kad juo pasirūpintų kiti asmenys, tačiau visiškai užklojo kūdikį antklode, negalėdama nesuprasti, kad ką tik gimusiam kūdikiui toks jos elgesys yra tikrai mirtinas. Vėliau, kaip teigia pati nuteistoji, pabudusi ar atgavusi sąmonę ir supratusi, kad kūdikis gali būti miręs, L. V. vėl nesiėmė jokių civilizuotų veiksmų (nekviėtė greitosios medicinos pagalbos ar policijos pareigūnų), o įdėjo naujagimį į plastikinius maišus ir paslėpė jo kūną pagalbinėse patalpose. Pažymėtina ir tai, kad teismo psichiatrijos, teismo psichologijos ekspertizės akte konstatuota, kad L. V. nusikaltimo padarymo metu nesirgo lėtiniu ar laikinu psichikos sutrikimu; nusikaltimo padarymo metu suprato savo veiksmų esmę ir galėjo juos valdyti; objektyvių duomenų, kad L. V. po gimdymo būtų pogimdyvinės depresijos būsenoje nėra; objektyvių duomenų, kad L. V. nusikalstamos veikos darymo metu nebūtų galėjusi visiškai suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio ir valdyti savo veiksmų, nėra (Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-201-453/2018), taigi, vien iš bylos medžiagos matyti esant tiesioginę apibrėžtą tyčią nužudyti savo naujagimį.

Pažymėtina, jog pagal baudžiamosios teisės normų konkurencijos taisyklės, kaip teigiama teisinėje literatūroje, „jeigu kaltinamosios veikoje yra nužudymą kvalifikuojančių požymių (pavyzdžiui, nužudomi dvynukai arba nužudoma itin žiauriai), jie nėra inkriminuojami, o veika kvalifikuojama tik pagal BK 131 straipsnį“ (Fedosiuk *et al*, 2013, p. 51). Taip pat pažymėtina, jog bendrininkų, padėjusių atlikti naujagimio nužudymą, nusikalstama veika kvalifikuojama pagal BK 129 straipsnio 2 dalies atitinkamus punktus bei atitinkamas bendrosios dalies normas, kadangi šie neatitinka specialaus subjekto požymio. Didesnių problemų atribojant BK 129 ir 131 straipsniuose numatytas nusikalstamas veikas nenustatyta.

Taigi, kvalifikuoti pagal BK 131 straipsnį būtinas specialusis subjektas – motina, dėl gimdymo nulemtos būsenos – negalint pakankamai suvokti savo elgesio esmės, t. y.

pagal kaltininko emocinę būklę, kurią iš dalies galima laikyti ribotu pakaltinamumu. Naujagimis gali būti nužudomas gimdymo metu arba po jo, laikas šiam neribojamas. Naujagimio samprata taip pat neribojama jokiais kriterijais, tai gali būti vaikas iki 28 parų ar vyresnis. Dažniausiai naujagimio nužudymo nusikalstamos veikos sudėtis nuo nužudymo nusikalstamos veikos (pagrindinės ir kvalifikuotos sudėčių) atribojamas pagal tai, kaip motina elgėsi iki gimdymo, jos aplinkos, ar kvietė pagalbą, ieškojo informacijos kaip atsikratyti naujagimių, nutraukti nėštumą, neketinimas auginti naujagimio, tačiau būtinas ekspertizės aktas.

2.3. Pasikėsinimas nužudyti ir baigti sveikatos sutrikdymai

Neretai tenka spręsti kurią sudėtį labiausiai atitinka nusikalstama veika – pasikėsinimo nužudyti ar sveikatos sutrikdymo. Šiuo atveju svarbi tyčios rūšis. Praktikoje vadovaujamosi taisykle, jog, jei yra kita tyčios rūšis nei tiesioginė tyčia, veika bus kvalifikuojama pagal atsiradusias pasekmes (Pavilonis, Bieliūnas, 1984, p. 28), t. y. jei veika padaryta tiesiogine apibrėžta tyčia, veika kvalifikuojama pagal tyčios turinį, o jei yra kitos tyčios rūšys, pavyzdžiui, tiesioginė neapibrėžta tyčia, netiesioginė tyčia, veika kvalifikuojama pagal kilusias pasekmes.

Pasikėsinimas nužudyti, esant tiesioginei apibrėžtai tyčiai, labiau atspindi objektą, į kurį yra kėsiniama, kaip nurodyta BK 15 straipsnio 2 d. 1 p., jog jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį ir norėjo taip veikti, o 2 p., jog jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatyti padariniai, ir jų norėjo. Teismų praktikoje pažymėta, jog „kito žmogaus gyvybę kaltininkas atima veikdamas tyčia, t. y. suprasdamas, kad savo veika kelia pavojų kito žmogaus gyvybei, numatydamas, kad gali atimti gyvybę kitam žmogui, ir to norėdamas (tiesioginę tyčia) arba nenorėdamas, bet sąmoningai leisdamas tokiems padariniams atsirasti (netiesioginę tyčia). Kaltininkas kito žmogaus gyvybę atima tyčia ir tada, kai veikia numatydamas, kad gali sutrikdyti nukentėjusiojo sveikatą ar atimti jam gyvybę, ir vienodai nori šių padarinių (neapibrėžta tyčia) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. Senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei byloje“. Teismų praktika, 2004).

Pagal kilusias pasekmes, t. y. sveikatos sutrikdymą, kvalifikuojama esant tiesioginei neapibrėžtai tyčiai. Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 2K-789/2007, veika kvalifikuota pagal realiai kilusias pasekmes – nežymų V. Š. sveikatos sutrikdymą, byloje konstatuota, jog iki įvykio D. K. ir V. ir I. Š. šeimos buvo normalūs santykiai, su nukentėjusiųjų šeimos

nare A. K. nuteistasis buvo artimai bendravęs ir lankęsis nukentėjusiųjų namuose. Šaunamojo ginklo nuteistasis ėmėsi tik kilus muštynėms ir įsibėgėjus konfliktui tarp įvykio dalyvių. Iš specialisto atlikto įvykio metu panaudoto medžioklinio šautuvo, jo dalių ir šratų balistinio tyrimo išvadų ir eksperto A. J. parodymų teisme nustatyta, kad buvo šaudyta nesitaikant į konkretų objektą ir sužalojimai V. Š. galėjo būti padaryti netiesioginiu šūviu ar šūviais ir kt. Konstatuota, jog D. K. savo sąmonėje padarinių nedetalizavo, o bendrai numatė galimybę atsirasti įvairiems padariniams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-789/2007), taigi šaudyta ne tiesiogiai į patį žmogų, ne į gyvybiškai svarbias kūno vietas, todėl padarytas tiesiogine neapibrėžta tyčia – padariniai nedetalizuoti, numatė jų (nužudymo ar sveikatos sutrikdymo) atsiradimo galimybę, tačiau vienodai jų norėjo.

Pagal BK 15 straipsnio 3 dalį nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas netiesiogine tyčia, jeigu jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatyti padariniai, ir nors jų nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti. Teisinėje literatūroje pažymėta, jog kaltininkas veiką padaro netiesiogine tyčia paprastai daroma atsižvelgus į intensyvų smurtavimą ir didelį trauminių poveikių skaičių, peilių ir kitokių pavojingų įrankių panaudojimą prieš asmenį, abejingą aukos atžvilgiu kaltininko elgesį po įvykio, pavyzdžiui, girtavimo tęsimą, pagalbos nesuteikimą, pasišalinimą iš įvykio vietos ir pan. Konflikto metu vienas didele jėga suduotas mirtinas smūgis į gyvybiškai svarbią kūno vietą (dažniausiai į galvą ar pilvą) teismų praktikoje taip pat paprastai pripažįstamas netiesiogine tyčia padarytų nužudymu (Gruodytė *et al*, 2021, p. 19), taigi, tokiais atvejais, kai padarinių nenori, bet leidžia jiems atsirasti.

Nusikalstama veika kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti, kai sunkiai sutrikdoma sveikata, esant tiesioginei apibrėžtai tyčiai, ji gali būti nustatoma iš, pavyzdžiui, šūvio iš artimo atstumo, šūvio ar dūrio į gyvybiškai svarbias kūno sritis. Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12-942/2018 konstatuota, jog „kaip matyti iš baudžiamosios bylos, nuteistasis po laisvalaikio centre „Vikonda“ kilusio tarpusavio konflikto su nukentėjusiuoju, siekdamas jam atkeršyti, sąmoningai nuvyko į namus pasiimti būtent šaunamojo ginklo – pistoleto – ir juo, grįžęs atgal prie laisvalaikio centro, iš gana nedidelio atstumo šovė į tarp kitų žmonių stovintį nukentėjusįjį. Nukentėjusiajam buvo pataikyta ne kur kitur, bet į gyvybiškai svarbią žmogui sritį – krūtinę, kurioje išsidėstę žmogaus gyvybinėms funkcijoms svarbūs organai; nukentėjusiajam padaryti sužalojimai buvo pavojingi jo gyvybei. Vadinasi, pirmosios instancijos teismas teisingai nurodė, kad šaunamojo ginklo panaudojimas iš artimo atstumo, šaunant į krūtinę, patvirtina, jog Š. I.

siekė ne kokių nors neapibrėžtų padarinių, tačiau aiškiai suvokė savo veiksmų pavojingumą ir taip elgėsi norėdamas konkretaus rezultato – nužudyti nukentėjusį E. L., kad nusikaltimas nebuvo baigtas dėl priežasčių, nepriklausančių nuo nuteistojo valios, – nukentėjusiajam buvo laiku suteikta kvalifikuota medicinos pagalba, ir pagrįstai konstatavo, kad nuteistasis veikė tiesiogine apibrėžta tyčia“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12-942/2018).

Kitoje byloje konstatuota tiesioginė apibrėžta tyčia, baudžiamojoje byloje Nr. 2K-361-942/2018 nustatyta, kad „automobilių aikštelėje tarp nukentėjusiojo bei jo draugų ir nuteistųjų E. K. bei M. J. dėl mažareikšmės dingsties (vienam iš nukentėjusiųjų draugų paprašius nuteistųjų cigarečių) įvyko konfliktas, jo metu nuteistasis E. K. mušėsi su nukentėjusiuoju; po automobilių aikštelėje įvykusio konflikto, abiem konflikto dalyvių pusėms išsiskirsčius į skirtingas puses, nuteistasis E. K. kartu su M. J. šūkavo ir grasino susidorojimu; po pirmiau įvykusio konflikto nuteistasis E. K. priėjo prie su draugais stovinčio nukentėjusiojo ir, nepaisydamas M. J. bandymo jį sulaikyti, ištiesta ranka vieną kartą peiliu (kurio geležtė, liudytojų V. V. ir A. D. teigimu, buvo apie 10–12 cm ilgio, o pasak paties nuteistojo, atlenkiamu peiliu, kurio geležtė buvo apie 8 cm ilgio ir 2 cm pločio) dūrė nukentėjusiajam į krūtinės kairę pusę; nukentėjusysis besigindamas pastūmė nuteistąjį, dėl to šis pargriuvo, o nukentėjusysis pabėgo; nuteistasis atsikėlęs iš įvykio vietos iškart pabėgo; apsaugos darbuotojai bandė sulaikyti nuteistąjį, tačiau jiems to padaryti nepavyko, nes nuteistojo rankoje jie pamatė peilį; nukentėjusiajam buvo padaryta durtinė-pjautinė kiauryminė krūtinės kairės pusės žaizda su krūtinplėvės ir širdiplėvės bei širdies dešinio skilvelio sužalojimu, kraujo susikaupimu krūtinplėvės ir širdiplėvės ertmėse“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-361-942/2018). Tiesioginė apibrėžta tyčia šiuo atveju nustatyta iš to, jog po konflikto, konfliktuojančioms pusėms išsiskirsčius, šis priėjo ir dūrė peiliu į gyvybiškai svarbią sritį, kurioje išsidėstę gyvybiškai svarbūs organai – tarp jų širdis, tačiau veika nebaigta dėl nepriklausančių nuo jo valios aplinkybių, taigi siekė ne bet kokių padarinių.

Pasitaiko atvejų, kad dūris į gyvybiškai svarbias kūno vietas nėra vertinamas kaip pagrindinis kriterijus tiesioginei apibrėžtai tyčiai nustatyti. Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 1-56-744/2019 nurodyta, jog „teismo įsitikinimu, aukščiau nurodytos aplinkybės patvirtina, kad kaltinamasis S. S., atlikdamas kaltinamajame akte nurodytus veiksmus (durdamas peiliu nukentėjusiajam J. Z. į kaklą, o nukentėjusiajai A. D. – į kairiąją krūtinės ląstos pusę), veikė tiesiogine neapibrėžta tyčia, tai yra suvokė, jog kelia pavojų nukentėjusiųjų sveikatai, numatė, kad juos gali sužaloti, ir vienodai norėjo bet kurio iš padarinių (bet kokio sunkumo nukentėjusiųjų sveikatos sutrikdymo) atsiradimo“ (Šiaulių

apygardos teismo 2019 m. spalio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-56-744/2019). Teismas padarė išvadas, jog veika atlikta tiesiogine neapibrėžta tyčia, nes nuteistasis neatsimena įvykio, niekada su nukentėjusiais nesipyko, gyveno draugiškai, nepadarė jokių veiksmų – negrasino, nukentėjusiajam J. Z. dūrė tik vieną kartą, jo nesivijo, prie jo prisėdus nukentėjusiajai A. D., iš karto jai nedūrė, dar kurį laiką kalbėjosi, dūris peiliu į krūtinę nebuvo stiprus, nėra duomenų, kad būtų dar bandęs durti ir kt. todėl šis nuteistas pagal BK 135 straipsnio 1 dalį, BK 140 straipsnio 1 dalį (Šiaulių apygardos teismo 2019 m. spalio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-56-744/2019), tačiau nesutiktina su tokia teismo išvada, kadangi dūris į kaklą ir į kairiąją krūtinės ląstos pusę turėtų būti vertinamas kaip pasikėsinimas nužudyti esant tiesioginei apibrėžtai tyčiai.

Baudžiamojoje byloje Nr. 1A-5/2009 pažymėta, jog „O. D. nuteistas už tai, kad, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, turėdamas tikslą atkeršyti V. A. už išsakytus jam įžeidimus, peiliu ne mažiau kaip tris kartus tyčia dūrė nukentėjusiajam V. A. į krūtinės ląstos kairę pusę ir nugarą, padarydamas durtinę – pjautinę kiaurinę krūtinės ląstos kairės pusės žaizdą ir pneumohemotoraksą, t. y. taip nukentėjusiajam padarė sunkų sveikatos sutrikdymą. O. D. taip pat buvo kaltinamas tuo, kad bandė peiliu perrėžti V. A. kaklą, bet nusikaltimo nebaigė dėl nuo jo valios nepriklausančių aplinkybių, nes D. K. atėmė iš jo peilį, ir tokiu būdu pasikėsino nužudyti V. A. Tačiau pirmosios instancijos teismas konstatavo, jog nenustatyta, kad O. D. jam inkriminuoto nusikaltimo nebaigė dėl nuo jo valios nepriklausančių aplinkybių, todėl veiką pagal pasekmes perkvalifikavo į LR BK 135 str. 1 d.“ (Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-5/2009). Tačiau, nors nuteistasis tris kartus dūrė į krūtinės ląstos kairę pusę ir nugarą, bei bandė perrėžti kaklą, bet nebaigęs veikos dėl to, nes iš jo atimtas peilis, taigi tai kryptingai turėtų rodyti siekį ne sunkiai sutrikdyti sveikatą, o tai, jog buvo siekiama negrįžtamų pasekmių – asmens mirties.

Manytina, jog vien ginklo, kuris yra pavojingas (pavyzdžiui, pistoletas, peilis ir kt. šaunamieji ir nešaunamieji ginklai), panaudojimas ir dūris ar šūvis į gyvybiškai svarbias kūno vietas, pavyzdžiui, širdį, kaklą, taip pat šūvis iš artimo atstumo į gyvybiškai svarbias kūno vietas, turėtų būti vertinamas kaip pasikėsinimas nužudyti, o ne kvalifikuoti nusikalstamą veiką pagal pasekmes.

V. Piesliakas rašė apie alternatyvios tyčios rūšį pažymėdamas, jog „peilio panaudojimas, suduodant smūgius į krūtinę ar kitas gyvybei svarbias vietas, reiškia, kad asmuo suvokia, kad jo veika, be abejo, pavojinga kito žmogaus sveikatai, bet normalaus išsivystymo žmogus suvokia, kad smūgiai peiliu į krūtinės sritį pavojingi ne tik žmogaus sveikatai, bet ir gyvybei. Taigi net ir nedetalizuodamas galimų padarinių ir neigdamas norą

atimti gyvybę, jis gyvybės atėmimą numato kaip vieną iš alternatyvų“ (Piesliakas, 2009, p. 12). Taip pat pažymėjo, jog „tokiais atvejais, kai panaudojamas peilis ar kitas panašios paskirties įrankis ir smūgiai suduodami į gyvybiškai svarbias kūno dalis, mes susiduriame ne su neapibrėžta tyčia, o su apibrėžtos tyčios atmaina – alternatyvia tyčia. Asmuo kėsiasi į kelias alternatyvias, panašias, bet kartu ir skirtingas vertybes – sveikatą ir gyvybę, ir numato kelis alternatyvius padarinius: sveikatos sutrikdymą ir gyvybės atėmimą. Esant tokiai alternatyviai tyčiai, kai suvokimas ir numatymas apima kelias vertybes, iš kurių viena mažiau ginama, o kita daugiau, asmens veiką reikia kvalifikuoti ne pagal kilusius padarinius, o kaip pasikėsinimą į labiausiai saugomą vertybę, t. y. kaip pasikėsinimą nužudyti“ (Piesliakas, 2009, p. 12-13).

Kaip pažymėta teisinėje literatūroje, jeigu buvo sunkiai sutrikdyta sveikata, bet mirė dėl kitų priežasčių, pavyzdžiui, kraujo užkrėtimas gydymo metu, veika gali būti kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti, jei asmuo veikė tiesiogine apibrėžta tyčia, arba kaip sunkus sveikatos sutrikdymas (Gruodytė et al, 2021, p. 26). Teismų praktikoje pažymėtina, jog „kita vertus, priežastinis ryšys gali būtų paneigtas nustačius, kad nukentėjusiojo mirtį lėmė ne kaltininko veika, bet kita priežastis, pvz., gydymo metu buvo užkrėstas kraujas, per klaidą buvo pavartoti ne tie vaistai, į avariją patekęs greitosios automobilis, kuriuo sužalotas asmuo buvo gabenamas į ligoninę, ir pan. Tais atvejais, kai dėl smūgio į galvą nukentėjusysis griūna ir atsitrenkia galva į grindinį, teismų praktikoje paprastai pripažįstama, kad galvos traumos gavimas yra tarpinė, bet dėsninga grandis tarp smūgio į galvą ir nukentėjusiojo mirties“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-74-788/2019).

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog pasikėsinimas nužudyti ir sveikatos sutrikdymas skiriami pagal tyčios rūšį, esant tiesioginei apibrėžtai tyčiai veika kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti – nes kryptingai siekiama asmens mirties, ji nustatoma iš dūrio, šūvio ir kt. į gyvybiškai svarbią kūno vietą, pavyzdžiui, krūtinės sritį, kurioje yra ir širdis, šūvis iš artimo atstumo, taip pat iš bylos medžiagos. Pagal kilusius padarinius kvalifikuojama esant tiesioginei neapibrėžtai arba netiesioginei tyčiai. Esant tiesioginei neapibrėžtai tyčiai, numatomi galimi padariniai ir jų vienodai norima, šių nedetalizuojant. Netiesioginės tyčios atveju numatomi galimi padariniai, ir nors jų nenorima, tačiau leidžiama jiems kilti, tai gali būti ir paliekant asmenį be pagalbos, girtavimo tęsimas, nesikreipiant pagalbos ir pan.

3. SUKČIAVIMO SANTYKIS SU KITOMIS NUSIKALSTAMOMIS VEIKOMIS

3.1. Sukčiavimas ir turtinės žalos padarymas apgaule

Tarpusavyje konkuruoja BK 182 straipsnyje numatyta sukčiavimo nusikalstama veika su BK 186 straipsnyje numatytu turtinės žalos padarymu apgaule. Kaip pažymėjo LAT 2012 m. gegužės 2 d. apžvalgoje, „2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojus naujam BK, į sukčiavimo sudėtį buvo įtrauktas turtinės prievolės išvengimo požymis. Dėl to tapo sudėtinga šią nusikalstamą veiką atriboti nuo turtinės žalos padarymo apgaule, numatyto BK 186 straipsnyje, nes šios normos tapo konkuruojančiomis“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 2 d. Teismų praktikos sukčiavimo baudžiamosiose bylose (baudžiamojo kodekso 182 straipsnis) apžvalga). Šio rašto darbo dalyje bus apžvelgta teismų praktika atribojant bendrąją sukčiavimo ir specialiąją turtinės žalos padarymo apgaule normas.

Turtinės žalos padarymo apgaule norma yra speciali norma sukčiavimo normos atžvilgiu, tai privilegijuotoji sukčiavimo norma. 186 straipsnio 1 dalis be kitų bausmių numato laisvės atėmimą iki dvejų metų, o 2 dalis yra baudžiamasis nusižengimas, šias sankcijas lyginant su BK 182 straipsnio 1, 2 dalyse be kitų bausmių numatytais trijų ir aštuonių metų laisvės atėmimo sankcijomis, BK 186 straipsnyje numatytos sankcijos yra švelnesnės. Taip pat turi iš esmės vienodas sudėtis, tačiau turtinės žalos padarymo apgaule sudėtyje konkretizuojamas nusikalstamos veikos dalykas – vengiama piniginių prievolių.

Šios nusikalstamų veikų sudėtys savo požymiais yra beveik identiškos. Šių nusikalstamų veikų sudėtys turi bendrą saugomą vertybę, numatytą BK XXVIII skyriaus pavadinime – asmens nuosavybės teisė, turtinės teisės ir turtiniai interesai, abi nusikalstamos veikos padaromos panaudojant apgaulę, numatyta ta pati pavojinga veika – turtinės prievolės išvengimas. Šių nusikalstamų veikų sudėtys yra materialios – joms būtini padariniai. BK 186 straipsnio atveju padariniai „pasireiškia kaip turtinė žala, atsiradusi asmeniui dėl išvengto atsiskaitymo už atliktus darbus, gautas prekes, suteiktas paslaugas ar išvengtų privalomų įmokų. Turtinė žala yra lygi piniginei sumai, kurią kaltininkas turėjo sumokėti“ (Girdenis *et al*, 2014, p. 269), kaip ir sukčiavimo normoje padariniai – tai atsiradusi žala, kai išvengiama turtinių prievolių. Sukčiavimo baigtumo momentas – kai išvengiama turtinės prievolės – nuo to momento, kai išnyksta reali galimybė, jog prievolė bus įvykdyta (Girdenis *et al*, 2014, p. 253), t. y. atsiranda žala. Analogiškai kaip ir turtinės žalos padarymo apgaulės atveju – „baigtumo momentas siejamas su žalos atsiradimu. Tai yra kai kaltininkas panaudodamas apgaulę panaikina arba žymiai apsunkina realią atsiskaitymo ar privalomo įmokos sumokėjimo galimybę“ (Girdenis *et al*, 2014, p. 271).

Teisinėje literatūroje nurodoma, jog tiek sukčiavimas (Girdenis *et al*, 2014, p. 255), tiek turtinės žalos padarymas apgaule yra tyčinės nusikalstamos veikos (Girdenis *et al*, 2014, p. 271-272).

Iš esmės abi nusikalstamos veikos turi identiškus nusikalstamų veikų požymius, tačiau turtinės žalos padarymo apgaule norma numato siauresnę sukčiavimo sudėtį – išskirtas dalykas (piniginės prievolės), taip pat numatomi kitokie turtiniai dydžiai – vartojami vertinamieji požymiai turtinei žalai apibrėžti.

Aptariant sukčiavimo ir turtinės žalos padarymo apgaule dalyko požymio santykį svarbu aptarti ne tik turtinę prievolę, tačiau ir turto dydžių vertinimą. Nors abu šie straipsniai yra tam pačiam BK XXVIII skyriuje, tačiau išvengtos prievolės požymis ir padariniai – padarytos žalos dydis, skiriasi. Nors sukčiavimo veikoje turtinės žalos, kilusios dėl išvengtos prievolės, dydžiai skaičiuojami pagal apibrėžtus BK 190 straipsnyje numatytus turto vertės dydžius, tačiau, turtinės žalos padarymas apgaule numato kitą požymį – „padarė turtinės žalos“, kuris traktuojamas kaip vertinamasis požymis, pagal teisinę literatūrą, „Baudžiamasis kodeksas neapibūdina turtinės ir nedidelės turtinės žalos sąvokų, o tai reiškia, kad minėtieji požymiai yra vertinamieji ir priklauso nuo bylos aplinkybių“ (Girdenis *et al*, 2014, p. 270). Tačiau, kaip pažymima teismų praktikoje, turtinės žalos padarymo apgaule sukeliama padariniai – turtinė žala (atitinkamai, pagal BK 190 straipsnio nuostatas, taikytinas sistemiškai su BK 186 straipsnio nuostatomis), didesnė nei 5 MGL (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-131-719/2019). BK 186 straipsnio 2 dalyje nedidelė turtinė žala turėtų būti aiškinama, kaip neviršijanti 5 MGL (nors BK 182 straipsnyje minimali galima turto vertė – nuo 3 MGL), pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 1-3036-1013/2018, įvertinta, jog visa padaryta žala, t. y. negautų pajamų kiekis už priaugintų plaukų sruogas ir darbą, siekė 230 Eur, tad nesiekė 5 MGL, todėl padaryta nedidelė turtinė žala (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. spalio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-3036-1013/2018), kitoje byloje – 374 Lt (108,32 Eur) už tai, kad pabėgo nesumokėjęs už taksi paslaugas (Lazdijų rajono apylinkės teismo 2012 m. sausio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-393/2012).

Apie šių dviejų normų konkurenciją yra rašęs ir Oleg Fedosiuk, pažymėdamas, jog šių normų „atribojimo problema egzistavo ir galiojant senajam BK, tačiau naujajame BK ji tapo dar aštresnė“ (Fedosiuk, 2003, p. 85), „žodinės konstrukcijos „išvengė turtinės prievolės“ ir „vengė atsiskaityti ir dėl to padarė turtinės žalos“ iš esmės reiškia tą patį nusikalstamą rezultatą“ (Fedosiuk, 2003, p. 85). Sukčiavimo ir turtinės žalos padarymo apgaule normas jungia dalyko požymis – turtinės prievolės. Aptariamų nusikalstamų veikų

santykis kyla iš civilinių santykių, kuriems būtina apgaulė. Kaip nurodo Oleg Fedosiuk, „visada vengiama tik piniginių prievolių (atsiskaitymų ir įmokų), tuo tarpu sukčiavimo sudėtyje kalbama apskritai apie prievolių išvengimą“ (Fedosiuk, 2003, p. 85). Taigi „išvengė turtinės prievolės“ turėtų būti vertinamos kaip visos galimos prievolės. BK 186 straipsnyje sukonkretinama, ko gali vengti kaltininkas, – tai vengimas atsiskaityti arba vengimas privalomų įmokų (Girdenis *et al*, 2014, p. 267).

Minimos „piniginės prievolės“ gali pasireikšti kaip, pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 2K-131-719/2019 – pagal šios sutarties trečią straipsnį pardavėjui UAB (duomenys neskelbtini) pristačius įrangą, pirkėjas E. P. įrangos pristatymo ar sumontavimo dieną įsipareigojo sumokėti Pardavėjui sutarties priede nurodytą sutarties kainą grynaisiais pinigais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-131-719/2019), baudžiamojoje byloje Nr. M1-321-951/2020 – nesumokėjimas už taksi paslaugas (Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. M1-321-951/2020), mokėjimas už įvairias paslaugas – pavyzdžiui, maistą kavinėje, pavežimo paslaugos ir pan. Tačiau, sukčiavime numatytos turtinės prievolės tuo pačiu yra ir piniginės prievolės, todėl turi iš esmės tą patį nusikalstamos veikos dalyką.

Kaip matyti iš LAT teismų praktikos apžvalgos, aiškių šių normų atribojimo kriterijų nėra (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 2 d. Teismų praktikos sukčiavimo baudžiamosiose bylose (baudžiamojo kodekso 182 straipsnis) apžvalga). Nors LAT baudžiamojoje byloje Nr. 2K-224/2008 buvo pažymėjęs, jog tyčia padaryti nusikalstamą veiką (BK 182 straipsnyje numatytą prievolės išvengimą – *aut. pastaba*) gali susiformuoti ir po sandorio sudarymo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-224/2008), kurioje sprendė dėl paskolos negražinimo nukentėjusiajai, tačiau, vienas iš požymių yra tyčios įgyti svetimą turtą panaudojant apgaulę susiformavimo momentas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 2 d. Teismų praktikos sukčiavimo baudžiamosiose bylose (baudžiamojo kodekso 182 straipsnis) apžvalga). Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-147/2011 nurodyta, jog „jeigu tyčia vengti privalomų įmokų ar mokėjimų už nurodytus veiksmus susiformuoja iki sandorio, kurio pagrindu atsiranda tokia prievolė sudarymo momento ir egzistuoja nuo pat jo vykdymo pradžios, tokia veika paprastai vertinama kaip sukčiavimas (kasacinė byla Nr. 2K-147/2011)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 2 d. Teismų praktikos sukčiavimo baudžiamosiose bylose (baudžiamojo kodekso 182 straipsnis) apžvalga).

Šiuo tyčios susiformavimo momento kriterijumi nuosekliai vadovaujamosi teismų praktikoje, pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 2K-147/2011 A. K., veikdamas kaip UAB „M“ atstovas, inicijavo UAB „Senukų prekybos centras“ ir UAB „M“ sutarties sudarymą, susitardamas dėl didelio kredito limito ir ilgų mokėjimų atidėjimo terminų, derybų metu pristatė P. P. ir K. P., kaip UAB „M“ įgaliotus asmenis paimti prekes iš šio prekybos centro, iš tiesų UAB „M“ neketino vykdyti aktyvios plėtros, o P. P. ir K. P. nebuvo įgalioti UAB „M“ vardu imti prekių. A. K., kaip UAB „M“ atstovui ir akcininkui, šios aplinkybės buvo gerai žinomos. BK 182 ir 186 straipsniuose numatytos nusikalstamos veikos atribotos pagal iš anksto turėtą tyčią įgyti UAB „Senukų prekybos centrai“ priklausantį turtą. Jau sutarties sudarymo metu A. K. pateikė klaidinančią informaciją apie UAB „M“ ketinimus, jos įgaliotus asmenis, rodo, jog nuo pat veiksmų, kuriais siekiama gauti turtą, vykdymo pradžios A. K. turėjo tyčią įgyti UAB „Senukų prekybos centras“ turtą apgaule (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-147/2011), todėl asmuo buvo nuteistas už sukčiavimą.

Taip pat ir baudžiamojoje byloje Nr. 1-37-744/2020 nurodoma, jog tai, kad dalyje atvejų kaltinamasis G. Z. įsipareigojo krovinius nuvežti pigiau, nei būtų gavęs iš užsakovo, taip pat įrodo jo vengimo atsiskaityti besąlygiškumą, kadangi, skirtingai nuo įprastinio ekonominio dempingo norint įsitvirtinti rinkoje, kaltinamasis net nebuvo numatęs, kokiū būdu MB „(duomenys neskelbtini)“ padengs dėl šių veiksmų atsiradusius nuostolius ir atsiskaitys su krovinių vežėjais (Šiaulių apygardos teismo 2020 m. birželio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-37-744/2020), todėl nubaustas už turtinės žalos padarymą apgaule. Kitoje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-118/2007, kurioje T. G. B. prisistatęs svetimu vardu ir pavarde bei suklastojęs dyzelino kuro pirkimo-pardavimo sutartį, įgijo turtinę teisę įsipilti degalų visose J. B. firmai „Š“ priklausančiose degalinėse, pažymima, jog žala firmai „Š“ atsirado kaip T. G. B. nusikalstamų veikų – dokumento suklastojimo ir turtinės teisės įgijimo apgaule – padarinys. Šiuo atveju T. G. B. apgaule panaudojo jau pačiai turtinei teisei įgyti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-118/2007), todėl veika kvalifikuota pagal BK 182 straipsnį.

Kadangi sukčiavimo ir turtinės žalos padarymo apgaule normų objektyvieji ir subjektyvieji požymiai iš esmės sutampa ir yra identiški, kaip nurodoma teisinėje literatūroje, galima „daryti dvi išvadas: a) BK 186 straipsnis kalba tik apie pinigines turtines prievoles; ir b) turtinės žalos padarymas apgaule yra speciali sukčiavimo norma“ (Girdenis *et al*, 2014, p. 267), tai privilegijuota sukčiavimo norma. Taigi, iš esmės turtinės žalos padarymo apgaule, kaip specialios normos sukčiavimo atžvilgiu, pagrindiniai specialūs, tik

šiai normai būdingi požymiai: detalizuotas veikos dalykas – piniginės turtinės prievolės, tyčios susiformavimo momentas dažniausiai būna po sandorio sudarymo bei vertinamųjų požymių vartojimas – turtinės žalos padarymo apgaule normoje, išvengiant turtinės prievolės, gali būti padaroma turtinė žala arba nedidelė turtinė žala.

Turtinės prievolės išvengimas apgaule taip pat atsispindi ir BK 179 straipsnyje, kuriame įtvirtinta nusikalstamos veikos – neteisėto prisijungimo prie energijos tiekimo arba ryšių tinklo ar saugyklos, iškraipant skaitiklių rodmenis arba kitais neteisėtais būdais naudojimosi elektros energija, dujomis, vandeniu, telekomunikacijomis ar kitais ekonominę vertę turinčiais dalykais ir dėl to kitam asmeniui padarė turtinės žalos. Kitaip nei BK 186 straipsnis, šios veikos pirma dalis numato turtinės žalos padarymą, o antroji dalis – kvalifikuota sudėtis, numato didelės turtinės žalos padarymą. Kaip pažymi Oleg Fedosiuk, „šie požymiai rodo teisėto vartotojo veiką, kai jis vengia mokesčio už suvartotą turtą arba paslaugą. Toks reglamentavimas sukelia šios normos konkurenciją iš karto dviem normoms: sukčiavimo (BK 182 str.) ir turtinės žalos padarymo apgaule (BK 186 str.). LR BK 179 straipsnyje numatyta norma traktuotina kaip speciali ir todėl turi pirmenybę kvalifikuojant veiką“ (Fedosiuk, 2003, p. 85-86), tačiau nurodo, jog mano, kad šia norma sukelta normų konkurencija visai nereikalinga (Fedosiuk, 2003, p. 86). BK 179 straipsnyje numatyta nusikalstama veika numato specialų nusikalstamos veikos dalyko požymį. Tačiau, kvalifikuojant šią nusikalstamą veiką normų konkurencijos problematikos nėra.

Taip pat Oleg Fedosiuk nurodo, jog kredito ar paskolos panaudojimas ne pagal paskirtį (BK 206 straipsnis), skolininko nesąžiningumas (BK 208 straipsnio 2 dalis), neteisingų duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimas (BK 220 straipsnis) yra taip pat traktuotinos kaip specialiosios sukčiavimo normos atžvilgiu, kiek tai susiję su turtinės prievolės išvengimo požymiu (Fedosiuk, 2003, P. 86). Šios veikos rašto darbe nenagrinėtinos.

Teisinėje literatūroje nurodoma, jog neaišku kodėl už turtinės žalos padarymą apgaule baudžiama švelniau nei už sukčiavimą. Nėra numatytos kvalifikuotos sudėties, kai padaryta didelė turtinė žala. Teismų praktikoje, kai apgaule vengiama didelės vertės turtinių prievolių, prokurorai pasirenka kaltinimui BK 182 straipsnio 2 dalį, bet ne 186 straipsnį (Gruodytė *et al*, 2021, p. 405). Toks kaltinimo pasirinkimas yra logiškas, kadangi lyginant šių dviejų nusikalstamų veikų sankcijas, sukčiavimas išvengiant didelės vertės turtinės prievolės baudžiamas iki aštuonerių metų laisvės atėmimu, dėl ko galima labiau laviruoti prašant bausmės ar skiriant bausmę, kai tuo tarpu BK 186 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos sankcija, be kitų numatytų bausmių – tik iki dviejų metų laisvės atėmimo. Neaišku kodėl yra toks didelis laisvės atėmimo sankcijų skirtumas. Juk ar atlikus

BK 182 straipsnio 2 dalyje numatytus sukčiavimo veiksmus išvengiant turtinių prievolių už 25 000 Eur, ar BK 186 straipsnio 1 dalyje – apgaule išvengus turtinių prievolių, kurių vertė yra 25 000 Eur, šių nusikalstamų veikų pavojingumas iš esmės nesiskiria – išvengta prievolė ir padaryta turtinė žala abiem atvejais tokia pati.

Sutiktina su teisinėje literatūroje išsakyta nuomone, jog šios normos (BK 186 straipsnis – *aut. pastaba*) buvimas suteikia painiavos ir yra nenuoseklios įstatymų leidybos rezultatas (Gruodytė *et al.*, 2021, p. 405). Manytina, jog ši norma turėtų būti panaikinta, nes bendra sukčiavimo norma ir joje numatytas turtinės prievolės išvengimo požymis gali visiškai apimti ir atvejus, kai apgaulė susiformuoja po sutarties sudarymo. Buvo išsakytas pasiūlymas šią nusikalstamą veiką dekriminalizuoti, nurodant šiame skyriuje jau aptartus argumentus (Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 156, 167...), tačiau artimiausiu metu, tikėtina, jog ši BK norma (BK 186 straipsnis) nebus panaikinta arba keičiama.

Oleg Fedosiuk siūlė šią normą arba panaikinti, arba iš sukčiavimo normos pašalinti prievolės išvengimo požymį, kriminalizuojant tik turtinės žalos padarymo apgaulėje normoje, kaip tai buvo daroma senajame BK, šiuo atveju kriminalizuoti ne tik piniginių, bet ir kitų turtinių prievolių išvengimą apgaule (Fedosiuk, 2003, p. 85), neatsižvelgiant į tyčios susiformavimo momentą, taip išvengiant probleminio klausimo kvalifikuojant nusikalstamas veikas ir sprendžiant – ar sukčiavimas, ar turtinės žalos padarymas apgaule. Nepanaikinus turtinės žalos padarymo apgaule normos, manytina, jog tikslinga sugriežtinti sankcijos dydį, šią priartinant prie sukčiavimo normoje įtvirtintos sankcijos.

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog sukčiavimas ir turtinės žalos padarymas apgaule atribojami pagal turtinių prievolių rūšį bei tyčios susiformavimo momentą. BK 186 straipsnyje numatyta nusikalstama veika padaroma išvengiant tik piniginių prievolių, BK 182 straipsnyje numatytos visos galimos turtinės prievolės. Jei tyčia išvengti piniginių prievolių susiformavo iki sandorio sudarymo, nusikalstama veika kvalifikuojama pagal BK 182 straipsnį, jei po sandorio ar sandorio metu – pagal BK 186 straipsnį.

3.2. Sukčiavimas ir kreditinis sukčiavimas

Neretai praktikoje tenka spręsti ir kreditinio sukčiavimo bei sukčiavimo kvalifikavimo atribojimo klausimus, kadangi kreditinio sukčiavimo norma yra *lex specialis* turtinio sukčiavimo atžvilgiu.

Abi nusikalstamos veikos yra sukčiavimas. Lyginant šių veikų objektyviusius ir subjektyviusius požymius, verta paminėti, kad abi jos išdėstytos skirtinguose skyriuose.

Kreditinis sukčiavimas numatytas XXXI skyriuje, kuriame reglamentuotos nusikalstamos veikos ekonomikai ir verslo tvarkai, BK 182 straipsnis XXVIII skyriuje, kuriame numatytos nusikalstamos veikos nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams, skiriasi nusikalstamų veikų objektai.

Senoje baudžiamojo kodekso redakcijoje 207 straipsnio 1 dalis buvo išdėstyta taip: „Tas, kas apgaule gavo kreditą, paskolą, subsidiją, laidavimo ar banko garantijos raštus arba kitus kreditinius įsipareigojimus“ (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000 (suvestinė redakcija nuo 2018-12-12 iki 2018-12-31)). Šiuo metu BK 207 straipsnio 1 dalis išdėstyta taip: „Tas, kas apgaule gavo kreditą, paskolą, tikslinę paramą, subsidiją, dotaciją, laidavimo ar banko garantijos raštus arba kitus kreditinius įsipareigojimus“, t. y. kaip nusikalstamos veikos dalykas buvo įtrauktos tikslinė parama bei dotacija. Tačiau, kaip rašoma teisinėje literatūroje, konkrečioje baudžiamojoje byloje, pasirinkimą, kuri požymį (tikslinės paramos, subsidijos ar dotacijos), manytina, lemia konkretaus teisės akto ir (ar) sutarties, kurių pagrindu teikiama parama, terminologija (Gruodytė *et al*, 2022, p. 83).

Teisinėje literatūroje nurodoma, jog BK 207 straipsnyje nurodytas toks pat veikimo būdas kaip ir sukčiavime – apgaulė, toks pats yra ir šių nusikalstamų veikų dalykas – kreditinio sukčiavimo normoje tiesiog sukonkretinamas turtinio sukčiavimo dalyko (turto, turtinės teisės, turtinės prievolės) turinys (Gruodytė *et al*, 2022, p. 90).

Kreditinio sukčiavimo nusikalstamos veikos dalykas, kaip rašoma teisinėje literatūroje, yra banko, kitų kreditinių įstaigų, taip pat ES, valstybės ir savivaldybės paramą skirstančių juridinių asmenų finansiniai įsipareigojimai: kreditas, paskola, laidavimo ar banko garantijos raštai, tikslinė parama, subsidija, dotacija ir kt. (Gruodytė *et al*, 2022, p. 88). Jie detalizuoti bei yra kildinami iš Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000), skirstomi į grąžinamas (kreditas, paskola, laidavimo ar banko garantijos raštai, kiti kreditiniai įsipareigojimai), bei negrąžinamas (subsidiją, dotaciją, tikslinę paramą) lėšas, tačiau tai vis tiek yra turtas, turtinės teisės, turtinės prievolės. Tačiau, kaip teigiama teisinėje literatūroje, sukčiavimo ir kreditinio sukčiavimo atribojimas priklauso nuo to, kokių kreditinių įsipareigojimų siekiama gauti apgaule (Gruodytė *et al*, 2022, p. 91).

BK 182 straipsnyje ir BK 207 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos padaromos tiesiogine tyčia (turima omenyje BK 182 straipsnį ir 207 straipsnio 1 dalį), BK 207 straipsnio 2 dalis – tiek tiesiogine, tiek netiesiogine tyčiomis. BK 207 straipsnio 1 dalis yra formali nusikalstama veika, jai nereikia padarinių – žalos, pasisavinimo. Teismų praktikoje pažymėtina, „kad BK 207 straipsnio sudėtis yra formali – baudžiamąją atsakomybę užtraukia pats neteisėtas paskolos gavimo faktas nepriklausomai nuo jos

panaudojimo. Tačiau, jei ji panaudojama ekonominei veiklai ir negražinama kreditoriui padarant žalos, veika taip pat kvalifikuojama pagal BK 207 straipsnį. Taip pat neturi įtakos kredito negražinimo priežastys: tai gali būti ir nepasisekęs verslas, ir su verslu nesusijusios priežastys, bet tai neturi būti susiję su gautos paskolos pasisavinimu“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-339/2013).

Baudžiamosios atsakomybės kilimui svarbus tik pats faktas, jog kreditas, paskola ir kt. gauti neteisėtai. Sukčiavimui būtinas dalyko pasisavinimas, t. y. sukčiavimo sudėtis materialiai, kaip teigiama teismų praktikoje, „BK 182 straipsnio sudėtis yra materialiai: baudžiamoji atsakomybė kaip už baigtinį nusikaltimą pagal BK 182 straipsnį atsiranda tik pasisavinus apgaule gautus pinigus. Jei nėra įrodymų, kad pinigai pasisavinti, veika kvalifikuojama pagal BK 207 straipsnį“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-339/2013), taigi, būtina konstatuoti siekį gauti iš to turtinės naudos, pasisavinti šias lėšas.

Atribojant sukčiavimą ir kreditinį sukčiavimą (gaunant kreditą, paskolą, laidavimo ar banko garantijos raštus arba kitus kreditinius įsipareigojimus) remiamasi kaltės turinio taisykle. BK 182 straipsnyje bei 207 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos padaromos tik tiesiogine tyčia. Kaltės turinys skiriasi tuo, jog, kaip teigiama teisinėje literatūroje, BK 182 straipsnyje įtvirtinta sukčiavimo nusikalstama veika siekiama neteisėtos naudos bei numatant ir norint kitam asmeniui padaryti turtinės žalos, o kreditinio sukčiavimo atveju atsakomybė kyla net ir tada kai apgaule gautos naudos gavėjas vykdo savo įsipareigojimus ir žalos kreditoriui nepadaro, tyčia nukreipta tik į siekį gauti normoje įtvirtintą nusikalstamos veikos dalyką (Gruodytė *et al*, 2022, p. 91). Nors žala ir gali kilti, tačiau jeigu jis šios nenorėjo, nebus ir sukčiavimo sudėties. Tokia išvada paremta teisine logika, kadangi sukčiavimo normai būdingas turto (bendriausia prasme) užvaldymas arba turtinės prievolės išvengimas, panaikinimas, taip asmenims ar kreditoriui padarant turtinės žalos ir to norint, pati sukčiavimo nusikalstama veika yra materialiai, o baigtumas sietinas su kilusiais padariniais.

Teismų praktikos sukčiavimo baudžiamosios byloje apžvalgoje nurodoma, jog „jeigu paskolos (kredito) gavėjas bankui ar kitai kredito įstaigai pateikė tikrovės neatitinkančius duomenis arba nutylėjo faktus, lėmusius paskolos (kredito) išdavimą, nors privalėjo apie juos pranešti, ir imdamas paskolą (kreditą) jau turėjo tikslą jos negražinti, jo veika kvalifikuotina kaip sukčiavimas“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 2 d. Teismų praktikos sukčiavimo baudžiamosiose bylose (baudžiamojo kodekso 182 straipsnis) apžvalga). Baudžiamojoje byloje Nr. 1A-464-290/2014 nurodyta, jog esant

kreditiniam sukčiavimui apgaulė panaudojama nesiekiant pasisavinti turtą, o siekiant užvaldyti jį tam, kad panaudoti vystant ūkinę, komercinę ar finansinę veiklą, t. y. siekimas yra apgaule gautus pinigus investuoti į ekonominę veiklą iš to gaunant pelną ir vėliau atsiskaitant su kreditoriumi (Kauno apygardos teismo 2014 m. birželio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-464-290/2014).

Peržvelgus naujausią teismų praktiką, matyti, jog baudžiamojoje byloje e1-975-1108/2022, remtasi nuostata, jog BK 182 straipsnis taikomas tik pasisavinus apgaule gautus pinigus. Jeigu nėra įrodymų, kad pinigai pasisavinti, veika kvalifikuojama pagal BK 207 straipsnį (Kauno apylinkės teismo 2022 m. vasario 28 d. teismo baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-975-1108/2022), šia nuostata remtasi ir baudžiamojoje byloje Nr. 1A-73-211/2019 (Vilniaus apygardos teismo 2019 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-73-211/2019), baudžiamojoje byloje Nr. 1-1470-1127/2022 (Kauno apylinkės teismo 2022 m. birželio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1470-1127/2022). Baudžiamojoje byloje Nr. 1-210-917/2021 remiamasi tuo, jog gaunamas lėšas siekiama panaudoti ūkinėje, komercinėje ar kitoje (priklausomai nuo sandorio) veikloje (Kauno apylinkės teismo 2021 m. rugsėjo 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-210-917/2021).

Baudžiamojoje byloje Nr. 1A-464-290/2014 teismas padarė išvadą, jog A. T. S. veika teisingai kvalifikuota kaip BK 182 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas sukčiavimas, kadangi didelė dalis įplaukų yra perduodama A. T. S. kaip avansas, iš banko atsiskaitomųjų sąskaitų pinigai yra pervesti į jo asmeninę atsiskaitymų kortelę, atskaitoje atvaizduojant kaip išduodą avansą A. T. S. Apgaulė buvo nukreipta į piniginių lėšų užvaldymą, neketinant vykdyti įsipareigojimų, panaudoti pagal paskirtį, tyčiai susiformavus iki lėšų gavimo (Kauno apygardos teismo 2014 m. birželio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-464-290/2014). Baudžiamojoje byloje 2K-339/2013 veika teisingai kvalifikuota kaip BK 182 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas sukčiavimas ir nurodyta, jog byloje nustatyta, kad kasatorius, vykdydamas neteisėtas machinacijas, didelę dalį į UAB „A“ patekusių pinigų išgrynino ir pasiėmė sau (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-339/2013). Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-375-693/2016 pasisakyta dėl tikslo neatlygintinai įgyti paskolą (kreditą), šiuo atveju veika buvo kvalifikuota kaip kreditinis sukčiavimas, nes S. B. su AB SEB Vilniaus banko Kauno filialu sudarė kredito sutartį, kurios pagrindu jam suteiktas kreditas nekilnojamajam turtui įsigyti, įkeičiant S. B. priklausantį turtą. Kadangi šis turtas realizuotas banko kreditui padengi, darytina išvada, kad S. B. gaudamas kreditą neturėjo tikslo jį panaudoti ne pagal paskirtį (Lietuvos

Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-375-693/2016).

Taigi, BK 207 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta kreditinio sukčiavimo nusikalstama veika, siekiant gauti kreditą, paskolą, laidavimo ar banko garantijos raštus arba kitus kreditinius įsipareigojimus, nuo BK 182 straipsnyje numatytos sukčiavimo nusikalstamos veikos atirbojama pagal tai, ar asmuo nori pasisavinti turtą ir taip neteisėtai praturtėti ar prisiimti sutartyje numatytus įsipareigojimus. Jei asmuo tik siekia gauti BK 207 straipsnio 1 dalyje numatytą nusikalstamos veikos dalyką (kreditą, paskolą, laidavimo ar banko garantijos raštus ar kitus kreditinius įsipareigojimus) bei tam panaudoja apgaulę, tačiau vykdydys sutartyje numatytus įsipareigojimus, veika kvalifikuojama pagal BK 207 straipsnį, o pagal BK 182 straipsnį, kai siekiama gauti BK 207 straipsnio 1 dalyje numatytą kreditą, paskolą, laidavimo ar banko garantijos raštus arba kitus kreditinius įsipareigojimus bei taip praturtėti.

Iki įtvirtinant BK 207 straipsnio 2 dalį, taip pat buvo kvalifikuojama tikslinės paramos, subsidijos ar dotacijos gavimas apgaule, pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje Nr. 1A-464-290/2014 teismas padarė išvadą, jog A. T. S. veika teisingai kvalifikuota kaip BK 182 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas sukčiavimas, kadangi didelė dalis įplaukų yra perduodama A. T. S. kaip avansas, iš banko atsiskaitomųjų sąskaitų pinigai yra pervesti į jo asmeninę atsiskaitymų kortelę, atskaitoje atvaizduojant kaip išduodą avansą A. T. S. Apgaulė buvo nukreipta į piniginių lėšų užvaldymą, neketinant vykdyti įsipareigojimų, panaudoti pagal paskirtį, tyčiai susiformavus iki lėšų gavimo (Kauno apygardos teismo 2014 m. birželio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-464-290/2014), t. y. apgaule gavo Europos Sąjungos išorinės paramos lėšas, neketindamas vykdyti gamybos, įmonėje nebuvo sukaupta pakankamai lėšų įsigyti įrenginiams, melagingai nurodė, jog įgyvendinant projektą bus gaminamas tam tikras kiekis granulių, taip iš anksto turint tyčią pasisavinti gaunamas lėšas. Teismų praktikoje nurodyta, jog „jeigu apgaulė naudojama suklaidinti atitinkamas institucijas (pareigūnus) dėl kaltininko teisės gauti subsidiją (pvz., pateikiami suklastoti dokumentai, liudijantys darbų, už kuriuos gaunama subsidija, atlikimą), o kaltininko tyčia nukreipta į nepagrįstą praturtėjimą, siekiant turtinės naudos sau ar kitam asmeniui – tokia veika kvalifikuojama pagal BK 182 straipsnį“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 2 d. Teismų praktikos sukčiavimo baudžiamosiose bylose (baudžiamojo kodekso 182 straipsnis) apžvalga).

BK 207 straipsnio 2 dalis į BK įtraukta 2019 m. liepos 16 d. įstatymu Nr. XIII-2334 (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8..., 2019). 2019 m. liepos 16 d. įstatymu Nr. XIII-2334 BK 207 straipsnyje įtvirtinus 2 dalį teko peržiūrėti šių veikų atirbojimo praktiką

(Gruodytė *et al*, 2022, p. 92). BK 207 straipsnio 2 dalyje numatyta siauresnė veikos sritis, t. y. tikslinės paramos, subsidijos ar dotacijos gavimas apgaule, tačiau dėl to valstybės ar Europos Sąjungos institucija, tarptautinė viešoji organizacija arba kitas juridinis ar fizinis asmuo turi patirti didelės turtinės žalos.

Didelės turtinės žalos požymis baudžiamajame kodekse vartojamas kaip vertinamasis požymis, tačiau šiai nusikalstamai veikai aktualų didelės turtinės žalos požymio išaiškinimą galima rasti BK 212 straipsnio 1 dalyje, kuriame nurodyta, jog didelė turtinė žala yra 150 MGL dydžio suma viršijanti žala, t. y. suma, viršijanti 7500 Eur. Kaip pažymi G. Švedas, kai kuriais atvejais įstatymų leidėjas formalizuoja vertinamąjį požymį ir baudžiamajame įstatyme atskleidžia jo turinį, pvz., naujojo BK 212 str. 1 dalis. Paminėtu atveju vertinamasis požymis faktiškai tampa blanketiniu, nes jo turinys yra tiksliai apibrėžtas poįstatyminiame teisės akte, nustatančiame vieno minimalaus gyvenimo lygio dydžio išraišką litais (šiuo metu eurais – *aut. pastaba*) (Švedas, 2006, p. 87).

Lyginant BK 182 straipsnį su naujai suformuota BK 207 straipsnio 2 dalimi, galima pastebėti, kad iš esmės sutampa šių nusikalstamų veikų sudėčių požymiai. Kreditiniam sukčiavimui numatant didelės žalos požymį ši tampa materialia sudėtimi – būtini padariniai. Teisinėje literatūroje nurodoma, jog nebelieka jokio esminio skirtumo tarp kreditinio sukčiavimo padarant didelę turtinę žalą ir turtinio sukčiavimo normų (Gruodytė *et al*, 2022, p. 93). Taigi, BK 207 straipsnio 2 dalis yra *lex specialis* bendrai turtinio sukčiavimo normai. Teisinėje literatūroje pažymima, jog tai tampa speciali sukčiavimo norma, skirta didelės vertės sukčiavimui, susijusiam su tikslinių paramų, subsidijų ir dotacijų gavimu (Gruodytė *et al*, 2022, p. 93).

LAT 2021 m. kovo 16 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-31-788/2021 išaiškino šių nusikalstamų veikų santykį ir atribojimą nurodydamas, jog „tais atvejais, kai tikslinės paramos, subsidijos ir dotacijos gavimas apgaule sau ar kitam asmeniui nėra susijęs su turtinės žalos padarymu arba padarytoji žala nėra didelė, nusikalstama veika kvalifikuotina pagal BK 207 straipsnio 1 dalį, o kai dėl tokio kreditinio sukčiavimo valstybės ar Europos Sąjungos institucija, tarptautinė viešoji organizacija arba kitas juridinis ar fizinis asmuo patyrė didelę turtinę žalą, t. y. žalą, viršijančią 150 MGL dydį (BK 212 straipsnio 1 dalis), nusikalstama veika kvalifikuotina pagal BK 207 straipsnio 2 dalį. Aptartais atvejais bendroji turtinio sukčiavimo norma (BK 182 straipsnio 1, 2, 3 dalys), taip pat tikslinės paramos, subsidijos ir dotacijos panaudojimo ne pagal paskirtą ar nustatytą tvarką norma (BK 206 straipsnio 1, 3 dalys) netaikytinos“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-31-788/2021).

Aptariamoje LAT nutartyje nurodyta, jog „plenarinė sesija daro išvadą, kad BK esančioje normų sistemoje tikslinės paramos, subsidijos ir dotacijos gavimas apgaule įstatymo leidėjo išskirtas iš bendros turtinio sukčiavimo normos į specialias BK 207 straipsnio 1 ir 2 dalyse išdėstytas normas (*lex specialis*)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-P-31-788/2021) bei „tais atvejais, kai tikslinės paramos, subsidijos ir dotacijos gavimas apgaule sau ar kitam asmeniui nėra susijęs su turtinės žalos padarymu arba padarytoji žala nėra didelė, nusikalstama veika kvalifikuotina pagal BK 207 straipsnio 1 dalį“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-P-31-788/2021). Nors 207 straipsnio 1 dalis nenumato šios vertės piniginiu vienetu, manytina, jog ši galėtų svyruoti nuo 1 MGL iki 150 MGL – nuo 50 iki 7500 Eur. Tokia turtinės žalos išraiška piniginiu vienetu nurodoma ir aiškinamajame rašte (Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 156, 176...).

Lyginant šių nusikalstamų veikų sankcijas, BK 207 straipsnio 2 dalis (bauda, laisvės apribojimas, areštas arba laisvės atėmimas iki ketverių metų) numato švelnesnę bausmę nei, kad BK 182 straipsnio 2 dalis (laisvės atėmimas iki aštuonerių metų). BK 207 straipsnio 1 ir 2 dalį skiria tik vienerių metų laisvės atėmimo bausmės skirtumas, nors BK 207 straipsnio 2 dalyje numatyta nusikalstama veika gali būti padaroma pasisavinant ir žymiai didesnės vertės subsidiją, dotaciją ar tikslinę paramą nei 150 MG. Natūraliai kyla klausimas ar griežčiau baustinas sukčiavimas nebūtų tinkamesnė norma reguliuoti šiems santykiams – apgaule gavus, pavyzdžiui, 25 000 Eur vertės subsidiją, dotaciją ar tikslinę paramą ir taip padarius turtinę žalą, manytina, jog padarytos veikos pavojingumas nesiskiria nuo BK 182 straipsnio 2 dalyje numatytos nusikalstamos veikos, nors BK 207 straipsnio 2 dalyje numatyta sankcija yra švelnesnė nei BK 182 straipsnio 2 dalyje. Taip pat neaišku kodėl pasilikta prie tokių mažų turtinės žalos dydžių šiai nusikalstamai veikai esant BK XXXI skyriuje, numatančioms nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus ekonomikai ir verslo tvarkai. Direktyvos (ES) 2017/1371 ir nacionalinių teisės aktų atitikties lentelėje akcentuojama, jog didelės žalos dydis turėtų būti 100 000 Eur, tačiau Lietuvoje neįgyvendinta ir palikti BK 212 straipsnyje numatyti dydžiai – 150 MGL (7500 Eur) (Direktyvos (ES) 2017/1371 ir nacionalinių teisės aktų atitikties lentelė).

Sulyginus šių veikų sankcijas bei išnagrinėjus šių nusikalstamų veikų santykį, galima daryti išvadą, jog šiuo metu nagrinėjamas nusikalstamas veikas, kurios buvo padarytos iki aptarto 2019 m. liepos 16 d. įstatymo Nr. XIII-2334 ir kvalifikuotinos pagal BK 182 straipsnio 2 dalį, tačiau atitinka kreditinio sukčiavimo normos antroje dalyje įtvirtintą sudėtį, būtų tikslinga perkvalifikuoti pagal BK 207 straipsnio 2 dalį, kadangi ši

yra privilegijuota norma ir būtų perkvalifikuota iš sunkaus į apysunkį nusikaltimą. Ta pati pozicija matyti ir teismų praktikoje, taip pat nurodoma, jog „remiantis BK 3 straipsnio 2 dalimi, vertinant pagal santykį su BK 182 straipsnio 2 dalimi, BK 207 straipsnio 2 dalis turi grįžtamąją galią. Taigi, nors nusikalstamos veikos padarymo metu BK 207 straipsnio 2 dalis dar nebuvo įtvirtinta, remiantis BK 3 straipsnio 2 dalimi, ši įstatymo norma, kaip turinti grįžtamąją galią, turėjo būti pritaikyta nagrinėjamoje byloje. To nepadarius, konstatuotina, kad nagrinėjamoje byloje buvo netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas (BPK 369 straipsnio 2 dalis)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-P-31-788/2021), tuo pačiu tai nepažeistų *non reformatio in peius* principo, kadangi neblogintų nuteistojo padėties.

Taip pat norma-visuma (BK 207 straipsnio 1 ar 2 dalys) apima normą-dalį (BK 300 straipsnis). Baudžiamoje byloje Nr. 2K-P-31-788/2021 aptartas ir BK 207 straipsnio 2 dalies ir BK 300 straipsnio santykis ir nurodyta, jog „žinomai netikrų ar žinomai suklastotų dokumentų panaudojimas siekiant sau ar kitam asmeniui gauti tikslinę paramą, subsidiją ir dotaciją, kaip ir turtinio sukčiavimo bylose (pvz., kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-82-699/2018), papildomai pagal BK 300 straipsnį nekvalifikuotinas, nes tokių dokumentų panaudojimas apimamas apgaulės požymio. Tačiau jeigu kaltininkas, prieš pateikdamas tokius dokumentus kaip apgaulės priemonę, pats juos pagamina, suklastojo ar įgijo iš kitų asmenų, jo veika kvalifikuotina kaip sutaptis pagal BK 207 ir 300 straipsnių atitinkamas dalis. Nustačius, kad šios nusikalstamos veikos iš esmės yra neatskiriamos (būtinės) viso kaltininko sumanymo įgyvendinimo dalys, padaromos viena po kitos per sumanymui įgyvendinti būtiną laiko tarpą, jos kvalifikuojamos kaip idealioji sutaptis (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-78/2012, 2K-207/2013)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-P-31-788/2021), t. y. šie dokumentai teikiami tam, kad suklaidinti instituciją, išduodančią BK 207 straipsnyje numatytą nusikalstamos veikos dalyką ir sudaro normos visumos dalį, be kurios nusikalstama veika nėra įmanoma, šių dokumentų panaudojimas yra tik priemonė apgaulėi sustiprinti ir įvykdyti, šiuos požymius reikia įrodinėti.

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog tais atvejais, kai asmuo sieks gauti subsidiją, dotaciją ar tikslinę paramą ir panaudos tam apgaulę, padarydamas turtinę žalą, kuri nesieks 150 MGL sumos arba naudos apgaulę, kad gautų subsidiją, dotaciją, tikslinę paramą, tačiau vykdys numatytus darbus, laikysis subsidijos, dotacijos ar tikslinės paramos sutartyse numatytų įsipareigojimų, ši veika bus kvalifikuotina pagal BK 207 straipsnio 1 dalį, o pagal 207 straipsnio 2 dalį, kai subsidija, dotacija, tikslinė parama gaunamos panaudojant apgaulę bei padarant turtinės žalos, viršijančios 150 MGL dydį. Tuo tarpu kredito, paskolos,

laidavimo ar banko garantijos raštų bei kitų kreditinių įsipareigojimų dalyko požymiai nesietini su jokia pinigine išraiška, tik su kaltės turiniu, t. y. apgaule gavus, pavyzdžiui, 100 000 Eur vertės paskolą ir neturint išankstinės tyčios ją pasisavinti, šios negražinti, asmuo bus trauktinas baudžiamojon atsakomybèn pagal BK 207 straipsnio 1 dalį.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Nusikalstama veika – realus gyvenimo įvykis, tai veika, kuri uždrausta baudžiamojo įstatymo. Nusikalstamų veikų sudėtys sudarytos iš objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visumos, kurią būtina nustatyti. Dispozicijoje numatytas nusikalstamų veikų aprašymas, tik dalis sudėties požymių. Baudžiamojo įstatymo straipsnis – tai forma, jis gali būti išskirstytas į dalis ir kartais punktus, straipsnis gali turėti kelias normas (pavyzdžiui, atskiros straipsnio dalys), norma – tai turinys, apimanti ir nusikalstamos veikos prielaidas bei atsakomybę (sankcija) bei neapsiribojanti vienu baudžiamojo įstatymo straipsniu.
2. Teisės normų konkurencija – tai atvejis, kai faktiniam įvykiui gali būti pritaikytos daugiau nei viena nusikalstamos veikos sudėtys. Tai neatsiejama baudžiamosios teisės sistemos veikimo dalis ir pagrindas. Baudžiamosios teisės normų konkurencijos atveju faktinis įvykis (nusikalstama veika) atitinka daugiau nei vienos nusikalstamos veikos sudėčių požymius, tačiau teisės taikytojas, vadovaudamasis suformuotomis teorinėmis ir praktinėmis taisyklėmis, turi iš jų išrinkti vieną, tiksliausiai atitinkančią padarytos nusikalstamos veikos esmę.
3. Nusikalstamų veikų sutapties atveju juridškai konstatuojama, jog atliktos dvi ar daugiau nusikalstamos veikos, baudžiamosios teisės normų konkurencijos atveju – iš kelių galimų teisės normų parenkama viena, tiksliausiai atitinkanti padarytos faktinės veikos esmę. Nusikalstamų veikų sutaptis taikoma ir tuo atveju, kai faktinei veikai įvertinti nepakanka vienos nusikalstamos veikos sudėties. Realioji nusikalstamų veikų sutaptis taikoma tada, kai nusikalstamos veikos atskirtos laiko tarpu, padaromos viena po kitos. Idealią nusikalstamų veikų sutaptį, esant visumos ir dalies normų konkurencijai, bus taikoma esant bendram sumanymui, nesant didelio laiko tarpo, kai veikos padaromos vienu veikimu bei pažeidžiama papildoma vertybė, kuri baudžiamojo įstatyme straipsnyje numato griežtesnę sankciją nei norma visuma.
4. BK 130 ir 131 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos yra privilegijuoti nužudymai, kuriuos apibūdina nužudymą atlikusių asmenų nužudymo metu patiriama būseną. BK 130 straipsnyje numatytam nužudymui labai susijaudinus būtina nustatyti: a) neteisėtus ar itin įžeidžiančius nukentėjusiojo veiksmus; b) fiziologinio afekto būseną; c) priežastinį ryšį tarp nukentėjusiojo veiksmų, kilusio didelio susijaudinimo ir nužudymo; d) susijaudinimo dydį ir stiprumą; e) praėjusį laiko tarpą tarp itin įžeidžiančio elgesio ar neteisėtų nukentėjusiojo veiksmų ir nužudymo; f) asmenines, individualias kaltininko savybes; g) tarpusavio santykius

iki įvykio ir įvykio metu. Iš bylos duomenų turi būti aišku, jog nukentėjusiojo atlikti neteisėti ar itin įžeidžiantys veiksmai galėjo sukelti fiziologinę afekto būseną. Paprastai patvirtinti apie buvusią fiziologinio afekto būseną gali specialisto išvada, teismo psichologinė ar teismo psichologinė-psichiatrinė ekspertizės.

5. BK 131 straipsnyje numatytam naujagimio nužudymui būtinas specialusis subjektas – motina, dėl gimdymo nulemtos būsenos, kurią galima laikyti riboto pakaltinamumo būseną. Šis nusikaltimas nuo nužudymo paprastai atibojamas pagal tai, ar motina vaiką nužudė dėl gimdymo nulemtos būsenos, kuri nustatinėjama pagal tai, kaip motina elgėsi iki gimdymo, jos aplinkos, ar kvietė pagalbą, ieškojo informacijos kaip atsikratyti naujagimiu, nutraukti nėštumą, neketino auginti naujagimio ir kt., t. y. ar motina savo vaiką nužudė dėl gimdymo nulemtos būsenos. Jeigu naujagimis nužudomas dėl kitų priežasčių, pavyzdžiui, iš baimės, planuojant tai nėštumo metu arba, jog yra per jauna būti motina ir kt., bei nėra gimdymo nulemtos būsenos, nusikalstama veika kvalifikuojama pagal BK 129 straipsnio atitinkamas dalis. Paprastai gimdymo nulemtai būsenai konstatuoti reikalingas ekspertizės aktas.
6. Pasikėsinimas nužudyti ir sveikatos sutrikdymas skiriami pagal tyčios rūšį, esant tiesioginei apibrėžtai tyčiai atimti gyvybę veika kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti – nes kryptingai siekiama asmens mirties. Pagal kilusius padarinius kvalifikuojama esant tiesioginei neapibrėžtai arba netiesioginei tyčiai. Esant tiesioginei neapibrėžtai tyčiai, numatomi galimi padariniai ir jų vienodai norima, šių nedetalizuojant. Netiesioginės tyčios atveju numatomi galimi padariniai, ir nors jų nenorima, tačiau leidžiama jiems kilti.
7. Turtinės žalos padarymas apgaule norma yra *lex specialis* turtinio sukčiavimo normai. BK 186 straipsnyje numatytas požymis „vengė atsiskaityti už atliktus darbus, gautas prekes, suteiktas paslaugas ar vengė privalomų įmokų“ reiškia tą patį ką BK 182 straipsnyje įtvirtintas požymis „išvengė turtinės prievolės“. Teismų praktikoje vadovaujamas tuo, jog BK 186 straipsnyje numatyta nusikalstama veika vengiama piniginių prievolių bei tyčia prievolių išvengti atsiranda po sandorio sudarymo, nėra išankstinės tyčios šių prievolių išvengti. Jei tyčia susiformuoja iki sutarties, sandorio sudarymo ir ši sudaroma ketinant išvengti piniginių prievolių, nusikalstama veika kvalifikuojama pagal BK 182 straipsnį.
8. Tais atvejais, kai asmuo sieks gauti subsidiją, dotaciją ar tikslinę paramą ir panaudos tam apgaule, padarydamas turtinę žalą, kuri nesieks 150 MGL sumos arba naudos apgaule, kad gautų subsidiją, dotaciją, tikslinę paramą, tačiau vykdys numatytus darbus, laikysis subsidijos, dotacijos ar tikslinės paramos sutartyse numatytų

įsipareigojimų, ši veika bus kvalifikuotina pagal BK 207 straipsnio 1 dalį. Nusikalstama veika bus kvalifikuojama pagal 207 straipsnio 2 dalį, kai subsidija, dotacija, tikslinė parama gaunamos panaudojant apgaulę bei padarant turtinės žalos, viršijančios 150 MGL dydį. Tuo tarpu kredito, paskolos, laidavimo ar banko garantijos raštų bei kitų kreditinių įsipareigojimų dalyko požymiai nesietini su jokia pinigine išraiška, tik su kaltės turiniu, t. y. neturint išankstinės tyčios jų pasisavinti, negrąžinti, asmuo bus trauktinas baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 207 straipsnio 1 dalį.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 89-2741.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 37-1341.
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8, 95, 205, 206, 207 straipsnių ir priedo pakeitimo ir Kodekso papildymo 100-3 straipsniu įstatymas (2019). TAR, 12378.
5. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2017 m. vasario 6 d. išvada Nr. XIIIIP-327 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 129, 140, 163 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“ (2017). E-seimas, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAK/a747d840ec6e11e6be918a531b2126ab/>.
6. Lietuvos Respublikos Seimo Aplinkos apsaugos komiteto Papildomo komiteto 2021 m. kovo 17 d. išvada Nr. XIIIIP-988 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 310 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto“. E-seimas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/89ae3da0871611eb998483d0ae31615c?jfwid=8oekclozq>.
7. Direktyvos (ES) 2017/1371 ir nacionalinių teisės aktų atitikties lentelė. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAK/a7b934b0786a11e99ceae2890faa4193/>.
8. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 156, 176, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 189¹, 190, 192, 195, 196, 197, 199, 199¹, 199², 200, 201, 203, 204, 206, 207, 208, 209, 212, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 224¹, 246, 248, 253, 255, 256, 267, 267¹, 270, 277 ir 281 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 282¹ straipsniu ir kodekso 177, 186 ir 298 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 115, 122, 125, 137, 187, 205 ir 589 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 107¹, 113¹ IR 187¹ straipsniais įstatymo, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 122, 151, 167 ir 225 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos Kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. XI-2234 8 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą. [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/2529765_imp_ec13867687b96569b7f099ea3f922257.pdf.

9. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 156, 167, 178, 181, 182, 183, 184, 190, 192, 196, 197, 199, 199¹, 199², 200, 203, 204, 206, 208, 209, 212, 219, 220, 221, 224¹, 246, 248, 254, 255, 270, 272 ir 281 straipsnių pakeitimo, Kodekso papildymo 282¹ straipsniu ir kodekso 177, 186 ir 298 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 108, 109, 115, 122, 125, 187, 291, 293 ir 423 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 83¹, 107¹, 113¹ ir 187¹ straipsniais įstatymo, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 122, 167 ir 225 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos Kriminalinės žvalgybos įstatymo NR. XI-2234 8 straipsnio pakeitimo įstatymo projektų. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/1616005_imp_164a1647b237fdbddd934ca9276f6a53.docx.
10. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 199, 259 ir 260 straipsnių pakeitimo ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 71 straipsnio pakeitimo įstatymų projektų. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAK/e3304ac0d0f411e782d4fd2c44cc67af/format/ISO_PDF/

-

Specialioji literatūra

11. Abramavičius, A. et al. (1998). *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Antrasis papildytas leidimas*. Vadovėlis. Vilnius. Eugrimas.
12. Abramavičius, A. et al. (2001a). *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga. Antrasis papildytas leidimas*. Vilnius. Eugrimas.
13. Abramavičius, A. et al. (2001b). *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas*. Vadovėlis. Vilnius. Eugrimas.
14. Aliukonienė, R., Aliukonienė, N. ir Aliukonis, V. (2016). Fiziologinio afekto būsenos reikšmė nužudymui ir sunkiam sveikatos sutrikdymui kvalifikuoti. *Sveikatos mokslai*, 2016, t 26, Nr. 1, p. 52-57. DOI: <http://doi.org/10.5200/sm-hs.2016.008>.
15. Baltrimas, J. ir Lankauskas, M. (2014). Argumentavimas remiantis teisės principais: atkuriamasis ir plėtojamas būdai mokslo studija. *Teisės problemos*, Nr. 3 (85), p. 5-51.

16. Bieliūnas, E. (2012). Nusikalstamų veikų kvalifikavimo oficialumas. Iš: Gabrielė Juodkaitė-Granskienė ir kt. (sud.) (2012). *Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksui – 10 metų*. Vilnius: Lietuvos teismo ekspertizės centras, p. 51-64.
17. Bieliūnas, E. (2008a). Nusikalstamų veikų kvalifikavimo studijų orientyrai. *Teisė*, 66 (1), p. 19-33.
18. Bieliūnas, E. (2008b). Nusikalstamų veikų kvalifikavimo erdvė ir definicijos. *Teisė*, 69, p. 7-21.
19. Bieliūnas, E. (2017). Nusikalstamų veikų kvalifikavimas ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija. *Teisė*, 1030, p. 7-21. doi: 10.15388/Teise.2017.103.10777.
20. Fedosiuk, O. (2003). Sukčiavimo normos koncepcija naujame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse ir jos įgyvendinimo problemos. *Teisė*, 48, p. 78-89.
21. Fedosiuk, O. et al. (2013). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia.
22. Girdenis, T., Gutauskas, A., ir Kujalis, P. (2014). *Baudžiamoji teisė. Metodinė priemonė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
23. Girdenis, T. (2010). *Nusikalstamų veikų daugetas Lietuvos baudžiamojoje teisėje*. Daktaro disertacijos santrauka, socialiniai mokslai, teisė (01S), Mykolo Romerio universitetas. Vilnius.
24. Gruodytė, E. et al. (2021). *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Pirmoji knyga. Vadovėlis*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
25. Gruodytė, E. et al. (2022). *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Antroji knyga. Vadovėlis*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
26. Klimka, A. (1970). *Nusikaltimų kvalifikavimas*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
27. Milinis, A., Baranskaitė, A. ir Abramavičius, A. (2011). Probleminiai žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos klausimo aspektai nužudymo kontekste. *Jurisprudencija*, p. 1123-1143. Vilnius.
28. Nevera, A. (2003). Nusikalstamų veikų daugeto formos ir jų reikšmė skiriamai bausmei. *Jurisprudencija*, t. 45(37), p. 39–47.
29. Pakštaitis, L. (2021). Pavienių nusikalstamų veikų ir nusikalstamų veikų daugeto teisinio vertinimo ir kvalifikavimo probleminiai klausimai teisėsaugos veikloje. *Research Journal. Public security and public order*, 28, p. 122-137. DOI: 10.13165/PSPO-21-28-13.
30. Pavilonis, V. (1996). Baudžiamosios teisės normų konkurencija. *Teisės problemos*, 2.

31. Pavilonis, V. ir Bieliūnas, E. (1984). *Nusikaltimų kvalifikavimas esant jų daugumai ir baudžiamosios teisės normų konkurencijai*. Vilnius: Lietuvos TSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija.
32. Piesliakas, V. (2008). *Lietuvos Baudžiamoji teisė. Antroji knyga*. Vilnius: Justitia.
33. Piesliakas, V. (2009). Kaltės turinio nustatymo problemos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei ir sveikatai. *Socialinių mokslų studijos*, 2009, 4(4), p. 7-24. Vilnius.
34. Švedas, G. (2006). *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras.
35. Švedas, G. (2015). Švelnesnis baudžiamasis įstatymas ir jo taikymo ribos Lietuvos teismų jurisprudencijoje. *Teisė*, 97, p. 25-37.
36. Švedas, G. et al (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. I knyga*. Vilniaus universiteto leidyba.
37. Švedas, P. (2010). Blanketinės dispozicijos Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. *Teisė*, 77, p. 181-193.
38. Vaišvila, A. (2004). *Teisės teorija: vadovėlis*. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia.
39. Vaišvila, V. (2000). *Teisės teorija: Vadovėlis*. Vilnius: Justitia.
40. Veršekys, P. (2012). Nusikalstamos veikos sudėties požymio samprata ir ją lemiantys veiksniai. *Teisė*, 82, p. 198-214.
41. Veršekys, P. (2013). Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius.
42. Veršekys, P. (2016). Vertinamieji požymiai nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai sudėtyse. *Teisės apžvalga*, Nr. 2 (14), p. 210-228. DOI: <http://dx.doi.org/10.7220/2029-4239.14.13>.

Teismų praktika

43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 28 d. Teismų praktikos nagrinėjant baudžiamąsias bylas dėl sudėtingų pavienių nusikalstamų veikų ir nusikalstamų veikų sutapčių apžvalga, Teismų praktika Nr. 44.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 2 d. Teismų praktikos sukčiavimo baudžiamosiose bylose (baudžiamojų kodekso 182 straipsnis) apžvalga, Teismų praktika Nr. 36.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. birželio 23 d. Senato nutarimas Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“

46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. Senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. Teismų praktika, 2004.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 19 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-7-98-628/2022.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-236-697/2022.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 16 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-P-31-788/2021.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-201-648/2019.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 30 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-131-719/2019.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-74-788/2019.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-306-697/2019.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12-942/2018.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-361-942/2018.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-942/2017.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-375-693/2016.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-367-697/2016.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 28 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-289/2013.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-339/2013.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-207/2013.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-44/2012.

63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 15 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-147/2011.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-189/2013.
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamoje byla Nr. 2K-419/2009.
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 20 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-224/2008.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamoje byloje Nr. 2K-118/2007.
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-789/2007.
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-378/2006.
70. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-201-453/2018.
71. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-351-148/2016.
72. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-503/2014.
73. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-20/2013.
74. Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-589/2012.
75. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. sausio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-5/2009.
76. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. liepos 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-279/2008.
77. Kauno apygardos teismo 2014 m. birželio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-464-290/2014.
78. Šiaulių apygardos teismo 2020 m. birželio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-37-744/2020.
79. Šiaulių apygardos teismo 2019 m. spalio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-56-744/2019.

80. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-73-211/2019.
81. Kauno apylinkės teismo 2022 m. vasario 28 d. teismo baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-975-1108/2022.
82. Kauno apylinkės teismo 2022 m. birželio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1470-1127/2022.
83. Kauno apylinkės teismo 2021 m. rugsėjo 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-210-917/2021.
84. Lazdijų rajono apylinkės teismo 2012 m. sausio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-26-393/2012.
85. Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. sausio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. M1-321-951/2020.
86. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. spalio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-3036-1013/2018.

Kiti šaltiniai

87. Ekalba. Lotynų-lietuvių kalbos žodynas. „concurro“, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ekalba.lt/lotynu-lietuviu-kalbu-zodynas/concurro?paieska=concurro&i=6454427e-e3a1-479d-9d4d-562d4678b0cb> [žiūrėta 2022 m. birželio 27 d.].
88. Jonuškienė, Ž. „Konkurencija“. Visuotinė lietuvių enciklopedija [interaktyvus] (modifikuota 2021 m. birželio 8 d.). Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/konkurencija/> [žiūrėta 2022 m. gruodžio 12 d.].
89. Lietuvių kalbos žodynas. „Konkuruoti“, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/?zodis=konkuruoti&id=17180610000>. [Žiūrėta 2022 m. birželio 27 d.].
90. Lietuvių kalbos žodynas. „Kvalifikuoti“, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/?zodis=kvalifikuoti&id=17270930000>. [Žiūrėta 2022 m. birželio 27 d.].
91. Ministerio de Justicia. (2016). Criminal code, [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.mjusticia.gob.es/es/AreaTematica/DocumentacionPublicaciones/Documents/Criminal_Code_2016.pdf [žiūrėta 2022 m. gruodžio 12 d.].

Nusikalstamų veikų kvalifikavimas esant baudžiamosios teisės normų konkurencijai

Andrius Kryžiokas

Magistro darbe analizuojama baudžiamosios teisės normų konkurencijos samprata kartu analizuojant nusikalstamų veikų kvalifikavimo bei baudžiamosios teisės normų sampratą – du elementus, be kurių nebūtų ir normų konkurencijos. Taip pat aptariamas ir baudžiamosios teisės normų konkurencijos atskyrimas nuo nusikalstamų veikų sutapties.

Magistro baigiamajame rašto darbe nagrinėjami normų konkurencijos atvejai – sukčiavimo, numatyto BK 182 straipsnyje, santykis su turtinės žalos padarymu apgaule nusikalstama veika, numatyta BK 186 straipsnyje, bei su kreditiniu sukčiavimu, numatytu BK 207 straipsnyje. Magistro rašto darbe siekiama palyginti šių nusikalstamų veikų objektyviusius ir subjektyviusius požymius, išskirti kodėl BK 186 ir 207 straipsniuose esančios veikos savo dalyku yra specialios normos, o BK 182 straipsnyje esanti veika bendroji norma. Išanalizavus teismų praktiką bei teisinę literatūrą nustatyta, jog turtinės žalos padarymas apgaule atskiriamas pagal dalyko požymį – pinigines prievoles, o kreditinis sukčiavimas atskiriamas tuo jog, jei veika nukreipta į paskolą, kreditą, laidavimo ar banko garantijų raštus, pagal iš anksto susiformavusią tyčią užvaldyti svetimą turtą ar turtinę teisę, o siekiant gauti tikslinę paramą, subsidiją ar dotaciją – taikoma tik BK 207 straipsnyje numatyta nusikalstama veika. Taip pat nagrinėjami privilegijuoti nužudymai, bei pasikėsینimo nužudyti atribojimas nuo baigtų sveikatos sutrikdymų. BK 130 straipsnis taikomas, kai kaltininkas yra fiziologinio afekto būsenos, dėl nukentėjusiojo neteisėto ar itin įžeidžiančio poelgio, tačiau reikia nustatyti laiko tarpą tarp nukentėjusiojo poelgio bei nužudymo, susijaudinimo stiprumą, o BK 131 straipsnis taikomas, kai motina, dėl gimdymo nulemtos būsenos nužudo savo naujagimį, kuri nustatinėjama iš ekspertizės bei bylos medžiagos, tačiau jei tyčia nužudyti savo naujagimį kilo iki gimdymo, veika kvalifikuojama pagal BK 129 straipsnį. Nusikalstama veika kaip pasikėsینimas nužudyti kvalifikuojama esant tiesioginei apibrėžtai tyčiai, jei yra kitos tyčios rūšys – veika kvalifikuojama pagal kilusius padarinius.

SUMMARY

Qualification of Criminal Acts In the Competition of Criminal Law Norms

Andrius Kryžiokas

This master's thesis provides analyses the concept of competition of criminal law norms by simultaneously analyzing the concepts of qualification of criminal acts and criminal law norms – two elements without which there would be no competition of norms. The separation of the competition of criminal law norms from the coincidence of criminal acts is also discussed.

The Master's final thesis examines cases of competition of criminal norms – fraud, provided for in Article 182 of the Criminal code, relation to the criminal act of causing property damage by deception, provided for in Article 186 of the Criminal Code, and with credit fraud, provided for in Article 207 of the Criminal Code. The aim of the master's thesis is to compare the objective and subjective features of these criminal acts, to distinguish why the acts provided in Article 186 and 207 of the Criminal Code are special norms because of their subject, while the crime provided in Article 182 of the Criminal Code is a general norm. After analyzing court practice and legal literature, it was determined that the act of causing property damage by fraud is distinguished according to the nature of the subject matter – monetary obligations, while credit fraud is distinguished by the fact that, if the criminal act is directed at a loan, credit, letters of surety or bank guarantees, based on a pre-formed intention to seize someone else's property or property right, and in order to receive targeted support, subsidy or grant – only the criminal offense provided for in Article 207 of the Criminal Code applies. Privileged murders are also examined, as well as the separation of attempted murder from finished health disorders. Article 130 of the Criminal Code applies when the perpetrator is in a state of physiological affect, due to the victim's illegal or extremely offensive act, but the time interval between the victim's act and the murder and also the intensity of excitement must be determined, Article 131 of the Criminal Code is applied when a mother murders her newborn due to the state determined by childbirth, which is determined from the expertise and case materials, but if the intentional murder of one's newborn occurred before birth, the act is qualified according to Article 129 of the Criminal Code. A criminal act as an attempt to murder is qualified in the presence of a direct defined intent, if there are other types of intent – the act is qualified based on the resulting consequences.